

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

2 (396)

MARCH – APRIL 2022

ALMATY, NAS RK

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы «ҚР ҰҒА Хабаршысы» ғылыми журналының Web of Science-тің жаңаланған нұсқасы Emerging Sources Citation Index-те индекстелуге қабылданғанын хабарлайды. Бұл индекстелу барысында Clarivate Analytics компаниясы журналды одан әрі the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index және the Arts & Humanities Citation Index-ке қабылдау мәселесін қарастыруда. Web of Science зерттеушілер, авторлар, баспашылар мен мекемелерге контент тереңдігі мен сапасын ұсынады. ҚР ҰҒА Хабаршысының Emerging Sources Citation Index-ке енуі біздің қоғамдастық үшін ең өзекті және беделді мультидисциплинарлы контентке адалдығымызды білдіреді.

НАН РК сообщает, что научный журнал «Вестник НАН РК» был принят для индексирования в Emerging Sources Citation Index, обновленной версии Web of Science. Содержание в этом индексировании находится в стадии рассмотрения компанией Clarivate Analytics для дальнейшего принятия журнала в the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index и the Arts & Humanities Citation Index. Web of Science предлагает качество и глубину контента для исследователей, авторов, издателей и учреждений. Включение Вестника НАН РК в Emerging Sources Citation Index демонстрирует нашу приверженность к наиболее актуальному и влиятельному мультидисциплинарному контенту для нашего сообщества.

NAS RK is pleased to announce that Bulletin of NAS RK scientific journal has been accepted for indexing in the Emerging Sources Citation Index, a new edition of Web of Science. Content in this index is under consideration by Clarivate Analytics to be accepted in the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index, and the Arts & Humanities Citation Index. The quality and depth of content Web of Science offers to researchers, authors, publishers, and institutions sets it apart from other research databases. The inclusion of Bulletin of NAS RK in the Emerging Sources Citation Index demonstrates our dedication to providing the most relevant and influential multidiscipline content to our community.

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 4**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2022

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 4**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2022

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2022

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 327-342

<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.290>

ГРНТИ 06.39.31

UDK 332.1:339.564

**А.М. Касимгазина^{1*}, Д.З. Айгужинова¹, Р.Б. Сартова¹,
К.Е. Хасенова², Г.К. Кенжетаева¹, Д.З. Ахунова²**

¹Торайгыров университеті, Павлодар, Қазақстан;

²«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті»,

Семей, Қазақстан.

E-mail: akdasha@mail.ru

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУДЫҢ КӘСІПКЕРЛІК ҚҰРЫЛЫМДАРДЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНА ӘСЕРІ

Аннотация. Ел экономикасының инновациялық даму түрінің артуы цифрландыру процесіне байланысты. Инновацияларды дамыту бойынша қызметтің жандануы елдің әлемдік аренадағы бәсекеге қабілеттілігін арттырудың алғышарты болып табылады. Алайда, жүйелік сипаттағы жаһандық сын-қатерлер мен ұлттық экономикадағы көрсеткіштердің алшақтығы жоғары технологиялық елдер арасында инновациялық даму деңгейінің кешігуіне әкеледі.

Мақала Қазақстан Республикасының инновациялық әлеуетін бағалауға арналған. Қарастырылатын пән ел экономикасының цифрландыруға бағытталған инновациялық даму түрімен байланысты.

Мақалада кәсіпкерліктің инновациялық белсенділік деңгейі, экономика секторлары бойынша инновациялық белсенділік, кәсіпкерлік кәсіпкерлік көлемі бойынша инновациялық белсенділігі талданған. ЖІӨ -ге қатысты инновациялық өнімдердің (тауарлардың, қызметтердің) сандық көрсеткіштері талданады.

Әлемдік тенденцияларға сүйене отырып, Қазақстан экономиканы цифрландыруды күшейтуде. Бұл мақалада Қазақстан индустриясындағы осы процесті анықтайтын объективті факторлар, ағымдағы тенденциялар

мен міндеттер талданады, олардың өнеркәсіптік кәсіпорындарды цифрлық жаңғыртудағы рөлі бағаланады.

Цифрлық трансформация үшін бизнеске мемлекет тарапынан көмек қажет, цифрлық инфрақұрылымды дамыту, цифрлық шешімдерді енгізуге ынталандыруды күшейту және қызметкерлердің мотивациясын арттыру қажет екені көрсетілген. Орта мерзімді перспективада цифрландыру перспективалары көрсетілген, бұл ретте мемлекеттік реттеу мен бизнес қабылдаған басқару шешімдерінің негізділігін арттыруға баса назар аударылады.

Түйін сөздер: инновация, инновациялық саясат, инновациялық белсенділік, коммерциялық кәсіпкерлік, цифрландыру.

**А.М. Касимгазина^{1*}, Д.З. Айгужинова¹, Р.Б. Сартова¹,
К.Е. Хасенова², Г.К. Кенжетаева¹, Д.З. Ахунова²**

¹Торайғыров университет, Павлодар, Қазақстан;

²Университет имени Шакарима города Семей, Семей, Қазақстан.

E-mail: akdasha@mail.ru

ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НА СТРАТЕГИЧЕСКУЮ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР

Аннотация. Возрастающая роль инновационного типа развития экономики страны обусловлена процессом цифровизации. Активизация деятельности в области разработки инноваций выступает необходимым условием для повышения конкурентоспособности страны на мировой арене. Однако глобальные вызовы системного характера, а также дифференциация показателей в национальной экономике приводят к отставанию уровня инновационного развития среди высокотехнологичных стран.

Статья посвящена оценке инновационного потенциала Республики Казахстан. Исследуемая тема связана с инновационным типом развития экономики страны, направленная на цифровизацию.

В статье проведен анализ уровня: инновационной активности бизнес-предпринимательства, инновационной активности по отраслям экономики, инновационной активности по размеру бизнес-предпринимательства. Проанализированы количественные показатели инновационной продукции (товаров, услуг) по отношению к ВВП.

Следуя мировым трендам, Казахстан активизирует цифровизацию экономики. В настоящей статье анализируются объективные факторы,

сложившиеся тенденции и трудности, определяющие указанный процесс в развитии промышленности Казахстана, оценивается их роль в цифровой модернизации промышленных предприятий. Показано, что для цифровой трансформации предприятия нуждаются в государственном содействии, развитии цифровой инфраструктуры, усилении стимулов внедрения цифровых решений, повышении заинтересованности персонала. Обозначены перспективы цифровизации в среднесрочном периоде с акцентом на государственном регулировании и повышении обоснованности принимаемых предприятиями управленческих решений

Ключевые слова: инновация, инновационная политика, инновационная активность, бизнес-предпринимательства, цифровизация.

**A. Kassimgazino^{1*}, D. Aiguzhino¹, R. Sartova¹, K. Khassenova²,
G. Kenzhetayeva¹, D. Akhunova²**

¹Toraigyrov University, Pavlodar, Kazakhstan;

²«Shakarim University of Semey».

E-mail: akdasha@mail.ru

THE IMPACT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT ON THE STRATEGIC STABILITY OF BUSINESS STRUCTURES

Abstract. The growing role of the innovative type of development of the country's economy is due to the digitalization process. The intensification of activities in the development of innovations is a prerequisite for increasing the country's competitiveness in the world arena. However, global challenges of a systemic nature, as well as the differentiation of indicators in the national economy, lead to a lag in the level of innovative development among high-tech countries.

The article is devoted to the assessment of the innovative potential of the Republic of Kazakhstan. The topic under study is related to the innovative type of development of the country's economy, aimed at digitalization.

The article analyzes the level of: innovative activity of business entrepreneurship, innovative activity by sectors of the economy, innovative activity by the size of business entrepreneurship. The quantitative indicators of innovative products (goods, services) in relation to GDP have been analyzed.

Following global trends, Kazakhstan is intensifying the digitalization of the economy. This article analyzes the objective factors, current trends and difficulties that determine this process in the industry of Kazakhstan, assesses their role in the digital modernization of industrial enterprises.

It is shown that for digital transformation, enterprises need government assistance, the development of digital infrastructure, increased incentives for the implementation of digital solutions, and increased staff motivation. The prospects of digitalization in the medium term are outlined with an emphasis on state regulation and increasing the validity of management decisions taken by enterprises

Key words: innovation, innovation policy, innovation activity, business entrepreneurship, digitalization

Кіріспе. Көптеген мемлекеттер инновациялық экожүйелерді құруға, ғылымды қажет ететін және технологиялық бағыттар мен жобаларды қаржыландыруды арттыруға белсенді түрде қатысады. Бұл шаралар экономиканы нығайту, халықтың өмір сүру деңгейін жақсарту үшін қажет.

Экономикалық ресурстарға негізделген Қазақстан үшін егер мұнай бағасы төмендей бастаса инновация болашақтағы экономикалық дағдарыстың алдын алуға көмектеседі. Сондықтан мемлекет инновациялық экожүйенің негізін қалап, технопарктер мен инновациялық хабтарды ашады, инновациялық жобаларды қолдау үшін миллиардтаған доллар инвестиция бөледі және венчурлық қаржыландыру туралы заңнамаға өзгерістер енгізеді.

Қазақстан Республикасының экономикалық жүйесі қазіргі кезеңде жаһандық экономика мен жаһандық нарықтық кеңістікке кіріктірілген еркін және ашық нарықтық экономика принциптерінде жұмыс істейді. Экономиканың ашықтығы әлемдік ғылыми-техникалық прогрестің динамикалық дамуын және төртінші сатыдағы ғылыми-техникалық революцияны ескере отырып, ішкі бәсекелестіктің пайда болуына және қарқынды дамуына ғана негіз емес.

Материалдар мен әдістер. Жаһандану жағдайында инновациялық саясат инновациялық типтегі бәсекеге қабілетті экономиканы қалыптастыруға әкелетін экономиканы әртараптандырудың маңызды факторы болып табылады. Инновациялық ортаны жақсарту үшін отандық инновацияларды қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары құрылды.

Алдымен инновациялық дамудың мақсатты индикаторлары 2010 жылға дейінгі Стратегиялық жоспарда, содан кейін 2003-2016 жылдардағы индустриялық-инновациялық даму стратегиясында, 2005-2016 жылдардағы Ұлттық инновациялық жүйені құру мен дамытудың «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасында және басқа да бірқатар бағдарламаларында көрініс тапты.

Инновациялар мен жаңа технологияларды дамыту мен қолдау саясатының тікелей нәтижелері:

- шаруашылық субъектілерінің, ұйымдардың барлық түрлерінің, соның ішінде кәсіпорындардың, фирмалардың, компаниялардың, шағын және орта бизнестің инновациялық белсенділігінің белгілі бір деңгейіне жетуі;

- экономиканың стратегиялық, басым секторларында инновациялық белсенділіктің белгілі бір деңгейіне қол жеткізу;

- шағын және орта бизнесте инновациялық белсенділіктің белгілі бір деңгейіне жету;

- кәсіпорындардың, фирмалардың, компаниялардың қызметінде жаңа технологияларды құру және қолдану;

- инновациялық өнім өндіру.

Инновациялық қызметтің дамуы іргелі және қолданбалы ғылымның жағдайымен және ғылыми-техникалық әзірлемелерге коммерциялық сұраныспен тікелей байланысты. 2019 жылы ғылыми-зерттеу және тәжірибелік -конструкторлық жұмыстарды (ҒЗТКЖ) қаржыландыру 99,7 миллиард теңгеге жетті, ал негізгі қорлар жеке сектордың есебінен қалыптасты (73%). Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, ҒЗТКЖ шығындарының 0,1%-ға өсуімен ЖІӨ-нің ұзақ мерзімді перспективада өсуі 1,2%-ға жетуі мүмкін. Алайда, Қазақстанда соңғы он жылда ҒЗТКЖ шығындарының ЖІӨ-ге қатысты үлесі 0,3%-дан 0,17%-ға дейін төмендеу үрдісін көрсетті. Салыстыру үшін: дамыған елдерде көрсеткіш 0,5%-дан 4,3%-ға дейін өзгереді.

Дүниежүзілік экономикалық форумның Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексінің рейтингі бойынша Қазақстан 2019 жылы әлемнің 140 елінің арасында 59-орынға (2018 ж. - 57-орын) ие болды. Сонымен қатар, инновациялардың даму деңгейі бойынша Қазақстан 87-ші орында (2018 ж. - 84-ші орында).

INSEAD халықаралық бизнес мектебі, Корнелл университеті мен Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы өткізетін Global Innovation Index рейтингінде Қазақстан 2020 жылы әлемнің 129 елінің ішінде 79 орынға ие болды. Сонымен қатар, ресурстар мен инновациялар үшін жағдайлардың индексі бойынша республика 64 орында, ал қол жеткізілген инновациялық нәтижелер бойынша - 92 орында. Рейтинг 30-дан астам дереккөзге негізделген әлемнің әр түрлі елдеріндегі инновациялық даму көрсеткіштерінің ең толық жиынтығын білдіреді.

Нәтижелер INSEAD халықаралық бизнес мектебі, Корнелл университеті мен Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы өткізетін Global Innovation Index рейтингінде Қазақстан 2020 жылы әлемнің 129 елінің ішінде 79 орынға ие болды. Сонымен қатар, ресурстар мен инновациялар үшін жағдайлардың индексі бойынша республика 64

орында, ал қол жеткізілген инновациялық нәтижелер бойынша - 92 орында. Рейтинг 30-дан астам дереккөзге негізделген әлемнің әр түрлі елдеріндегі инновациялық даму көрсеткіштерінің ең толық жиынтығын білдіреді.

Алынған нәтижелер. Инновацияларды енгізу үшін жағдайлар және оларды енгізу нәтижелері бағалаудың түйінді көрсеткіштері болып табылады.

Халықаралық агенттіктердің бағалауы бойынша Қазақстан инновацияларды дамыту үшін қажетті жағдайларға – атап айтқанда, адами ресурстарға, перспективалы жоғары оқу орындарына, мемлекеттік қолдау шараларына, өнеркәсіптік объектілердің болуына және т. б. ие.

1-кестеге сәйкес 2016 жылдан бастап 2021 жылға дейін инновациялық жобаларды іске асыратын және инновациялары бар кәсіпорындардың серпінді өсуі байқалады. Кәсіпорындардың бұл саны соңғы алты жылда 2585-тен 3236 бірлікке дейін өсті, ал инновациялық белсенділік деңгейі 2021 жылы 8,1% - дан 11,5% - ға дейін өсті.

1-кесте – Бизнес-кәсіпкерліктің инновациялық белсенділігі деңгейінің серпіні

Көрсеткіштің атауы	Жылдар					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Респондент-кәсіпорындар саны, барлығы бірлік	31 784	31 077	30 854	30 501	28 414	28087
Кәсіпорындар саны, инновациялар бар	2 585	2 879	2 974	3 230	3 206	3236
Бизнес-кәсіпкерлік субъектілерінің инновациялық белсенділік деңгейі, %	8,1	9,3	9,6	10,6	11,3	11,5

2-кестеге сәйкес Қазақстан Республикасының экономика салалары бөлінісінде инновациялық белсенділіктің ең жоғары деңгейі мыналарға келеді::

- өңдеуші өнеркәсіп;
- тау-кен өндіру өнеркәсібі;
- электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптау;
- Ақпарат және байланыс.

2-кесте-экономика салалары бойынша инновациялық белсенділік деңгейі

Экономика салалары	Жағдай бойынша инновациялық белсенділік деңгейі 2020 жылға арналған, %	Жағдай бойынша инновациялық белсенділік деңгейі 2021 жылға арналған, %
Ауыл, орман және балық шаруашылығы	7,9	8,7

Тау-кен өндіру өнеркәсібі және карьерлерді әзірлеу	14,9	15,4
Өңдеу өнеркәсібі	15,8	14,4
Электрмен жабдықтау, газ, бу және ауаны кондиционерлеу	13,6	16,7
Сумен жабдықтау; кәріз жүйесі, жинау мен таратуды бақылау қалдықтарды	8,7	11,4
Құрылысы	3,9	4,3
Көтерме және бөлшек сауда; жөндеу автомобильдер мен мотоциклдер	7,7	6,9
Көлік және қоймалау	7,5	9,1
Ақпарат және байланыс	13,9	19,6
Кәсіби, ғылыми, техникалық қызмет	9,3	14,9
Барлығы	10,6	11,3

Кәсіпорындарды шағын, орта және ірі деп жіктеу аясында 3-кестеге сәйкес инновациялық белсенділіктің максималды деңгейі ірі бизнес кәсіпкерлігіне, ал шағын бизнеске инновациялық белсенділіктің минималды деңгейіне келеді.

3-кесте – Бизнес-кәсіпкерлік мөлшері бойынша инновациялық белсенділік деңгейі

Экономика салалары	Инновациялық деңгей 2020 жылғы жағдай бойынша белсенділік, %	Инновациялық деңгей 2021 жылғы жағдай бойынша белсенділігі, %
Шағын бизнес-кәсіпкерлік	7,2	7,4
Орта бизнес-кәсіпкерлік	23,7	25,2
Ірі бизнес-кәсіпкерлік	41,7	43,0

Соңғы жылдары инновациялық өнім өндірісінің серпінді өсуіне қарамастан, оның инновациялық экономиканы құруға және дамытуға тікелей, тікелей қосқан үлесі мардымсыз болып қала береді. ЖІӨ құрамындағы инновациялық өнімнің жалпы жиынтық үлес салмағы соңғы жылдары 4-кестеге сәйкес 0,92% - дан 2,43% - ға дейін ауытқып отырды.

4-кесте – ЖІӨ-ге қатысты инновациялық өнімнің (тауарлардың, көрсетілетін қызметтердің) үлесі, %

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ЖІӨ-ге қатысты инновациялық өнімнің (тауарлардың, көрсетілетін қызметтердің) үлесі, %	0,92	0,95	1,55	1,72	1,60	2,43

Соңғы бес жылда елде азық-түлік және процесс инновацияларын қаржыландыру 2016 жылы жеке қаржыландырудың күрт өсуі есебінен іс жүзінде 2 есе өсті. Нәтижесінде 2019 жылы салымдар көлемі 856,5 млрд теңгеге жетті, бұл ретте қаражаттың 86%-ын жеке сектор, 11%-ын шетелдік кәсіпорындар, 3% -ын мемлекет инвестициялады.

2019 жылы өндірілген өнім көлемі 1,18 трлн теңгені құрады. Өндіріс құрылымында өңдеу секторы (930,1 млрд теңге) және тау-кен өнеркәсібі (104,7 млрд теңге) басым. ЖІӨ-ге қатысты инновациялық өнімнің үлесі 2021 жылы 2,43% - ды құрады.

Қазақстан Республикасының Инновациялық экономикасының негізгі факторлары мен қалыптасу үрдістерін зерттей отырып, елдің инновациялық экономикасы кешенді түрде индустрияландырудан инновацияға дейінгі бастапқы трансформациялық қадамдармен сипатталатын даму-дың бастапқы кезеңінде ғана тұр деп қорытынды жасауға болады. Экономикалық жүйе экономиканы реформалаудың соңғы стратегиялық кезеңдері ішінде бизнес-кәсіпкерліктің инновациялық белсенділігі деңгейі бойынша және елдің жалпы ЖІӨ құрамында өндірілетін инновациялық өнім деңгейі бойынша прогрессивті көрсеткіштерге қол жеткізе алмады.

Айта кету керек, барлық жағдай тең болған жағдайда, цифрландыру әсерінен Қазақстан Республикасы экономикасының инновациялық даму үдерістерін күшейтуге болады.

Цифрландыру технологияларын Қазақстан соңғы бірнеше жылда белсенді меңгергеніне қарамастан, нәтиже шамалы. Цифрлық экономиканың қалыптасу дәрежесін өлшейтін рейтингте, мысалы, *DigiX 2021* цифрландыру индексі бойынша, Қазақстан 99 қатысушының 52-ші орнында ғана болды. 2018 жылы үш қосалқы индекстің негізінде құрылған АКТ-ны дамытудың *Index-IDI* рейтингісінде: Қазақстанға 176 қатысушының 52-ші орны берілді. *Global Finance* мәліметі бойынша, 2020 жылы ең технологиялық дамыған елдердің рейтингінде Қазақстан 67 елдің ішінде 36-орынға ие болды, бұл технологиялық инфрақұрылымның сапасының жақсаруына байланысты.

Кәсіпорындар үшін цифрлық трансформацияның тәуекелділігін есептеу, іске асырылып жатқан жобалардың тиімділігін және енгізілетін құралдардың қауіпсіздігін негіздеу маңызды.

Біз цифрландырудың мақсаты – кірісті тікелей ұлғайту ғана емес, сонымен қатар процестегі барлық негізгі мүдделі тараптарға барлық қажетті, дұрыс құрылымдалған, жедел, толық және сенімді ақпаратты ұсыну екенін ұмытпауымыз керек.

Цифрландыру цифрлық трансформацияның нақты стратегиясының,

басқарушылық көмек пен персоналға қажетті техникалық дағдылардың жоқтығымен, өндірістік -техникалық деңгейінің төмендігімен, білікті кадрлар мен салалық құзыреттіліктің болмауымен тежеледі. Маңызды кедергілердің бірі-ұйымдастыру мәселелерін шешу, IT қызметтері мен өндірістік бөлімдердің жақсы үйлестірілген жұмысын орнату. Сондықтан кәсіпорындар әр түрлі қызметтердің мамандарымен бірлесе отырып, жол картасын құруы тиіс, оған сәйкес жаңа технологиялар мен жұмыс процестеріне түзетулердің жоспарлары әзірленеді, әр кезеңнің нәтижелері талданады; кадрларға инвестиция салу мен өндірістік процестерді реттеудің орындылығын негіздеу.

Цифрлық технологияларды енгізу жылдамдығына әсер ететін факторлар субъектінің ішкі мүмкіндіктері мен қызығушылығына бөлінеді.

Кәсіпорынның ішкі мүмкіндіктері:

- стратегиялық тұжырымның болуы және оны жүзеге асыру үшін нақты ресурстардың болуы, ол басқару дағдыларымен және басқару процестерінің сапасымен сипатталады;

- цифрлық трансформацияға қажетті кадрлардың (тек АТ мамандары ғана емес, басқа да мамандар) құзыреттіліктері, дағдылар мен білімді ескере отырып, еңбек ресурстарын тиімді бөлу.

Цифрландыруды енгізу үшін ынталандырулар:

- кәсіпорындардың менеджментін еңбек өнімділігін арттыруға ынталандыратын саладағы бәсекелестік деңгейі;

- цифрлық технологияларға қолжетімділік, нарықтың қолжетімділігі, салымдар үшін кредиттеудің қарапайымдылығы; цифрландырудың экономикалық пайдасын түсіну;

- жаңа технологияларға салымдардың тәуекелділігін ескере отырып, жобаларға кіру және шығу икемділігіне қол жеткізу мүмкіндігі;

- еңбек заңнамасының ресурстарды қайта бөлу тұрғысынан икемділігі, қосымша салықтық және реттеуші артықшылықтардың болуы.

Мемлекет аталған факторлармен жұмыс істей отырып, кәсіпорындарды басқара алады, цифрландыру есебінен олардың бәсекеге қабілеттілігін нығайта алады.

Ішкі өндірістік мүмкіндіктер және цифрландыруға қосымша қызығушылық трансформацияға ілгерілемелі қозғалыс мүмкіндігін ашады. Сонымен бірге, қажетті ресурстардың болуы жағдайында да кәсіпорындар ішкі қарсылыққа, бизнес-процестерді түзетуге деген ұмтылыстың болмауына, жаңа технологияларды бұрыннан қалыптасқан шешімдермен біріктірудегі проблемаларға тап болады. Көптеген менеджерлер цифрландыру олардың санын азайтудың орнына қосымша жұмыс орындарын құратынына сенімді, олар жаңа технологиялардың мүмкіндіктерін кеңейтуді көрмейді.

Технологиялық серпіліске тек үкімет пен бизнес арасындағы тандемде қол жеткізуге болады.

Шағын және орта бизнес цифрлық технологияларды дамытуда да, өндірістік процестерді қарапайым автоматтандыру тұрғысынан да ірі кәсіпорындардан айтарлықтай төмен. Бұл негізінен қаражатқа қол жеткізудің айырмашылығына, озық технологияларды енгізу тәжірибесінің және білікті мамандардың болмауына байланысты.

Өнеркәсіп субъектілерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру тұрғысынан цифрландыру әлеуеті шамалы іске асырылды. Технологиялық модернизацияға оң үлес көбінесе салыстырмалы түрде арзан және стандартты шешімдермен қамтамасыз етілді (бұлтты технологиялар, қызметтер, ақпараттық жүйелер, ішкі өндірістік ресурстарды жоспарлау мен басқарудың автоматтандырылған жүйелері).

Цифрландыруға кедергі келтіретін ең маңызды проблемалар – кәсіпорындардың қажетті ресурстарының болмауы: адам ресурстары (қажетті біліктілікке ие мамандардың жетіспеушілігі) және қаржылық (қажетті қаражаттың болмауы, сыртқы қаржыландыруды тартудағы қиындықтар). Көптеген кәсіпорындарда корпоративтік басқару жүйесінің әлсіздігін сипаттайтын цифрлық технологияларды игеруге ішкі мотивацияның жоқтығын ескермеуге болмайды.

Кәсіпорындар: ақпараттық-аналитикалық құрал-жабдық, инновациялық кәсіпкерлік бастамаларды ынталандыру, әдістемелік және қаржылық көмек көрсетуден өнімдерді жергілікті және сыртқы нарыққа шығаруға дейін жан-жақты қолдауды қажет етеді.

Қазақстан Республикасында нақты кәсіпорындардың нақты технологиялық қажеттіліктеріне бейімделген жобалар бар. Олар жобаны іске асыру кезеңінде де, іске асыру сатысында да тәуелсіз сараптаманы қажет етеді. Сондықтан маңызды шектеу факторы – жобалардың инновациялық деңгейін анықтаудың жүйелі, әдістемелік тәсілі мен шарттарының болмауы, олардың техникалық сапасына автономды сыртқы талдау, бұл оның инновациялық компонентінің дәрежесін анықтауға, ұйымдастыруға мүмкіндік береді. жобалардың өндірістік қабілеттілігін сараптамалық бағалау. Қазақстан Республикасында нақты кәсіпорындардың нақты технологиялық қажеттіліктеріне бейімделген жобалар бар. Олар жобаны іске асыру кезеңінде де, іске асыру сатысында да тәуелсіз сараптаманы қажет етеді. Сондықтан маңызды шектеу факторы – жобалардың инновациялық деңгейін анықтаудың жүйелі, әдістемелік тәсілі мен шарттарының болмауы, олардың техникалық сапасына автономды сыртқы талдау, бұл оның инновациялық компонентінің дәрежесін анықтауға, ұйымдастыруға мүмкіндік береді. жобалардың өндірістік қабілеттілігін сараптамалық бағалау.

Орта мерзімді перспективада: экономикадағы еңбек өнімділігінің деңгейін әлемнің жетекші 30 елінің деңгейіне дейін арттыру; маңызды салаларда бәсекеге қабілетті экспорттық өндіріс құру; жергілікті электронды сауданың көлемін ұлғайту және көлеңкелі экономиканың үлесін төмендету; Қазақстанның ірі кәсіпорындарының түбегейлі жаңа деңгейге көтерілуі үшін, олардың капитализациясын жүзеге асыру үшін. Қазақстанның үдемелі жаңа индустриялық саясаты өнеркәсіптік сектор мен оның қауіпсіздігіне баса назар аудара отырып, жаңғырту процестерін қисынды түрде жалғастырады.

Өңдеуші өнеркәсіптің технологиялық трансформациясы көрсетілген кезеңде басым міндеттер болып табылады (5 -кесте).

5-кесте – Өңдеуші кәсіпорындардың көрсеткіштері (пайызбен)
Өңдеуші өнеркәсіптің технологиялық трансформациясы көрсетілген кезеңде басым міндеттер болып табылады (5 -кесте).

5 -кесте – Өңдеуші кәсіпорындардың көрсеткіштері (пайызбен)

Көрсеткіштер	Факт		Жылдар бойынша болжам					
	2020	2021	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Цифрлық технологияларды қолданатын ірі және орта кәсіпорындардың үлесі	-	3	5	7	11	15	19	23
Инновациялық белсенді кәсіпорындардың үлесі	15,8	17,0	18,3	19,5	20,7	21,9	23,2	25,6

Кәсіпорындар жаңа буын жұмысшыларының пайда болуы, цифрлық жеткізілім тізбегін құру және олардың өндірістік көрсеткіштерін басқару принциптерін түзету сияқты негізгі трансформациялық аспектілерге назар аударуы тиіс. Жаңартылған цифрлық технологиялардың арқасында қызметкерлердің мүмкіндіктері артып, білікті мамандардың жетіспеушілігі мәселелері тезірек шешілуде. Жабдықтардың жұмысындағы ақауларды болжамды бағалаудың арқасында өндірістік активтердің қауіпсіздігі мен тұрақтылығы жоғарылайды. Жиналған аналитикалық базаның қолайлы визуализациясы нақты уақытта қабылданған шешімдердің дұрыстығын арттырады. Өнеркәсіптік кәсіпорын қызметінің барлық салаларын қамтитын процестер айқын бола түсуде, тиімділікті арттыруға және оның жалпы өнімділігін төмендететін «әлсіз жақтарды» жоюға негіз жасайды.

Цифрлық технологиялар мен тұтынушылармен цифрлық өзара әрекеттесудің рөлі әсіресе COVID-19 пандемиясының таралуы кезінде де, кәсіпорындардың қалпына келуі кезінде де өсті, өйткені карантин кезеңінде цифрландырудың маңызы қашықтағы қызметті

ұйымдастыру үшін де, цифрлық арналарды кеңейту үшін де артты. тапсырыс берушілердің сұранысын қанағаттандыру үшін. Кең ауқымды әлеуметтік-экономикалық өзгерістермен қатар, дағдарыс цифрлық трансформацияны жеделдете отырып, іскерлік ортаны түбегейлі өзгертті. Дағдарыстар мен клиенттердің мінез -құлқындағы өзгерістерге дер кезінде жауап беру, жаңа нарыққа шығуды жеделдету немесе жаңа клиенттерді тарту үшін кәсіпорындар негізгі қызметтен тыс басқа курстар құруы тиіс.

Болашақта құндылықтар, икемділік, киберқауіпсіздік пен тұрақтылық қажеттілігімен жаңа технологиялардың шығындары артады. Ескірген жүйелерді жаңғырту, микроқызметтер архитектурасын әзірлеу, өз бизнесіңізді цифрландыру құралдарын жаңарту ғана емес, сонымен қатар жаңа бизнесті дамыту, инфрақұрылымды ілгерілету үшін технологиялық кешендерді құру қажет болады.

Негізгі автоматтандырудың жеткілікті жоғары деңгейі бар бөлімшелер мен соңғы жылдары жоғары өсу қарқыны мен қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізген секторлар жаңа технологияларды енгізуді белсенді түрде жалғастырады. Цифрлық шешімдердің маңызды көрсеткіштері жақын арада тау -кен, металлургия, машина жасау, мұнай -газ және химия өнеркәсібінің кәсіпорындары болып қала береді.

Орта мерзімді перспективада индустриялық цифрлық технологияларды енгізуді ынталандыру үшін цифрлық инфрақұрылым жетілдірілетін болады. Атап айтқанда, құқықтық ортаны және цифрлық процестерді реттеуді бақылауды жетілдіру жоспарлануда; Индустрия 4.0-де индустриалды технологиялардың дамуын мемлекеттік ынталандырудың қолданыстағы қаржы құралдарын жаңарту және жаңа қаржы құралдарын әзірлеу; жеке материалдық көмекке және қаржыландыру мөлшерлемесін төмендетуге қатысты Индустрия 4.0 компоненттерін пайдалануға енгізу үшін технологиялық жаңғыртудың инвестициялық жобаларына қойылатын талаптарды жетілдіру бойынша тапсырмаларды пысықтау.

Цифрландыру үшін инвестициялар қажет, нәтижесінде кәсіпорындар қысқа мерзімді де, ұзақ мерзімді де тактикалық және ұзақ мерзімді мақсаттарды тұжырымдап, қажетті цифрлық білімді арттыру үшін жол картасы мен іскерлік жағдайды құруы тиіс. Пилоттық жобалар немесе шағын процесс периметрі бойынша машиналық оқыту мен жасанды интеллектке негізделген шешімдерді іске асыру шеңберінде үлкен мәліметтер аналитикасын қолдана отырып, кәсіпорындар технологияны тексеріп, экономикалық әсерді есептеуі керек. Бұл мәселелерді шешу үшін жабдық жеткізушілерден, IT-компаниялар мен кеңесшілерден шетелдік консультацияларды тарту қажет.

Тау-кен өндірісінің магистральдық субъектілерінің цифрлық жобаларын енгізуге қатысты біз 2025 жылға қарай 18 жобаны жобалық қуаттылыққа жеткізу керек екенін атап көрсетеміз. 2022 жылға қарай 102 ірі және орта өнеркәсіптік кәсіпорындарда цифрлық технологияларды енгізу жоспарлануда, соның ішінде «Модельдік цифрлық зауыттар» жобасы.

Талқылау. Кәсіпорындардың алдында келесі міндеттер тұр:

- стратегиялар мен операцияларды инновациялармен нақты сәйкестендіру, цифрландыруға қызметкерлердің қызығушылығын ынталандыратын бизнес-модельге, процестер мен ұйымға сәйкес келетін цифрлық технологияларды қамтитын мақсатты стратегияларды құру; жаңа өнімді құруда, басқару әдістерінде, сыртқы коммуникацияда түбегейлі өзгерістерді қамтитын; цифрлық трансформацияны жүргізер алдында ықтимал тәуекелдердің мөлшерін мұқият бағалау қажет;

- қосымша құндылық алу үшін (мысалы, клиенттермен жаңа нарықтарға және жобаларға қосылу) құндылықтар тізбегіндегі үлесінен тынтымақтастықты кеңейту. Жаңа серіктестіктер құру және цифрлық өзара байланыстың, жергілікті билік органдарымен тұрақты байланыстың, жаңа операциялық модельдерді игерудің және тау -кен металлургия секторындағы активтерге иелік етудің негізі ретінде қолданыстағы серіктестікті нығайту;

- тиімді цифрлық стандарттау мен реттеуді құру, құпиялылық пен қауіпсіздіктің қажетті дәрежесін сақтай отырып, цифрлық экожүйе элементтері арасында ақпарат алмасуды жеңілдететін ақпаратқа меншік стандарттары мен түзетулер тізімін анықтау;

- ашықтық пен қадағалауды жоғарылату үшін жеткізу, өндіріс, сыртқы орта және аумақтық қауымдастықтармен ынтымақтастық туралы ақпаратты бақылау және беру үшін цифрлық платформаларды қолдану. Жақын болашақта, алдағы оқиғалардың белгісіздігіне қарамастан, кәсіпорындардың бизнес -модельдеуінде цифрландырудың рөлі арта түсетіні сөзсіз. Оның үстіне, бұл ішкі өндірістік бизнеске де әсер етеді және болашақта өзекті болып табылатын қызмет салаларының дамуында көрініс табады;

- білікті АТ мамандарының жетіспеушілігі мәселесін шет елдік активтерді басқару үшін жетекші қалаларда аутсорсинг және (немесе) арнайы операторлық пункттерді құру арқылы шетелдік консультанттарды жұмылдыру арқылы шешуге болады. Бұлтты қызмет және жоғары жылдамдықты ақпарат беру арналары виртуалды және кеңейтілген шындық технологияларын дамытуды жеңілдетеді, иммерсивті тренажерларды енгізуге мүмкіндік береді, бұл соңғы білімді менгерудің жылдамдығы мен тұрақтылығын арттырады.

Цифрлық трансформация ұзақ мерзімді жоба екенін ескере отырып, цифрландыру стратегиясын таңдаған кезде ұйым нақты цифрлық құралды енгізу үшін кешенді әдісті қолдануы, жобаларға тәжірибелі қатысушыларды тартуы және алдыңғы қатарлы елдердің тәжірибесін ескеруі қажет. Өңдеу өнеркәсібі жұмысшыларының әсерінен дамыған қызмет көрсету секторына ауысуын ескере отырып, цифрлық экономиканың қалыптасуына әсер ететін барлық елдер үшін дәйекті саясат құру бойынша ЭЫДҰ ұсыныстарын ескеру қажет. Бірқатар елдерде жаңа технологиялар.

Қорытынды. Цифрландыру болашақта бизнес-процестерді, жабдықтар мен жұмысшыларды байланыстыра отырып, кеңірек және тиімді цифрландыруға жақындататын нәтиже беретін шешімдерден басталады. Тек осы жағдайда ғана жаңа технологиялар өте өнімді болады. Жоғарыда айтылғандардан басқа цифрлық шешімдер қабылдау киберқауіпсіздікке негізделген қорытындыларды қажет етеді.

Цифрлық трансформациядан туындайтын өзгерістер маңызды әрі көп жағдайда кәсіпорындар өндірістік шығындарды азайту, цифрлық шешімдер арқылы бәсекеге қабілеттілікті белгілеу сияқты көптеген мәселелерді ескере отырып, даму стратегиясын әзірлеп, технологиялық және ұйымдастырушылық жағынан дайын киберқауіпсіздік саласындағы өзіндік құзыреттілікті дамытуға қол жеткізді. Цифрландыру кез келген дербес түпкілікті шешімдерді немесе технологияларды дамытумен шектелмейтінін түсіну маңызды, оның негізгі мақсаты – өндіріс пен бизнестің тиімділігін ауқымды арттыру.

Қазақстандық индустрияның цифрлық модификациясын белсендіру үшін тек белгілі бір кәсіпорындарды немесе жобаларды ілгерілететін мақсатты шаралар, кәсіпорындарды нұсқаушылық мәжбүрлеу жеткіліксіз, себебі бұл қажетті өзгерістерді модельдеуге көмектеседі. Ағымдағы цифрлық технологияларды қолдануды қамтамасыз ету үшін жүйелі шаралар қажет: қолайлы бизнес-климатты қалыптастыру, технологиялық жаңғыртудың тиімділігі мен корпоративтік басқарудың жоғары сапасын жоғарылату үшін салықтық ынталандыру, сондай-ақ кадрлық құзыреттіліктердің өсуіне инвестицияларды ұлғайту.

Инновациялық саясат инновациялық қызметпен тығыз байланысты болуы керек және өсіп келе жатқан әлеуметтік қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін инновациялық процестердің қарқынды жүруіне ықпал ететін шаралар жүйесі болуы қажет. Мемлекеттік инновациялық саясат елдің цифрлық саясатымен тығыз байланыста жүргізілуі тиіс, ол өз кезегінде қазіргі заманғы технологияларды алып жүретін инвестицияларды тартуға жұмыс жасауы тиіс.

Information about authors:

Akdana Kassimgazinoва – Department of Economics, Toraighyrov University 140008, 64 Lomov Str., Pavlodar, Republic of Kazakhstan;

D. Aiguzhinova – candidate of economic sciences, professor of the department «Economics», Toraighyrov University, <https://orcid.org/0000-0002-0067-9442> dinara.aiguzhinova@mail.ru;

Sartova Rysty – candidate of economic sciences, professor of the department «Business and Management», Ekibastuz technical and engineering institute named after the academician K. Satpayev. E-mail: sartova2010@mail.ru, <https://ORCID.org/0000-0001-7982-0957>;

Klarita Khassenova – Non-profit joint-stock company «Shakarim University of Semey», Kazakhstan, Semey, 071412, Glinka str., 20 a, Faculty of Humanities and Economics, Department of «Economics and Finance», 0000-0002-0063-8536. klarita_khassenova@mail.ru;

Kenzhetayeva Gulbaram – Master in Economics Toraighyrov University E-mail: qulmira74@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6306-527X>;

Akhunova Dinara Ziyatovna – master of Economics, Senior Lecturer of the Department «Economics and finance», NLC «Shakarim state University of Semey». E-mail: di727272@mail.ru orcid.: 0000-0002-8054-7828.

ӘДЕБИЕТТЕР

Программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2016-2020 годы. Электронный ресурс: <https://creativeconomy.ru/lib/10048> (дата обращения: 06.01.2021).

Программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2021-2025 годы. Электронный ресурс: <https://www.baiterek.gov.kz/ru/gosudarstvennaya-programma-industrialno-innovacionnogo-razvitiya-respubliki-kazakhstan-na-2021-2025> (дата обращения: 28.12.2021).

Наука и инновационная деятельность Казахстана / Статистический сборник. Нур-Султан. 2020. – С. 44.

Искусственный интеллект и цифровые фабрики: как внедряются элементы Индустрии 4.0 на казахстанских предприятиях. Электронный ресурс: <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/iskusstvennyy-intellekt-i-cifrovye-fabriki-kak-vnedrya-yutsya-elementy-industrii-4-0-na-kazahstanskih-predpriyatiyah> (дата обращения: 10.01.2021).

Кунанбаева К.Б. Методика формализации статуса градообразующих организаций // Экономические системы. 2018. Т 10. № 1 (36). С. 55-60.

Шаркова А.В. Условия и факторы развития организаций промышленности // Предпринимательство. – 2012. – № 6. – С. 111-118.

Елисеева Е.Н., Костыгова Л.А. Инновации как драйвер развития промышленности / Инновационное развитие как фактор конкурентоспособности национальной экономики: коллективная монография [под ред. А.А. Сукиасян]. Уфа: ОМЕГА САЙНС, 2019. 209 с. – С. 48-69.

REFERENCES

The program of industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2016–2020. Electronic resource: <https://creativeeconomy.ru/lib/10048> (date of access: 01/06/2021).

The program of industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2021–2025. Electronic resource: <https://www.baiterek.gov.kz/ru/gosudarstvennaya-programma-industrialno-innovacionnogo-razvitiya-respubliki-kazakhstan-na-2021-2025> (date of access: 12/28/2021).

Science and innovation activity of Kazakhstan / Statistical compendium. Nur-Sultan. 2020. - C. 44.

Artificial intelligence and digital factories: how the elements of Industry 4.0 are being implemented in Kazakhstani enterprises. Electronic resource: <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/iskusstvennyy-intellekt-i-cifrovye-fabriki-kak-vnedryayutsya-elementy-industrii-4-0-na-kazahstanskih-predpriyatiyah> (date of access: 10.01.2021).

Kunanbayeva K.B. Methods of formalizing the status of city-forming organizations // Economic systems. 2018. T 10. No. 1 (36). pp. 55-60.

Sharkova A.V. Conditions and factors of development of industrial organizations // Entrepreneurship. - 2012. - No. 6. - P. 111-118.

Eliseeva E.N., Kostygova L.A. Innovations as a driver of industrial development / Innovative development as a factor in the competitiveness of the national economy: a collective monograph [ed. A.A. Sukiasyan]. Ufa: OMEGA SCIENCE, 2019. 209 p. - S. 48-69.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 343-355

<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.290>

UDC 33.054.005

IRSTI 06.73

**A.E. Kokenova^{1*}, M.U. Beisenova², A.P. Shalbayeva³,
G.A. Maulenberdieva², R.N. Moldaliev¹**

¹Central Asian Innovation University, Shymkent, Kazakhstan;

²JSC M.Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan;

³Miras University, Shymkent, Kazakhstan.

E-mail: akmira777@mail.ru

IMPROVING THE EFFICIENCY OF GRAIN PRODUCTION BY IMPROVING MANAGEMENT PROCESSES

Abstract. Historical trends in the development of social production are an increase in its effectiveness. It penetrates deeply into production and turnover, reduces production and turnover time, and leads to a reduction in public spending. Improving basic management processes in the organization and increasing the role of their economic efficiency as the basis for solving social problems and ensuring the competitiveness of the country's economy in market conditions.

A critical analysis of the work of domestic and foreign scientists and practitioners shows some gaps of a theoretical-methodological and methodological-instrumental nature associated with insufficient elaboration of the composition and specifics of the problems of domestic production, insufficient attention to the optimal content of the complex of elements of diagnostics of production processes, as well as the difficulties of their application in real conditions. There was a need to create a simple and understandable, effective and at the same time understandable, capable of increasing shop management tools, adequate conditions, and efficiency without significant additional costs.

The purpose of the study is to develop scientific provisions, develop methodological materials, and improve practical recommendations for improving basic management processes in an organization and improving

their economic efficiency based on the assessment and modeling of its indicators and factors at industrial enterprises.

The scientific novelty of the study is the improvement of basic management processes in the organization and assessment of their economic efficiency based on the assessment and modeling of the most important factors affecting the indicators of its level at industrial enterprises.

In the production management system, an initial approach to determining the problem field is proposed, which is distinguished by the distinction and systematization of specific problems of production activities and their symptoms, the separation of groups of symptoms (economic efficiency; Duration/Time; quality/reliability) and blocks of problems (informational; organizational; resource), which allows establishing obvious causal relationships and developing reasonable management decisions.

Key words: production, economic efficiency, grain production, management processes, management improvement.

**А.Т. Көкенова^{1*}, М.У. Бейсенова², А.Р. Шалбаева¹,
Г.А.Мауленбердиева³, Р.Н. Молдалиева¹**

¹Орталық - Азия инновациялық университеті, Шымкент, Қазақстан;

²КАҚ М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті,
Шымкент, Қазақстан;

³Мирас университеті, Шымкент, Қазақстан.

E-mail: akmira777@mail.ru

БАСҚАРУ ПРОЦЕСТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ АРҚЫЛЫ АСТЫҚ ӨНДІРУДІҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Аннотация. Қоғамдық өндіріс дамуының тарихи үрдістері - оның тиімділігінің артуы. Ол өндіріс пен айналымға терең енеді, өндіріс пен айналым уақытын азайтады, қоғамдық шығындардың төмендеуіне алып келеді. Нарық жағдайында әлеуметтік міндеттерді шешу мен ел экономикасының бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудің негізі ретінде ұйымдағы базалық басқару процестерін жетілдіру және олардың экономикалық тиімділігінің рөлі артады.

Отандық және шетелдік ғалымдар мен практиктердің жұмыстарын сыни талдау отандық өндіріс проблемаларының құрамы мен ерекшелігін жеткіліксіз пысықтаумен, өндіріс процестерін диагностикалау элементтері кешенінің оңтайлы мазмұнына, сондай-ақ оларды нақты жағдайларда қолдану қиындықтарына жеткіліксіз көңіл бөлумен байланысты теориялық-әдіснамалық және әдістемелік-аспаптық сипаттағы кейбір

олқылықтарды көрсетеді. Цехтық басқару құралдарын, барабар жағдайды, тиімділікті айтарлықтай қосымша шығындарсыз арттыруға қабілетті қарапайым және түсінікті, пәрменді және бір уақытта түсінікті, құру қажеттілігі туындады.

Зерттеу мақсаты өнеркәсіптік кәсіпорындарда оның көрсеткіштері мен факторларын бағалау мен молдельдеу негізінде ұйымдағы базалық басқару процестерін жетілдіру және олардың экономикалық тиімділігінің арттыру жөніндегі ғылыми ережелерді әзірлеу, әдістемелік материалдарды жасау, сонымен қатар практикалық ұсыныстарды жетілдіру болып табылады.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы өнеркәсіптік кәсіпорындарда оның деңгейінің көрсеткіштеріне ықпал ететін маңызды факторларын бағалау мен молдельдеу негізінде ұйымдағы базалық басқару процестерін жетілдіру және олардың экономикалық тиімділігін бағалау.

Өндірісті басқару жүйесінде проблемалық өрісті анықтаудың бастапқы тәсілі ұсынылды, ол өндірістік қызметтің және олардың симптомдарының өзіндік проблемаларын ажырату мен жүйелеумен, симптомдар топтарын бөлумен (экономикалық тиімділік; ұзақтығы/уақыты; сапасы/сенімділігі) және проблемалар блоктары (ақпараттық; ұйымдастырушылық; ресурстық) ерекшеленеді, бұл айқын себеп-салдарлық байланыстарды орнатуға және негізделген басқару шешімдерін әзірлеуге мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: өндіріс, экономикалық тиімділік, астық өндірісі, басқару процестері, басқаруды жетілдіру.

**А.Т. Көкенова^{1*}, М.У. Бейсенова², А.Р. Шалбаева¹,
Г.А.Мауленбердиева³, Р.Н. Молдалиева¹**

¹Центрально-Азиатский инновационный университет,
Шымкент, Казахстан;

²НАО Южно-Казахстанский университет им. М. Ауезова,
Шымкент, Казахстан;

³Университет Мирас, Шымкент, Казахстан.
E-mail: akmira777@mail.ru

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА ЧЕРЕЗ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ

Аннотация. Исторические тенденции развития общественного производства - повышение его эффективности. Он глубоко проникает в производство и оборот, сокращает время производства и оборота,

приводит к снижению общественных издержек. Повышается роль совершенствования базовых управленческих процессов в организации и их экономической эффективности как основы решения социальных задач и обеспечения конкурентоспособности экономики страны в условиях рынка.

Критический анализ работ отечественных и зарубежных ученых и практиков показывает некоторые пробелы теоретико-методологического и методико-инструментального характера, связанные с недостаточной проработкой состава и специфики проблем отечественного производства, недостаточным вниманием к оптимальному содержанию комплекса элементов диагностики производственных процессов, а также трудностям их применения в конкретных условиях. Возникла необходимость создания простых и понятных, действенных и одновременно понятных средств цехового управления, адекватных условий, способных повысить эффективность без существенных дополнительных затрат.

Целью исследования является разработка научных положений по совершенствованию базовых управленческих процессов в организации и повышению их экономической эффективности на основе оценки ее показателей и факторов на промышленных предприятиях, разработка методических материалов, а также совершенствование практических рекомендаций.

Научная новизна исследования заключается в совершенствовании базовых управленческих процессов в организации и оценке их экономической эффективности на основе оценки важнейших факторов, влияющих на показатели ее уровня на промышленных предприятиях.

В системе управления производством предложен исходный подход к определению проблемного поля, отличающийся разграничением и систематизацией специфических проблем производственной деятельности и их симптомов, выделением групп симптомов (экономическая эффективность; продолжительность/время; качество/надежность) и блоков проблем (информационная; организационная; ресурсная), что позволяет устанавливать четкие причинно-следственные связи и разрабатывать обоснованные управленческие решения.

Ключевые слова: производство, экономическая эффективность, зерновое производство, процессы управления, совершенствование управления.

Introduction. One of the main reasons for the low profitability of grain production in a market economy is the high cost of products, often combined with the use of outdated technologies and energy – intensive technical means. In this regard, the issue of introducing new technologies for growing grain

crops that provide low resource consumption is becoming urgent. Current price inequality, environmental degradation, constant increase in the cost of production resources, and the use of multifunctional seeding and seeding systems reduce labor costs, fuel consumption, and help preserve moisture in the soil. At the same time, since such complexes perform seven operations in one pass (pre-sowing sowing of crops, cutting and burning weeds, leveling, leveling and leveling the soil, fertilizing crops with fertilizers), the number of passes across the site of machine-tractor units that increase resistance to soil erosion is significantly reduced (Eremeeva, 2018).

Methods. Theoretical and methodological foundations of research in the field of production process management representatives of science: Afritov E.A., Bukhalkov M.I., Wernikov G., Vinokurov S.G., Vlasov M.P., Gavrillov D.A., Gadzhinsky A.M., Vumek D.P., grisly E., Debazea Zh., Jones D., Kofman A., Liker J. Littlefield M., McComas M.J., Stevenson. W.J. In the works of these authors, the problems of production efficiency, labor distribution, optimization of production processes were comprehensively studied, the main problems of production activity, the reasons for their occurrence were identified, and ways to solve them were proposed. The results of these studies have laid a scientific foundation on which modern science of production organization is largely based. At the same time, the current stage of development presupposes the emergence of new, progressive management concepts, methods and tools. The direction of «New training» and cost-effective production, quality management system, procedures and software shells of production automation, etc. will be further developed.

Methodological tools for diagnosing production processes based on critical assessments of existing methods and tools of analysis and author's generalizations are proposed, which implies the connection of methods and tools with the logic and regularity of analysis of the production system in the context of stages: assessment of production opportunities; Analysis of the structure of work from the point of view of time costs.

Results and discussion. Today, 17% of the acreage in the United States, 30% in Canada, 45% in Brazil, 50% in Argentina and 60% in Paraguay is processed using zero technology.

The achievements of the agro-industrial sector of the leading countries in the production and export of grain (USA, Canada, Brazil, Argentina) are based on continuous improvement of technologies, with the help of which production efficiency and soil erosion are controlled. Based on the growing pace of introduction of resource-saving technologies in Western countries, Kazakhstan uses resource-saving technologies that lead to soil degradation (Rosenblat, 2018).

More than half of agricultural producers produce products using traditional technologies, and do not use the achievements of domestic and advanced foreign experience, the component of which consists in intensification. With traditional technologies, as a rule, crop treatment with plant protection products and the use of mineral fertilizers are carried out in very low doses. This is complicated by the use of outdated machines with low technological parameters. Therefore, the total yield largely depends on weather conditions and natural soil fertility. As a result of the combination and mutual influence of all these factors, the profitability of organizations developing along this path will be low or at a loss.

Today, the following main types of technologies are found in the world in terms of production intensity:

1. Simple (normal, traditional) technologies are used in farms with a low level of profitability and low staffing. The potential capabilities of the technology reach up to 20 c / ha. The equipment for the introduction of simple technologies is poorly oriented to tillage and is mainly low-cost aggregates of older generations of machines (Volkova et.al, 2020).

2. Intensive technologies are based on in-depth knowledge, as well as the operation of units in technological operations, which require differential introduction of drugs at different stages of plant development, the use of plant protection products from pests and weeds, the use of mineral fertilizers in the production of agricultural products. Their grain yield is 30-40 c / ha.

3. High-intensity technologies are the most modern and contribute to the strategic prospects of competitive agriculture in Kazakhstan. With their help, you can actually get 50-60 c/ha of grain crops. These technologies allow the equipment to provide economical use of land, precise control over the processes of cultivation, harvesting and storage of crops. As a rule, it monitors the quality of all technological operations performed, taking into account that this method optimizes the use of landscape conditions and all types of resources.

Basic principles of traditional soil plowing and tillage systems:

- mandatory deep soil treatment;
- plant waste - production waste processed by soil processing equipment;
- the land under the Steam will remain for several weeks and months;
- emphasis is placed on chemical processes occurring in the soil;
- chemical methods of pest control are considered as the main method;
- soil erosion is perceived as an unavoidable process associated with agriculture (Kabdullina et.al, 2020).

These approaches lead to the use of soil resources, and from the point of view of proponents of intensive technologies, it is impossible to use land

from an ecological, ecological, social and economic point of view with such a system. These principles give rise to new approaches in crop production, which are best expressed in the following phenomena:

- tillage is not required for growing grain crops;
- waste of plant crops is a valuable product and therefore leaves on the surface of the soil in the form of a coating; its installation is prohibited;
- there must be a stable soil cover;
- special attention is paid to biological processes in the soil;
- biological methods are used as the main pest control option;
- soil erosion caused by water and wind is a sign that incorrect farming methods are being applied to a particular region and ecosystem. This system ensures safety in the use of land resources in the environment (Fedorenko, 2016).

In modern domestic and world practice, promising methods of soil protection and resource saving include minimum tillage and zero tillage methods. In South America, the first no-Till method began in Brazil in 1971. Currently, 45% of the acreage is processed in this country using the «zero processing» method, in Argentina-50%, in Paraguay - 60%. In the United States, 82% of acreage is used with saving technologies, in Canada-more than 90%, of which no-Till technologies use 45% and 30%, respectively.

Minimum tillage (Mini-Till) is considered a transition period to No-Till, as it provides a reduction in the mechanical impact of tillage machines on the soil by reducing the number of passes of aggregates in the field.

Based on the experience gained, it is proved that minimal tillage under appropriate conditions provides the same cost of grain crops compared to traditional technology, and the consumption of fuel and lubricants per 1 hectare of acreage is reduced by 12-17 kg, and its energy intensity is 2 times less. A special feature of the use of saving technologies for winter crops is a constant increase in productivity in dry years by an average yield of 3.2 c/ha, which provides a plowing of 20-22 cm compared to the traditional method used in wet years. Limited use of minimal processing for spring grain crops and annual grasses does not reduce their yield, but does not increase it (Gaisin et.al, 2017).

The main principle of zero tillage is the use of natural processes occurring in the soil. In untreated soil, most entomophages are found, that is, insects that destroy pests, as well as rainworms - natural soil scavengers. Therefore, proponents of NoTill consider traditional plowing not only unnecessary, but also harmful. The unpaired field penetrates deep into billions of capillaries left over from the roots of annual plants or formed as a result of the vital activity of earthworms and other organisms. Moisture saturates the soil through these

natural channels, and in winter freezes and destroys the channels. This process is called the natural «breathing» of the Earth. The No-Till method is based on soil protection: crops are sown on plant residues with minimal destruction of its structure, without mechanical impact on humus. This waste forms a coating layer, and during traditional processing, the straw is plowed to great depths. With resource-saving technologies, after harvesting, the soil part of the remaining plants is cut off with a washer, crushing them and covering the soil with a protective layer. It retains moisture, protects the field from the sun, water, wind erosion and dust storms, and the top layer of the earth does not crumble. Plant waste allows you to control the carbon content of the soil, as it is considered the basis of humus and a catalyst for processes that inhibit soil erosion.

The main disadvantage of minimal and zero tillage is a significant increase in the number of weeds in the field, pests from the soil, increases with an increase in the service life and, accordingly, increases the cost of chemical plant protection products. According to average estimates, with systematic use of minimal tillage, weeds increase by 30% for the first crop, twice for the second and third crops, and in general for crop rotation by 3 times. The experiments showed that resource-saving technology should be used depending on the previous culture, phytosanitary conditions and physical and mechanical state of the soil of each site during crop rotation. In the first years of the transition from traditional processing to no-Till, it is not only necessary to use a herbicide, but also to leave the productivity at the same level or at a lower level compared to classical technology. However, when processing using the zero method, the number of losses decreases and profits begin to grow.

Since the beginning of the 80s of the last century and the beginning of this century, other variants of soil protection technologies have been studied and implemented in Kazakhstan, such as minimum and zero technologies.

Minimal technology involves reducing the number of soil preparation operations. It is not marked by any abbreviated list of operations. In different zones and different operators are implemented independently. The reduction of operations is carried out mainly during the preparation of steam: some of the mechanical operations are replaced by the use of chemical means of weed control. Deep tillage in the soil is transferred to small areas (Taizhanov et.al, 2019).

Positive elements of minimal technology include: a decrease in production costs, as a rule, by 25-30%, a decrease in the intensity of exposure to the soil by chemical and mechanical means, which leads to soil degradation and adverse environmental conditions.

Disadvantages of the technology include:

- small tillage on the arable land necessary for growing plants does not create an optimal structure;
- can not provide water absorption in deep arable areas, especially when heavy snow falls;
- can not withstand the destruction of Root and root weeds.

Zero tillage is a method of tillage of the soil structure with minimal destruction. This is a type of tillage intended for sowing in untreated soil after pre-treatment of acreage without violating the soil structure, with the exception of narrow-band tillage for the formation of seed crops. Chemical weed control is an integral part of this system.

In the world practice, no-till processing technology is used on more than 72 million hectares: about 47% of arable land in Latin America, 18.7% in the United States, 15% in Canada, 12.5% in Australia and about 3.3% in Europe, Africa and Asia (Kokenova et.al, 2020).

Positive elements of zero technology include:

- a) reduction in the number and nomenclature of machines used;
- b) reducing the need for Labor;
- c) increasing labor productivity;
- d) reducing the cost of production per unit of production.

Negative elements of zero technology include:

1. compaction of arable soil horizontally with long-term use.
2. high chemical pressure on the soil, creating an unfavorable environmental situation.
3. appearance of new weed species during long-term use.
4. the need for additional application of nitrogen fertilizers.
5. reduced grain quality.
6. spread of plant diseases.

The disadvantage of known technologies is that when using each of them for a long period of time, negative elements prevail over positive ones, which worsen the general condition of the soil, ecology and opportunities for growing grain crops.

It includes the following main elements:

- grain-steam crop rotation and grain-crop-steam crop rotation;
- energy and resource saving systems for tillage (combined, minimum and zero);
- agricultural aggregates, technical means that are combined tillage;
- highly effective use of fertilizers using biological means in order to increase soil fertility;
- environmentally safe plant protection system from weeds, pests and diseases;

- varieties with guaranteed high grain quality;
- soil and climatic conditions.

The transition to resource-saving technologies requires consistency, so all of the above elements are interconnected.

In domestic practice, there is a good practice of using small farms of intensive type technologies (about 10-15%), which ensure the optimal level of mineral nutrition of plants and the competent use of chemical means of protection against pests, diseases, weeds and residential premises. The existing varieties of plants used, the standard use of fertilizers (primarily during the growing season), a set of protective measures, the use of high-tech combined and energy-saturated equipment allow farms to provide their own economic activity due to increased productivity.

The technology of cultivation largely depends on its first sowing. Even the best varieties can not form a high-quality crop and high yield without creating the necessary conditions for the realization of hereditary abilities. In order to justify the principles of drawing up schemes for specific conditions of the agricultural landscape and creating an appropriate structure of the acreage for creating crop rotation, it is necessary to select the best pre-sowing for the main crops and determine the optimal period of their return to their former place.

Taking into account that in Kazakhstan grain crops occupy 69.56% of the acreage, the annual renewal of perennial grasses is only 9%, the main crop of grain crops is cereals. Currently, a detailed sample of the crop rotation «sowing cycle» is as follows: pure steam / empty steam: 50/50; winter cereals; spring cereals; spring cereals.

When using resource-saving technologies, it is necessary to introduce them into crop rotations that increase soil fertility. For example, the use of peas allows you to reduce the amount of nitrogen fertilizers, and a crop with a highly developed root system improves the structure of the soil without mechanical processing. In general, the crop rotation solves the problems of diseases and pests that harm plants, as well as their damage by weeds.

The choice of grain varieties for resource-saving technologies is determined by the soil and climatic conditions of the regions and the financial capabilities of producers. Of course, the most rational option is the first class of the sowing standard, which is used for sowing seeds of the intensive type of high reproductions. With the use of high-quality sowing technology, which allows you to evenly sow seeds in the soil, it is possible to slightly reduce the sowing rates, while increasing the seed germination rate.

The use of fertilizers is one of the indispensable links in the organization of watering plants for the purpose of obtaining a crop. A set of quantitative

properties that determine the nutrient needs of a plant can be expressed by eliminating it by plants. To obtain the appropriate amount of by-product from one hundredweight of grain crops, plants must absorb 3 kg of nitrogen, 3 kg of potassium and about 1 kg of phosphorus. At the same time, the plant does not care where these elements come from: from the soil, mineral or organic fertilizers.

When calculating the total need for fertilizers, many conditions are taken into account: the size of the planned product and the full release of nutrients by crop, the presence of a specific field with this element, the rate of use of soil reserves by certain types of plants, the physiological needs of plants and the biological characteristics of the crop (type of root system, depth of rooting). the possibility of using foliar fertilization , etc.), technical capabilities of the economy (the presence of fertilizer dispensers, installations for adding fertilizers to the soil, installations for filling liquid fertilizers, etc.), as well as the possibility of obtaining a combined fertilizer.

Summary and Conclusion. When switching to storage technologies for agricultural products, it should be taken into account that direct and coating seeding increases the release of nitrogen from the soil and the decomposition of organic matter. Therefore, it is necessary to apply more nitrogen fertilizers compared to traditional technologies. To increase the moisture content of post-harvest waste, it is necessary to apply 8-10 kg of nitrogen per 1 ton of straw. Two or three years after leaving straw on the surface of the soil, the need for additional application of fertilizers disappears. Taking into account all these conditions when applying fertilizers, it significantly increases the yield of high-quality grain crops, while maintaining soil fertility.

Resource - saving technologies require special attention to measures to protect grain crops from diseases, weeds and pests, among which chemical plant protection products occupy a leading position. The main role belongs to agrotechnical measures: crop rotation, intermediate crops, refined seeds, a system of tillage in the care of the crop, the use of chemicals should be limited, modern methods and preparations are used to prevent negative impact on the environment and products. Numerous studies have shown that in the development of saving technologies, herbicides that interact continuously in weed control will be effective, and in 3-5 years, with the correct Organization of all the elements that make up the essence of the technology, the use of herbicides will be reduced.

Disease control measures are not fundamentally different from those used in traditional technologies. Therefore, during the growing season, seed treatment and treatment with fungicides should be included in the plant protection system. It is very important to observe agricultural crops, because

with an increase in the number of pests, it is necessary to treat plants with insecticides.

One of the reasons for the decrease in soil content is excessive mineralization (biological erosion), i.e. intensive processing and deprivation of nutrients from the nutrients of grain crops. Recalling the law of return discovered by the German scientist J. Liebig in 1840, K. A. Timiryazev demonstrated, which, according to him, is one of the greatest achievements of science. According to this law, in order to ensure a balance without a shortage of all the nutrients of plants, it is necessary to return to the land at least the amount of nutrients that are separated from the crop, and for extended production - to create a certain supply of them. Any violation of the law of return leads to a loss of soil fertility, a decrease in productivity and deterioration of product quality. Unfortunately, at present, the removal of nutrients from the soil significantly exceeds their productivity. As a result, the depletion of the soil cover continues from year to year, and the centuries-old property, fertility, is destroyed. In order to prevent a further decrease in the natural fertility of the soil, increase labor productivity, reliably protect it from wind and water erosion, significantly increase the yield of grain crops, ensure overcoming the devastating consequences of drought, and finally, water-saving technologies help to bring agricultural production to the world level. This is confirmed by world experience.

Information about the authors:

A.T. Kokenova – candidate of economic Sciences, docent, Central Asian Innovation University, Shymkent, Republic of Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0002-8805-5924>, E-mail: aiganymk7676@gmail.com;

Beisenova M.U. – is a professor of Higher School of Management and Business, JSC M.Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan, Shymkent, Kazakhstan, a doctor of economic sciences, <https://orcid.org/0000-0002-8783-9313> madina.beisenova@mail.ru;

Shalbaeva A.P. – master of Economics, Senior Lecturer of the Department of Business, Miras University, Shymkent, Kazakhstan, Shymkent, E-mail: akmira777@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5496-8354>;

Maulenberdieva G.A. – master of Economics, Senior Lecturer of the Department of Business and Management, JSC M.Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Republic of Kazakhstan, E-mail: guldar2018g@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8421-226X>;

Moldalieva R.N. – master, teacher, Department of Economics, Central Asian Innovation University, city of Shymkent, Republic of Kazakhstan, moldalieva.raushan@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0236-429X>.

REFERENCES

A.E. Kokenova, G.I. Adbikerimova, S. Kuashbayev, M.A. Kanabekova, M.S. Madi. INTEGRATION OF KAZAKHSTAN'S AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX WITHIN THE FRAMEWORK OF ECONOMIC PROCESSES GLOBALIZATION // N E W S OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES ISSN 2224-5294 <https://doi.org/10.32014/2020.2224-5294.99> Volume 4, Number 332 (2020), 29 – 36.

Eremeeva N.V. planning and analysis of business processes based on the construction of models of Product Management competitiveness / N.V. Eremeeva. Moscow: Rusines publ., 2018. - 16 c.

Fedorenko V.F. Resource saving in the agro-industrial complex: innovations and experience [Text]/V.F. Fedorenko, V.S. Tikhonravov-M.: FGNU Rosinformagrotez, 2016. - 289 p.

G.K. Kabdullina, N.T. Shaikenova, A.A. Bukenova, D.A. Amerzhanova. ECONOMIC EVALUATION AND SELECTION OF OPTIMAL STRATEGY OF DIVERSIFICATION OF PRODUCTION // N E W S OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES ISSN 2224-5294 <https://doi.org/10.32014/2020.2224-5294.113> Volume 4, Number 332 (2020), 145 – 150.

Gaisin R., Ismagilov K. Intensification of wheat grain production. // APK: ek-ka, upr-e.-2017. - No. 8. - p. 53.

L.T. Taizhanov, M.B. Onbayeva, E.S. Alimkulova. PRIORITY DIRECTIONS OF ENSURING FOOD SECURITY OF KAZAKHSTAN // N E W S OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES ISSN 2224-5294 <https://doi.org/10.32014/2019.2224-5294.212> Volume 6, Number 328 (2019), 70 – 72.

Rosenblat G.I. Service of operational management of the main production. - M.: Lenizdat, 2018 – - 56-57 p.

Volkova S.N., Myasoedova M.A. Innovative directions in personnel management at agricultural enterprises//Bulletin of the Kursk State Agricultural Academy. -2020. - No. 6. - C. 43-44.

<https://stat.gov.kz/>

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 356-375

<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.290>

ГРПТИ 06.01.11

UDK УДК 330.101.54

**A. Kulembayeva¹, Z. Basshieva², B. Kuantkan³, K. Yelubayeva²,
G. Mukina¹, A. Nurgaliyeva^{1*}**

¹Toraighyrov University, Pavlodar;

²Aktobe Regional University named after K.Zhubanov;

³Shakarim University of Semey city.

E-mail: *nurgaliyeva_a72@mail.ru*

ANALYSIS OF THE INTELLECTUAL PROPERTY MARKET IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract. The article discusses the features of the development of the domestic intellectual property market in the Republic of Kazakhstan. The normative and legal framework adopted in the republic in the field of intellectual property will ensure the creation of an effective national patent system, which will ultimately speed up the process of commercialization of intellectual property objects in the Republic of Kazakhstan [1]. In general, in Kazakhstan the legislative base in the field of industrial property has been formed and, in principle, is operating effectively. In recent decades, the governments of many countries of the world have been paying close attention to the effective implementation of intellectual property, its legislative regulation is being improved. Nevertheless, the passivity of Kazakhstani enterprises in the use of the results of intellectual activity is evident, which results in their low innovation activity and sluggish innovation processes. The relevance of the research topic is due to the fact that such a system for the development of the intellectual property market stimulates an increase in the demand of participants in the IPO commercialization process in bringing developments to the point of making a profit, increases the innovative activity of enterprises in the field of R&D, which makes it possible to take a significant step towards creating an innovative economy.

The relevance of the topic determined the choice of the topic and the

purpose of the study, which is that it is necessary to study the state of the intellectual property market for the period from 2015 to 2019 based on a review of statistical data in the context of various IPOs, to compare it with foreign intellectual property markets in terms of patent activity, where the main direction in the economy has become the intensive growth of the sphere of services related to intellectual property. The scientific and practical significance of the article involves the identification and correction of acute problems in the Kazakhstani intellectual property market. The methodological basis of the study was the toolkit of general economic theory, supplemented by other general scientific methods and methods of quantitative analysis of empirical data and modern methods of systems analysis.

The main result of this study is the identification of problems in the development of the intellectual property market and innovative technologies in the Republic of Kazakhstan. The article proposed measures for the further development and improvement of the domestic IPO market.

Key words: intellectual property objects, intellectual property market, innovation activity, innovation, technology, commercialization, patent activity.

**А.С. Кулембаева¹, Ж.Қ. Басшиева², Б. Куанткан³, К.З. Елубаева²,
Г.С. Мукина¹, А.А. Нурғалиева^{1*}**

¹Торайғыров университеті, Павлодар қаласы, Қазақстан;

²Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Қазақстан;

³Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті, Семей, Қазақстан.

E-mail: nurgalieva_a72@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК НАРЫҒЫНА ТАЛДАУ

Аннотация. Мақалада ҚР-да зияткерлік меншіктің отандық нарығын дамыту ерекшеліктері қарастырылған. Республикада қабылданған зияткерлік меншік саласындағы нормативтік-құқықтық база тиімді ұлттық патенттік жүйені құруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, бұл сайып келгенде ҚР-дағы зияткерлік меншік объектілерін коммерцияландыру процесін жеделдетуге мүмкіндік береді.

Жалпы алғанда, Қазақстанда өнеркәсіптік меншік саласындағы заңнамалық база қалыптастырылып, тиімді жұмыс істеуде. Соңғы онжылдықтарда әлемнің көптеген елдерінің үкіметтері зияткерлік меншікті тиімді іске асыруға баса назар аударып, оны заңнамалық реттеу жетілдірілуде.

Дегенмен, зияткерлік қызмет нәтижелерін пайдалануда қазақстандық кәсіпорындардың енжарлығы айқын, оның салдары олардың инновациялық белсенділігінің төмендігі және баяу инновациялық процестер болып табылады. Зерттеу тақырыбының өзектілігі зияткерлік меншік нарығын дамытудың мұндай жүйесі зияткерлік меншікті коммерцияландыру процесіне қатысушылардың әзірлемелерді пайда алу сәтіне дейін жеткізуге деген сұранысының артуын ынталандырады, ҒЗТКЖ саласындағы кәсіпорындардың инновациялық белсенділігін арттырады, бұл инновациялық экономиканы құруға айтарлықтай қадам жасауға мүмкіндік береді.

Тақырыптың өзектілігі тақырыпты таңдауға және зерттеудің мақсатына байланысты болды, бұл 2015 жылдан 2019 жылға дейінгі кезеңдегі зияткерлік меншік нарығының жай-күйін әртүрлі зияткерлік меншік бөлінісінде статистикалық деректерді шолу негізінде зерттеу, оны патенттік белсенділік бөлігінде шетелдік зияткерлік меншік нарықтарымен салыстыру қажет, мұнда экономикадағы негізгі бағыт зияткерлік меншікке байланысты қызметтер саласының қарқынды өсуі болды.

Мақаланың ғылыми және практикалық маңыздылығы қазақстандық зияткерлік меншік нарығындағы өткір проблемаларды анықтауды және түзетуді көздейді. Зерттеудің әдіснамалық негізі басқа жалпы ғылыми әдістермен және эмпирикалық деректерді сандық талдау әдістерімен және жүйелік талдаудың заманауи әдістерімен толықтырылған жалпы экономикалық теорияның құралдары болды.

Аталған зерттеудің негізгі нәтижесі ҚР зияткерлік меншік және инновациялық технологиялар нарығын дамыту саласындағы проблемаларды анықтау болып табылады.

Мақалада зияткерлік меншікті отандық нарығында одан әрі дамыту және жақсарту шаралары ұсынылды.

Түйін сөздер: зияткерлік меншік объектілері, зияткерлік меншік нарығы, инновациялық қызмет, инновация, технология, коммерцияландыру, патенттік қызмет.

**А.С. Кулембаева¹, Ж.К. Басшиева², Б. Куанткан³, К.З. Елубаева²,
Г.С. Мукина¹, А.А. Нурғалиева^{1*}**

¹НАО «Торайгыров университет», Республика Казахстан,
Павлодар, Казахстан;

²Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова,
Актюбинск, Казахстан;

³Университет имени Шакарима, Семей, Казахстан.

E-mail: *nurgalieva_a72@mail.ru*

РЫНКА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В РК

Аннотация. В статье рассмотрены особенности развития отечественного рынка интеллектуальной собственности в РК. Принятая в республике нормативно-правовая база в области интеллектуальной собственности позволяют обеспечить создание эффективной национальной патентной системы, что в конечном итоге позволит ускорить процесс коммерциализации объектов интеллектуальной собственности в РК [1]. В общем виде, в Казахстане законодательная база в сфере промышленной собственности сформирована и в, принципе действует результативно. В последние десятилетия правительства многих стран мира уделяют пристальное внимание эффективной реализации интеллектуальной собственности совершенствуется ее законодательное регулирование. Тем не менее, налицо пассивность казахстанских предприятий в использовании результатов интеллектуальной деятельности, следствием чего является их низкая инновационная активность и вялотекущие инновационные процессы. Актуальность темы исследования обусловлена тем, что подобная система развития рынка интеллектуальной собственности стимулирует повышение спроса участников процесса коммерциализации ОИС в доведении разработок до момента получения прибыли, повышает инновационную активность предприятий в сфере НИОКР, что позволяет сделать значительный шаг к созданию инновационной экономики.

Актуальность темы обусловила выбор темы и цель исследования, заключающейся в том, что необходимо исследовать состояние рынка интеллектуальной собственности за период с 2015 по 2019 года на основе обзора статистических данных в разрезе различных ОИС, сравнить его с зарубежными рынками интеллектуальной собственности в части патентной активности, где основным направлением в экономике стал интенсивный рост сферы услуг, связанных с интеллектуальной

собственностью. Научная и практическая значимость статьи предполагает выявление и корректировка острых проблем на казахстанском рынке интеллектуальной собственности. Методологической основой исследования послужил инструментарий общей экономической теории, дополненный другими общенаучными методами и способами количественного анализа эмпирических данных и современные методы системного анализа.

Основным результатом данного исследования является выявление проблем в сфере развития рынка интеллектуальной собственности и инновационных технологий в РК. В статье были предложены меры для дальнейшего развития и улучшения отечественного рынка ОИС.

Ключевые слова: объекты интеллектуальной собственности, рынок интеллектуальной собственности, инновационная деятельность, инновации, технологии, коммерциализация, патентная активность.

Introduction. Management of innovative development is an integral part of the policy pursued by any modern state. This most important tool is aimed at ensuring sustainable and balanced economic growth, improving the quality of life of the population by creating conditions for increasing the competitiveness of the economy. One of its basic elements is the formation and development of the intellectual property market, as well as the commercialization of the results of scientific research and development, which determines the relevance of this issue not only for Kazakhstan, but also for all countries of the world.

Certain successes have been achieved in the development of the intellectual property market, revealed by the results of the analysis of IPOs in the Republic of Kazakhstan. State programs provide for a large range of activities, which will require coordinated efforts of the authorities, the scientific community, enterprises and organizations, all those who are interested in this issue. At the same time, there is confidence that the steps taken by the leadership of the republic will allow successfully solving the assigned tasks [2].

In modern conditions, intellectual property is becoming an increasingly important factor in the socio-economic development of the state. In this regard, the article discusses the formation and expansion of the intellectual property market in Kazakhstan and abroad, discusses the problems and prospects for the development of this market.

Materials and methods. The methodological basis in this article was the terminological methods of general economic theory, modern economic literature, presented on the example of the intellectual property market in Kazakhstan.

The article used the method of comparing data on objects of intellectual property (hereinafter IPO) in the context of several years.

The situational approach, the structuring of the legal framework in the formation of the infrastructure of the IPO, and other general scientific methods were used to consider the existing system of introducing intellectual property into economic circulation. In addition, deductive and inductive methods were used, the result of which are logical conclusions on the studied Kazakhstani experience and issues of state support for OIC, in order to create a harmonious, competitive, well-coordinated system of state support for the development of the modern intellectual property market. The study also used the method of comparing the use of various IPOs in Kazakhstan. The differences and similarities of regional features of the development of the intellectual property market were identified. The method of systematization was used in determining the national base, the world novelty of the IPO, the imperfections of the elements of the market we were studying were revealed.

Thus, based on the use of general scientific methods of generalization, theory, situational method, deductive and inductive methods, comparison method, the article builds a system-forming IPO market, as a result of which organizational and legal problems were identified, problems of institutionalization of lobbying activities of innovative business and state structures. , problems in the development of infrastructure of the OIP commercialization process in Kazakhstan.

The ultimate goal of applying all the above methods made it possible to smoothly switch to the research method for involving IPOs in the economic turnover in domestic practice, which became a catalyst for reducing various venture, credit and other risks in the field of the intellectual property market in Kazakhstan. The article also proposes attempts to improve the existing IPO market, which is based on improving the norms of the patent system, presenting ways to solve existing problems on the basis of improving the legal system of the intellectual property market in Kazakhstan. The purpose of the analysis of the intellectual property market was the need to take into account the economic and legal interests of the authors of the developments. The solution of these problems in the field of development and promotion of technologies and other IPO stimulates the development of the corresponding infrastructure of the intellectual property market.

In conclusion, the use of the synthesis method made it possible to combine the conclusions obtained in the course of the previous research method into a single whole, which made it possible to offer some recommendations for the further development of the intellectual property market.

In the article, all methods of scientific research are interconnected, organically complement each other, meet the assigned tasks for conducting research in the field of analysis of the IPO market.

Results. State initiatives aimed at stimulating the development of the intellectual property market are large-scale. This is evidenced by the fact that the Head of State approved the Strategic Development Plan of the Republic of Kazakhstan until 2025, the Government adopted the Strategy for Innovative Development, in which the protection of intellectual property rights took a special role [3,4].

The mission of the program was aimed at ensuring the necessary and sufficient patent - legal, informational and institutional conditions for the formation of a favorable innovation climate for the production of goods and services in Kazakhstan with protected intellectual property rights.

The results of the successful implementation of the patent program will ensure the creation of an effective national patent system, the intensification of patent and licensing activities and inventions, as well as effective protection of intellectual property owners from its illegal use, which ultimately will speed up the process of commercialization of intellectual property in the Republic of Kazakhstan.

The following results have been achieved under this program:

- the procedures for patenting industrial property objects were modernized by abolishing the preliminary patent, creating a one-stage system for patenting inventions and industrial designs, as well as introducing an innovative patent;
- the terms of examination of applications for the issuance of titles of protection for inventions, industrial designs and utility models have been reduced;
- by means of incentive measures, inventive activity and an increase in the number of applications filed have been increased;
- formed an expert fund of patent information resources for the patent office;
- licensing activity has been intensified, with an increase in licensing agreements for industrial property objects;
- the system of training and retraining of personnel in the field of intellectual property has been accelerated;
- Measures have been taken to reduce the volume of counterfeit products.

In general, in Kazakhstan the legislative base in the field of industrial property has been formed and, in principle, is operating effectively. And at present, the key factor in the development of the economy is intellectual resources - knowledge and information. The country's competitiveness in world markets largely depends on the effective use of intellectual property. It is she, as the progressive foreign experience shows, that increases the productivity of economic activity, ensuring the dynamic development of the economy.

In recent decades, the governments of many countries of the world have

been paying close attention to the effective implementation of intellectual property, its legislative regulation is being improved.

Nevertheless, the analysis of normative legal acts that regulate this area, carried out by the Patent Office for the presence of norms that create conditions for the improvement of corruption offenses, showed insufficient regulation of certain legal norms requiring legal regulation, which indicates that intellectual property has not yet taken over in the domestic economy. worthy position and is implemented very ineffectively. There are significant gaps in the field of protection of rights to trademarks, organizational and economic relations are not fully regulated in the execution and consideration of applications for industrial designs. It should also be noted that regulatory legal acts in the field of intellectual property do not provide for a mechanism for registering an agreement on the pledge of exclusive rights. The lack of direct regulation in the legislation of the issues of foreclosure on exclusive rights and compulsory registration of the transfer of these rights to another person (for example, in the case of evasion of the pledger of exclusive rights from taking actions necessary to register the transfer of rights or the absence of the pledger himself) is the reason that hinders the practical application of the pledge exclusive rights. This basis suggests that the subjects involved in mortgage relations will not be able to exercise their rights. Revision of these and a number of other problems would allow protecting the interests of national applicants and strengthening the patent market of the Republic of Kazakhstan in connection with the forthcoming accession of Kazakhstan to the WTO. Nevertheless, the analysis of normative legal acts that regulate this area, carried out by the Patent Office for the presence of norms that create conditions for the improvement of corruption offenses, showed insufficient regulation of certain legal norms requiring legal regulation, which indicates that intellectual property has not yet taken over in the domestic economy. worthy position and is implemented very ineffectively. There are significant gaps in the field of protection of rights to trademarks, organizational and economic relations are not fully regulated in the execution and consideration of applications for industrial designs. It should also be noted that regulatory legal acts in the field of intellectual property do not provide for a mechanism for registering an agreement on the pledge of exclusive rights. The lack of direct regulation in the legislation of the issues of foreclosure on exclusive rights and compulsory registration of the transfer of these rights to another person (for example, in the case of evasion of the pledger of exclusive rights from taking actions necessary to register the transfer of rights or the absence of the pledger himself) is the reason that hinders the practical application of the pledge exclusive rights. This basis suggests that the subjects involved

in mortgage relations will not be able to exercise their rights. Revision of these and a number of other problems would allow protecting the interests of national applicants and strengthening the patent market of the Republic of Kazakhstan in connection with the forthcoming accession of Kazakhstan to the WTO.

In addition, the passivity of Kazakhstani enterprises in the use of the results of intellectual activity is evident, which results in their low innovation activity and sluggish innovation processes.

In 2020, the growth of the real sector became an economic driver, amounting to 2%. For the service sector, the year ended with a 5.6% loss, although in recent months the dynamics began to recover. As a result, the GDP growth rate was minus 2.6%, which is higher than the dynamics for 11 months [5].

This fact determines that the economy of Kazakhstan is developing mainly due to the raw materials of the republic. While the real market of intellectual property in Kazakhstan is practically absent, although there is a significant backlog of ready-made results of scientific and technical activities in the form of patents and licenses.

First of all, intellectual property rights are protected by a specialized structure - the Committee on Intellectual Property Rights of the Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan (hereinafter referred to as the Committee). The committee is the backbone of the RK patent system. It is an efficiently functioning patent system that is one of the important components of the intellectual property market, contributing to the commercialization of objects of the intellectual system [6].

Patenting is an important integral part of the commercialization of intellectual property objects [7]. Therefore, the greatest emphasis in this section is placed on the objects of industrial property, which are the most commercialized objects of intellectual property.

Consider the state of the intellectual property market for the period from 2015 to 2019 based on an overview of statistical data in the context of the following intellectual property objects:

- inventions;
- utility models;
- selection achievements;
- industrial designs;
- trademarks, service marks and appellations of origin.

The analysis of the intellectual property market of the Republic of Kazakhstan for the period from 2015 to 2019 was carried out in terms of the issued titles of protection for the above intellectual property objects [8]. Statistical data on the issuance of titles of protection for inventions in Kazakhstan for the corresponding period is presented in Table 1.

Table 1 - Dynamics of the issuance of titles of protection for inventions in the Republic of Kazakhstan by years

Security documents	2015	2016	2017	2018	2019	1993-2019
Issued, total	1504	1011	869	778	730	37553
Of these, to national patent holders						
Provisional patents	-	-	-	-	-	15840
Patents	250	331	638	588	544	7009
Innovative patents	1084	476	12	1	-	9084
Foreign patent holders						
Pre-patents	-	-	-	-	-	1405
Patents	158	202	219	189	186	4126
Innovative patents	12	2	-	-	-	89

Compiled on the data of the regional state enterprise “National Institute of Intellectual Property” (hereinafter RSE “NIIS”).

According to the data presented in table 1, the following conclusions were made:

- 730 patents for inventions were issued in 2019, which is 6.2% less than in 2018.

The main disadvantage of the existing system of patenting an invention was the lack of an exclusive right for a preliminary patent, on the existence of which the right to its protection depends first of all. So, according to paragraph 1 of Art. 992, paragraph 2 of Art. 999 of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan, an exclusive right arises, and protection of rights to an invention can be carried out only after the grant of a patent, and a preliminary patent is not enough for this [9].

Since the preliminary patent was issued without checking the criterion of the novelty of the invention, the Kazakh patenting system did not exclude the duplication of existing inventions known in the world and in Kazakhstan.

Finally, patent examiners did not have the right not to accept or consider obviously unrealizable applications (“perpetual motion machines”), re-applications after the expiration of the previous provisional patent, and so on. Thus, the time has come when the existing patenting system with such a deficiency was no longer able to stimulate the country’s scientific and innovative activities.

An innovative patent will be a tool for the implementation of innovative activities, allowing to interest and protect the interests of entrepreneurs working in the field of small and medium-sized businesses. With its help, it is supposed to conduct approbation of new inventions that have not yet passed serious technical tests. This will allow you to choose the most cost-effective

ones. Since the preliminary patent was issued without checking the criterion of the novelty of the invention, the Kazakh patenting system did not exclude the duplication of existing inventions known in the world and in Kazakhstan.

Finally, patent examiners did not have the right not to accept or consider obviously unrealizable applications (“perpetual motion machines”), re-applications after the expiration of the previous provisional patent, and so on. Thus, the time has come when the existing patenting system with such a deficiency was no longer able to stimulate the country’s scientific and innovative activities.

An innovative patent will be a tool for the implementation of innovative activities, allowing to interest and protect the interests of entrepreneurs working in the field of small and medium-sized businesses. With its help, it is supposed to conduct approbation of new inventions that have not yet passed serious technical tests. This will allow you to choose the most cost-effective ones.

An innovative patent will provide an opportunity to obtain quick protection, including verification of the so-called local (Kazakh and Eurasian) novelty and industrial applicability, which will significantly increase the reliability of the title of protection and reduce business risks in innovation.

Behind the seemingly simple proposals, one can see a serious transformation of the patent system. The long-awaited alternative is introduced, the freedom of choice of the applicant - it will be possible to apply for an innovative patent or for a patent on an alternative basis, with the possibility of mutual transformation.

An innovative patent will be issued after a formal examination and search for local novelty. This, in turn, will make it possible to exclude the issuance of titles of protection for identical inventions, which took place during the issuance of a preliminary patent.

Another document (patent) will be issued if there is a positive result of substantive examination, that is, verification according to all three criteria of patentability of an invention - world novelty, inventive step and industrial applicability. Moreover, an innovative patent will be an exclusive title of protection that protects the invention from unauthorized use.

Undoubtedly, the introduction and further development of an innovative patent deserves every support as the next and verified step to establish the full sovereignty of Kazakhstan in the patent legal field. It can be clearly assumed that the introduction of an innovative patent will contribute to the creation of favorable conditions for enhancing innovation, an increase in the number of domestic inventions, and, ultimately, an increase in the commercialization of intellectual property objects of the production of Kazakhstani goods containing intellectual property rights.

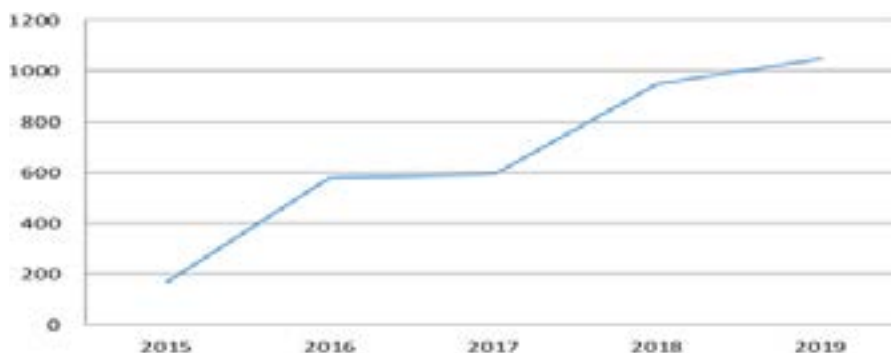
In general, the number of titles of title issued for inventions for the period from 2015 to 2019 is growing, which favorably affects the development of the intellectual property market in the Republic of Kazakhstan.

Next, we will consider the dynamics of the granting of patents for utility models in the Republic of Kazakhstan in the period from 2015 to 2019 (Table 2 and Figure 1).

Table 2 - Dynamics of the issuance of patents for utility models by years

Security documents	2015	2016	2017	2018	2019	1992-2019
Granted patents	166	577	591	950	1049	4558
National applicants	102	490	532	862	925	3691
Foreign applicants	64	87	59	88	124	867

Compiled by data of RSE "NIIS"

Rice. 1 - Issuance of patents for utility models by years

The total number of applications received for utility models in 2019 amounted to 1,083 units, which exceeds the same indicator in 2018 by 20.9%.

In 2019, 1,049 utility model patents were issued, which is 10.4% more than in 2018.

Despite the positive trend in the number of issued patents for utility models for the years under study, in the legal field regulating the scope of legal protection, as noted earlier, there are still significant flaws.

In Kazakhstan, an industrial design is granted legal protection if it meets the conditions of patentability "novelty", "originality", "industrial applicability".

The scope of legal protection provided by a patent is determined by the totality of its essential features, which are reflected in the product images and are listed in the list of essential features.

Compilation of essential features of the claimed industrial design at the stage of its development, as an object of protection, seems to be necessary in the process of the examination being carried out.

At the same time, there are cases when, in the event of disputes related to the granting of protection to industrial designs, law enforcers unlawfully assert, citing the functionality of the object or method as the main argument, thereby allowing the incorrect application of patent law.

Also, in the event of such disputes, there is a substitution of the concepts of legislation and the compliance of its application with the literal meaning that contradicts the general principles of legislation.

This is primarily due to the complexity of the object and the unpreparedness of law enforcement officers to resolve emerging disputable situations.

Without delving into the legal norms of regulating the circulation of industrial designs, so as not to get away from the main economic characteristics of industrial objects, let us further consider the distribution by year of applications for the grant of titles of protection for inventions filed under the procedure of an international patent cooperation treaty (hereinafter referred to as the PCT) and in accordance with the Eurasian Patent Convention.

The Examination Service of the RSE “NIIS” (for inventions, utility models and breeding achievements) accepts applications for the grant of titles of protection for inventions from national applicants for foreign patenting under the PCT procedure, operating within WIPO, and under the Eurasian Patent Convention (EAPC) procedure. by years of applications for the issue of titles of protection for inventions filed under the PCT procedure.

In terms of the level of patenting of inventions, Kazakhstan occupies a leading place among the countries of Central Asia. However, the level of foreign patenting is less than 1% of the total number of applications filed with the national patent office. This situation poses a significant danger to the emerging export of domestic science-intensive products and high technologies. In this regard, it should be noted that the measure of state support for innovative activities undertaken by the Government, in the form of granting grants for patenting industrial property objects in foreign states and (or) international patent organizations, should become a stimulating factor for ensuring the protection of intellectual property of domestic inventors in foreign markets. , including, created through the use of state budget funds.

For the skillful use of patent rights, which are gradually becoming one of the most profitable areas for the commercialization of intellectual property in the world market, it is necessary to choose an optimal patent strategy.

Well, now let’s consider the procedure for issuing titles of protection for breeding achievements for the period under study (Table 3).

Table 3 - Submission of applications for the grant of patents for breeding achievements by year

Index		2015	2016	2017	2018	2019	2004-2019
Number of applications submitted	from national applicants	63	35	95	57	50	1243
	from foreign applicants	7	15	2	10	6	119
Породы животных							
Number of applications submitted	national applicants	1	4	17	5	7	222
	from foreign applicants	-	-	-	-	-	-
Сорт растений							
Number of applications submitted	national applicants	62	31	78	52	43	1021
	foreign applicants	7	15	2	10	6	119

Compiled by data of RSE "NIIS"

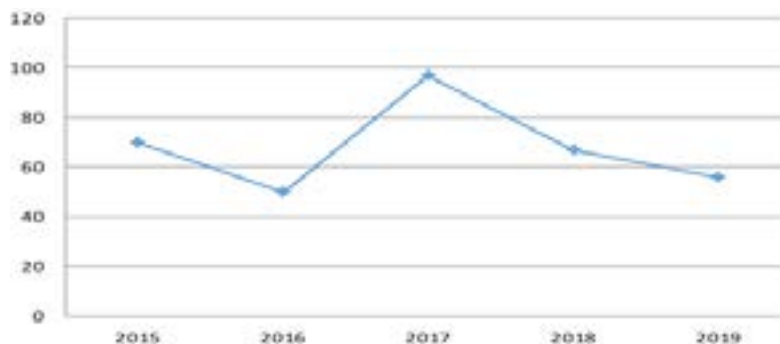

Fig. 2 - Submission of patent applications for breeding achievements by year

The total number of applications received for electrical achievements in 2019 is 16.4% lower than in 2018. Compared to last year, in 2019, there is a decrease in the rate of issuance of titles of protection for breeding achievements by 72.4% (Table 4)

Table 4 - Dynamics of issued patents for breeding achievements by years

Показатель		2015	2016	2017	2018	2019	2004-2019
Total	from national applicants	88	115	80	69	23	862
	from foreign applicants	10	8	11	18	1	55
Breeds of animals	from national applicants	15	22	7	10	-	147
	from foreign applicants	-	-	-	-	-	-
Plant variety	from national applicants	75	93	73	59	23	715
	from foreign applicants	10	8	11	18	1	55

Compiled by data of RSE "NIIS"

It should be noted the positive dynamics of the issuance of titles of protection for industrial designs, table 5.

Table 5 - Issuance of titles of protection for industrial designs by year

Protection documents (pre-patents and patents)	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019
Issued, total	282	182	129	219	229	3586
National applicants	94	72	42	67	55	1712
Foreign applicants	188	110	87	152	174	1874

Compiled by data of RSE “NIIS”

Compared to 2018, the rate of granting industrial design patents increased by 4.6%.

The upward trend is observed here as well. This is also explained by the fact that, firstly, the search for applications for industrial designs to determine the conformity of the industrial design to the criteria of protection of “novelty”, “originality” was carried out, not only within the national base, but also for world novelty by the Federal Institute of Industrial Property of the Russian Federation.

Federation, and secondly, the Committee on Intellectual Property of the Ministry of Justice independently conducts search work on industrial designs. This and a number of other government measures, in our opinion, are bearing fruit to increase patent activity in terms of industrial designs. The figure below shows the national applicants with the highest number of design patents (2019).

Table 6 - Registration of trademarks and service marks by year

Applications	2015	2016	2017	2018	2019	1992-2019
Registered, total	9859	10074	7748	9522	9642	111103
National procedure						
National applicants	2038	2087	2418	2466	2730	31301
Foreign applicants	1876	2022	1635	1745	1597	36188
International procedure						
Registered under the procedure of the Madrid Agreement and Protocol (from among foreign applicants)	5945	5965	3695	5311	5315	43614

Compiled by data of RSE “NIIS”

In 2019, the rate of granting trademark protection (according to national and international procedures) increased by 1.3% compared to the previous year.

Also, in the reporting year, 3 well-known trademarks were registered.

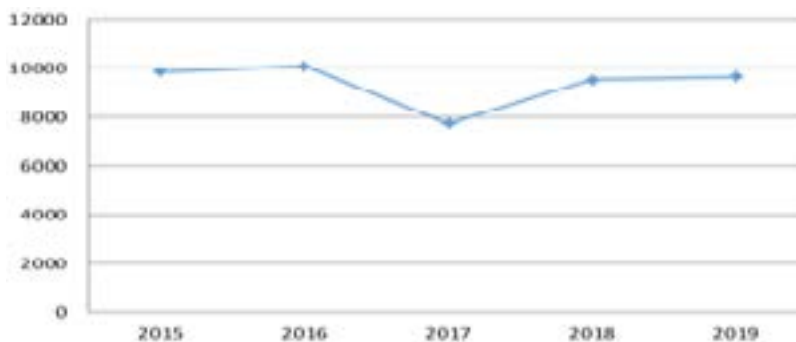

Рис. 5 – Регистрация товарных знаков и знаков обслуживания по годам.

In 2019, the largest number of trademarks was registered in respect of the 35th class “Advertising, management in the field of business” (17.5%), the 30th class “Coffee, tea, cocoa, sugar, rice, tapioca, sago” (6,1%) and 41st grade “Education; ensuring the educational process” (5.5%). The largest number of registered trademarks among national applicants falls on the city of Almaty (49.2%) and the city of Nur-Sultan (18.1%).

In 2019, trademarks by foreign applicants by country of origin according to the national procedure. The overwhelming majority were registered by residents of the USA (23.4%), Russia (14.7%) and China (12%).

Discussion. The use of material and financial factors in the market of industrially developed countries gives obvious advantages. The same can be said about the level of development. The main direction in the economy has become the intensive growth of the sphere of services related to intellectual property. Great hopes are pinned on the information technology market. An example of this is the fact that in the United States by 2000 the number of professions related to programming and analytics had increased by 1.5 times. The top 10 countries by the number of patent applications filed include (WIPO data for 2018):

- China - 1.300 thousand applications;
- USA - 605 thousand applications;
- Japan - 318 thousand applications;
- Republic of Korea - 208 thousand applications;
- European Patent Society - 159 thousand applications;
- Germany - 67 thousand applications;
- India - 45 thousand applications;
- Russian Federation - 41 thousand applications;
- Canada - 34 thousand applications;

- Australia - 28 thousand applications.

In total in the world - 3.127 million applications.

Among the applications, the most popular are: patents (3.1 million), utility models (1.6 million), trademarks (9.8 million) and industrial design (1.2 million) [10].

In general, in the republic during the study period, there is an increase in the patent activity of both national and foreign applicants.

During the analysis of data on the development of the intellectual property market in Kazakhstan in terms of the patenting procedure, which is one of the key issues in the analysis of the commercialization of intellectual property objects in the period from 2015 to 2019, the following were identified:

- In total, in 2017, 1868 titles of title were issued for inventions, which is 9.7% higher than in 2016. Against the background of the general picture of growth in the issuance of titles of title for inventions in 2009-2017, I would like to note that the issuance of provisional patents for national applicants in the same period decreased by almost 6 times. The same trend was observed for foreign applicants, which significantly reduced the number of granted patents during the same period;

- with regard to the issued title of protection for utility models in the period from 2009 to 2017, according to the presented statistics, there is a tendency of growth by almost 9 times, which undoubtedly has a positive effect on the development of the patent system. At the same time, the largest number of titles of protection for utility models in 2016 was issued to patent holders of the city of Almaty, whose share exceeds 50% in the total number of patents for utility models in the regions of Kazakhstan. This fact is explained by the fact that the city of Almaty to this day remains the scientific and technical center of the republic.

- In 2016, 17 PCT applications were filed to the WIPO International Bureau (Geneva) and International Searching Authorities, while in 2015 only 4 applications were filed. In 2017, compared to 2016, the dynamics of a decrease is observed in the number of applications filed under the EAPC procedure by 51.72% sent to the Eurasian Patent Office, approaching the indicators of 2009.

- In 2017, 12 applications for breeding achievements for animal breeds were received from national applicants, 51 applications were received from national applicants for plant varieties. in 2016, compared to 2015, the number of issued titles of protection for animal breeds increased by 8 times. In 2017, compared to 2016, there was a slight increase (by 2 patents) in issued patents. In the period from 2011 to 2017, 32 patents were issued for breeding achievements for animal breeds. The share of patents in 2017 is 32% of the

total number of issued patents for this type of intellectual property during the study period.

- patent activity for the issuance of a title of protection for industrial designs, both by national applicants and foreign applicants, in the period from 2009 to 2017 increased by 10% and 43.2%, respectively;

- the level of applications for registration of trademarks and service marks of national applicants compared to applications from foreign applicants in the period from 2010 to 2017 is 10% higher.

The strategy for the development of the economy of the Republic of Kazakhstan is based on the colossal scientific and technical potential created in our country over the previous decades, and is aimed at creating an effective innovation system based on intellectual property.

Conclusion. In general, taking into account foreign experience, as well as domestic features of the development of the intellectual property market, the further development of the institution of intellectual property and the stimulation of innovation may imply:

- support of innovative activity is carried out at all its stages (from the implementation of research work to the sale of technological products (services));

- multicomponent support for innovative activities, which is carried out taking into account regional characteristics and state priorities;

- pay great attention to programs that transfer the results of research and development to the stage of commercial applications, as well as comprehensive support programs for start-up technology companies;

- active government support for the development of relations between science and industry through financing high-risk R&D at pre-competitive stages;

- development of “external” infrastructure;

- creation of a zone of technical and innovative type;

- diversification of organizational forms of innovation;

- creation of an effective legal framework;

- increasing the patent activity of the population.

For the further development and improvement of the domestic intellectual property market, it is necessary to take the following measures:

1. Significantly reduce the time and financial expenses for patenting in the Republic of Kazakhstan and at the same time subsidize the legal protection of intellectual property outside the Republic of Kazakhstan.

2. To approve the inclusion of target indicators and indicators in government programs in order to obtain information on the effectiveness of R&D.

3. Create additional state structures that would develop and implement policies in the field of intellectual property.

4. Create an opportunity for government customers to view R&D results in a free, open form.

5. Simplify tax administration and taxation systems with regard to intellectual property. If these measures are not taken, then there will be a gradual decrease in the number of innovative developments that are competitive in the high-tech market. The burden of outdated norms and laws will cause a decrease in the capitalization of the country's intellectual capabilities and a loss of its development potential due to this resource.

Dissatisfaction of Kazakhstani companies with the legal system will lead to the fact that they will begin to transfer intellectual property to foreign economic and legal zones. A separate, increasingly acute problem is the dependence of the scientific and innovative community on the pressure of state authorities, which reduces the country's ability to develop by capitalizing on the results of intellectual activity.

Thus, for the further progressive development of the intellectual property market, it is necessary:

1. Include target indicators for the development of intellectual property in government programs, substantiating in these programs the financial resources necessary to achieve the target indicators and measures to protect domestic intellectual property in our country and abroad.

2. Consider the draft state policy for the development of intellectual property in the country and its support, including:

- measures of economic and legal support;
- methods and forms of informing domestic producers and consumers about the results of research and development;
- issues of international cooperation in the field of creation and protection of intellectual property;
- streamlining the system of taxation and tax administration in the field of intellectual property.

Improvement of individual elements of the IPO market in the republic will make it possible to take a significant step towards creating an innovative economy.

Information about authors:

A. Kulembayeva – Master in Economics and Business, Toraigrov University, Republic of Kazakhstan, Pavlodar, e-mail: anargul1982@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-8505-8073>;

Z. Basshieva – candidate of economic sciences, Aktobe Regional University named after K. Zhubanov, E-mail: basshieva1973@mail.ru,
<https://orcid.org/0000-0002-7975-8791>;

B. Kuantan – Candidate of Economic sciences, Senior Lecturer of the Department of Economics and Finance, Shakarim University of Semey city Satpayev Str.87, fl.85. Semey, Republic of Kazakhstan, 071408, 87756550077, bolat_76@mail.ru, ORCID 0000-0002-5218-6447;

K. Yelubayeva – lecturer of the department of public administration, finance and marketing, K. Zhubanov Aktobe Regional University kamsh81@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0828-5306>;

G. Mukina – doctor PhD. professor of the department «Economics», «Toraighyrov University», Kazakhstan, Pavlodar, Email: gulsara.dyusembekova@mail.ru, ORCID 0000-0002-2451-4984;

A. Nurgaliyeva – candidate of economic sciences, professor of the department «Economics», Toraigyrov University, E-mail: nurgalieva_a72@mail.ru, <https://ORCID.org/0000-0002-3818-7013>.

REFERENCES

Patentnyj zakon Respubliki Kazahstan Zakon Respubliki Kazahstan ot 16 ijulja 1999 goda № 427.

Postanovlenie Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 23 dekabnja 2006 goda № 1243 «Programma razvitija patentnoj sistemy Respubliki Kazahstan na 2007-2011 gody».

Ukazom Prezidenta Respubliki Kazahstan № 636 ot 15 fevralja 2018 goda. Strategicheskij plan razvitija Respubliki Kazahstan do 2025 goda byl utverzhen.

Postanovlenie Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 31 dekabnja 2019 goda № 1050 «Gosudarstvennaja programma industrial'no-innovacionnogo razvitija Respubliki Kazahstan na 2020 – 2025 gody».

[https://strategy2050.kz/ru/news/itogi-razvitiya-ekonomiki-rk-v-2020-godu-rekordnyy-obem-zhilya-postupleniya-v-byudzhet-i-investitsii/Itogi Itogi razvitija jekonomiki RK v 2020 godu: rekordnyj ob'em zhil'ja, postuplenija v bjudzhet i investicii.](https://strategy2050.kz/ru/news/itogi-razvitiya-ekonomiki-rk-v-2020-godu-rekordnyy-obem-zhilya-postupleniya-v-byudzhet-i-investitsii/Itogi%20Itogi%20razvitija%20jekonomiki%20RK%20v%202020%20godu%20rekordnyj%20ob%20em%20zhil'ja%20postuplenija%20v%20bjudzhet%20i%20investicii)

<https://www.gov.kz/memleket/entities/adilet?lang=ru>.

Zakon Respubliki Kazahstan ot 31 oktjabnja 2015 goda № 381-V ZRK «O kommercializacii rezul'tatov nauchnoj i (ili) nauchno-tehnicheskoy dejatel'nosti».

<http://kazpatent.kz/> Godovoj otchet NIIS 2020.

Grazhdanskij kodeks Respubliki Kazahstan (Obshhaja chast'), prinjat Verhovnym Sovetom Respubliki Kazahstan 27 dekabnja 1994 goda (s izmenenijami i dopolnenijami po sostojaniju na 01.10.2021 g.).

Vasil'ev A.V., Urinson Ja.M. // Sostojanie, problemy i perspektivy intellektual'noj sobstvennosti v Rossijskoj Federacii// Zhurnal «Biznes. Obshhestvo. Vlast'». Sentjabr' 2020. № 2-3 (36-37).

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 376-388

<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.291>

**L.A. Maisigova^{1*}, Sh.U. Niyazbekova², B.Zh. Akimova³,
L.P. Moldashbayeva⁴, B.A. Zhumatayeva⁵**

¹Ingush State University, Magas, Ingushetiya;

²Moscow Witte University, Moscow, Russia, Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow, Russia;

^{3,4}L.N. Gumilyov Eurasian national university, Nur-Sultan, Kazakhstan;

⁵Esil University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

E-mail: maisigova@yahoo.com

IMPACT OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY ON THE FINANCIAL – BANKING SPHERE

Abstract. Currently, the world banking system is faced with problems associated with excessive centralization, uncertain financial transactions, the problem of ownership – the presence of an intermediary, a significant loss of time and resources due to duplication of data. Moreover, the financial and banking sector is outdated due to the fact that it relies on technologies of the last century that cannot keep up with the dynamic digital world and therefore are often unreliable. Blockchain is one of the most trending technologies at present, which provides an opportunity to open data and demonstrate that they have not changed without revealing the personal data of users. Through transparency and independence, it is called a breakthrough of the XXI century. Blockchain technology can turn established business processes and radically change the work with regulators. At the same time, blockchain remains an experimental technology – a number of problems of its use have not yet been solved.

When writing the article, the authors used analysis methods in the financial and banking sector, logical generalization and a systematic approach, and also used the provisions of the classical theory, the provisions of the basic concepts of standardization theory and the digital economy.

The article conducted a study of the impact of blockchain technology on the financial and banking sphere. Definitions of the concept of blockchain, its main advantages and disadvantages are considered. The principle of

blockchain functioning is analyzed. The key advantages of blockchain technology in the financial and banking sphere are highlighted, including simplification of financial transaction verification, possibility of transaction verification and transparency using peer-to-peer networks, high level of transaction security, use of consensus mechanism, simplified creation of more complete sets of data on financial transactions. Factors preventing the introduction of blockchain technology into the financial and banking sphere have been identified, including justification of costs, coordination of interests of participants, scalability, management, legal risks, security, simplicity.

Key words: blockchain, blockchain technology, technology of the distributed registers, the financial and bank sphere, the smart contract.

**Л.А. Майсигова^{1*}, Ш.У. Ниязбекова², Б.Ж. Акимова³,
Л.П. Молдашбаева⁴, Б.А. Жуматаева⁵**

¹Ингуш мемлекеттік университеті, Магас, Ингуш Республикасы;

²С.Ю. Витте атындағы Мәскеу университеті, Ресей Федерациясы
Үкіметінің жанындағы қаржы университеті Мәскеу, Ресей;

^{3,4}Гумилев Л.Н. Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

⁵ Есіл университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

E-mail: maisigova@yahoo.com

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ҚАРЖЫ ЖӘНЕ БАНК СЕКТОРЫНА ӘСЕРІ

Аннотация. Қазіргі уақытта әлемдік банк жүйесінде шамадан тыс орталықтандыру, белгісіз қаржылық операциялар, меншік мәселесі – делдалдың болуы, деректердің қайталануына байланысты уақыт пен ресурстардың едәуір жоғалуы проблемалары бар. Оның үстіне, қаржы-банк секторы өткен ғасырдың динамикалық цифрлық әлемге ілесе алмайтын технологияларына сүйенетіндіктен ескірген, сондықтан көбіне сенімсіз. Алдағы уақытта осы мәселелерді шешудің жаңа, инновациялық тәсілдерін қажет.

Blockchain – қазіргі уақыттағы ең танымал трендтердің бірі, бұл деректерді ашуға және пайдаланушының жеке деректерін жарияламай-ақ өзгерістерге ұшырамағанын көрсетуге мүмкіндік береді. Ашықтық пен тәуелсіздік арқылы оны ХХІ ғасырдың серпіні деп атайды. Blockchain технологиясы қалыптасқан бизнес-процестерді және реттеушілермен жұмысты түбегейлі өзгерте алады. Сонымен қатар, blockchain тәжірибелік технология болып қала береді – оны қолданудың

бірқатар мәселелері әлі шешілген жоқ. Жоғарыда айтылғандардың барлығы зерттеу тақырыбының өзектілігін анықтайды.

Мақаланы жазу кезінде авторлар қаржы-банк саласындағы талдау әдістерін, логикалық жалпылау және жүйелік тәсілдерді, сонымен қатар классикалық теорияның ережелерін, стандарттау теориясының және цифрлық экономиканың негізгі тұжырымдамаларының ережелерін қолданды.

Мақалада қазіргі уақытта blockchain технологиясы қорғаудың жоғары дәрежесімен жылдамырақ ақпарат алмасуға арналған мәліметтер базасы болып табылатындығы, оны қолдануда қаржы институттарының қызығушылық тудыратын себептері қызықтырады. Мақалада blockchain технологиясының қаржы және банк секторына әсері қарастырылған. Блокчейн түсінігінің анықтамалары, оның негізгі артықшылықтары мен кемшіліктері қарастырылады. Авторлар зерттеушілердің «blockchain» ұғымының мәні туралы пікірлерін зерттеді.

Бұл зерттеуде блокчейннің жұмыс принципі талданады. Талдау негізінде авторлар қаржы-банк секторында blockchain технологиясын қолданудың негізгі артықшылықтарын атай отырып, оның ішінде қаржылық операцияларды тексеруді жеңілдету, прогресті тексеру мүмкіндігі, транзакция қауіпсіздігінің жоғары деңгейі, ақылды келісімшарттың қолданылуы, банктік клиентті сәйкестендіру және транзакцияны тіркеу дәлдігі, транзакциялардың ашықтығы, «тең-теңімен» желілерін пайдалану, транзакцияның жоғары қауіпсіздігі, консенсус механизмі, жартысынан көбін құру жеңілдетілген жиынтықтар, қаржылық операциялар туралы мәліметтер, уақытты есептеулерді қысқарту және шаруашылық жүргізуші субъектілердің әртүрлі операциялары арасындағы байланысты анықтайды.

Жоғарыда келтірілген факторларға сүйене отырып, қаржы-банк секторының жұмыс істеуі үшін blockchain технологиясын жаңа жағдайларға бейімдеу тетігін жасау қажет екендігі анықталды. Жаңа технологияны неғұрлым оңтайлы пайдалану айналып өту тетіктері бар қолданыстағы жүйенің қосымша бөлігі ретінде ұсынылады деп болжанады.

Түйін сөздер: blockchain, blockchain технологиясы, таратылған бухгалтерлік технологиялар, қаржы және банк секторы, ақылды келісім.

**Л.А. Майсигова^{1*}, Ш.У. Ниязбекова², Б.Ж. Акимова³,
Л.П. Молдашбаева⁴, Б.А. Жуматаева⁴**

¹Ингушский государственный университет, Магас,
Республика Ингушетия;

²Московский университет им. С.Ю. Витте, Финансовый университет
при Правительстве Российской Федерации, Москва, Россия;

^{3,4}Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева,
Нур-Султан, Казахстан;

⁵Esil Университет, Нур-Султан, Казахстан.

E-mail: maisigova@yahoo.com

ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИИ БЛОКЧЕЙН НА ФИНАНСОВО–БАНКОВСКУЮ СФЕРУ

Аннотация. В настоящее время мировая банковская система сталкивается с проблемами, связанными с чрезмерной централизацией, неясностью финансовых транзакций, проблему с владением – наличие посредника, значительной потерей времени и ресурсов из-за дублирования данных. Более того, финансово–банковская сфера устарела из-за того, что она опирается на технологии прошлого века, которые не успевают за динамичным цифровым миром и поэтому зачастую ненадежны. Все эти обстоятельства требуют новых, инновационных подходов к решению данных проблем.

Блокчейн – одна из самых трендовых технологий в настоящее время, которая дает возможность открывать данные и демонстрировать, что они не претерпели изменений, не раскрывая при этом персональные данные пользователей. Через прозрачность и независимость его называют прорывом XXI в. Технология блокчейн способна превратить устоявшиеся бизнес–процессы и радикально изменить работу с регуляторами. В то же время блокчейн остается технологией экспериментальной – ряд проблем его использования до сих пор не решены. Все вышеизложенное определяет актуальность темы исследования.

При написании статьи авторами использованы методы анализа в финансово–банковской сфере, логическое обобщение и системный подход, а также использованы положения классической теории, положения основных понятий теории стандартизации и цифровой экономики.

В статье выделено, что в настоящее время технология блокчейн является базой данных для более быстрого обмена информацией с

высокой степенью защиты, причины заинтересованности финансовых институтов в ее использовании. В статье проведено исследование влияния технологии блокчейн на финансово–банковскую сферу. Рассмотрены определения понятия блокчейн, его основные преимущества и недостатки. Авторами исследованы взгляды исследователей на сущность понятия «блокчейн».

В данном исследовании авторами предложена обобщенная схема работы технологии блокчейн как совокупность определенных взаимосвязанных этапов, начиная с запроса на осуществление транзакций, ее подтверждением, заканчивая ее завершением. Проанализирован принцип функционирования блокчейн. На основе проведенного анализа авторами выделены ключевые преимущества применения технологии блокчейн в финансово–банковской сфере, в числе которых упрощение проверки финансовых транзакций, возможность проверки прохождения, высокий уровень безопасности транзакций, использование смарт–контрактов, точность идентификации клиента банка и регистрации транзакции, прозрачность транзакций с помощью использования одноранговых сетей, высокий уровень безопасности транзакций, использование механизма консенсуса, упрощенное создание более полных наборов данных относительно финансовых операций, сокращение сроков расчетов и выявление связи между разными транзакциями хозяйствующих субъектов.

На основе вышеприведенных факторов определено, что необходимым является разработка механизма адаптации технологии блокчейн к новым условиям функционирования финансово–банковской сферы. Предполагается, что целесообразно наиболее оптимальное использование новой технологии как дополнительной части существующей системы с необходимыми механизмами.

Ключевые слова: блокчейн, технология блокчейн, технология распределенных реестров, финансово–банковская сфера, смарт–контракт.

Introduction. At this moment, the global financial – banking system is being filled up by problems, that include: over–centralization, limited clarity of financial transactions, an issue with ownership (existence of a mediator), significant loss of time and resources due to data duplication. Moreover, the financial–banking sphere has become outdated, because of its build on the technologies of the past century, which does not keep pace with the dynamic digital world, and therefore often unreliable.

Currently, overcrowded problems, including excessive centralization, limited transparency of financial transactions, problems with ownership

(existing mediation), significant loss of time and resources duplicate data. In addition, the financial and banking sector was created on the basis of technologies of the last century, which are often unreliable.

Data on problems in the financial and banking sector should be transformed into the existing system of interbank interaction and logistics of financial flows. An alternative to the use of blockchain technology (blockchain, technology of distributed users), which arose in the cryptocurrency market in 2008. The basic principles of this P2P system (peer-to-peer system) are considered in the work of Satoshi Nakamoto “Bitcoin: P2P electronic money system”.

At this moment, the global financial-banking system is being filled up by problems, that include: over – centralization, limited clarity of financial transactions, an issue with ownership (existence of a mediator), significant loss of time and resources due to data duplication. Moreover, the financial-banking sphere has become outdated, because of its build on the technologies of the past century, which does not keep pace with the dynamic digital world, and therefore often unreliable.

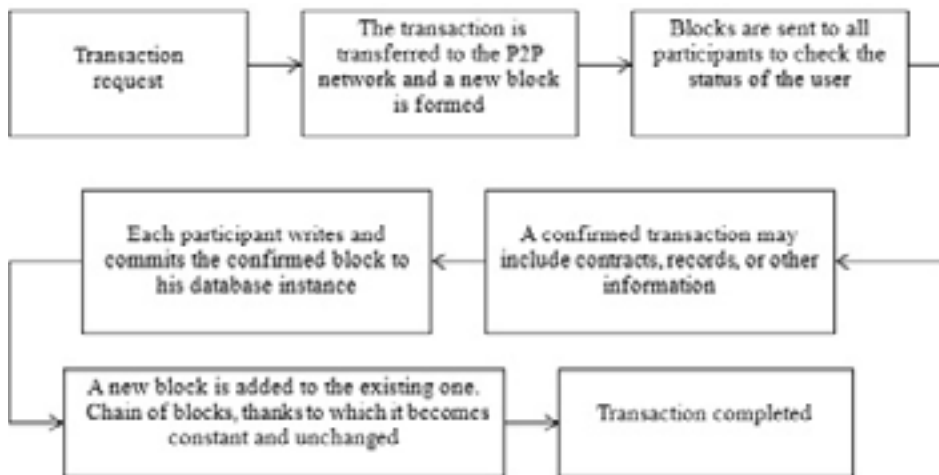
Analysis of publications. These problems in the financial and banking sector cause transform the existing system of interbank interaction and logistics of financial flows. An alternative of this is the blockchain technology (blockchain, the technology of distributed registries), which emerged among the cryptocurrency market in 2008. Basic principles of the operation peer-to-peer system (P2P) is considered in the work of Satoshi Nakamoto “Bitcoin: A Peer-to-peer Electronic Cash System” (Nakamoto, 2008)

D. and A. Tapscott, authors of “The Blockchain Revolution” are comparing the blockchain technology to a digital ledger, that can be programmed to account for everything that has value. A registry is a ledger, and a separate block is a line. In this case, the strings are encrypted and written in a strict sequence, where each next line contains information about the previous one. Besides, a large number of copies of such a registry or distinguish parts of it exist simultaneously, and new records are made simultaneously in all copies with the authorization of all or most number of the registry owners (Tapscot, 2016).

Melanie Swan, author of “Blockchain: Blueprint for a New Economy” stresses that an asset represented in blockchain technology becomes a smart-asset, an agreement with which can be implemented using smart-contract agreements (Swan, 2015).

The results of the research. The idea of smart – assets is to manage ownership and access to an asset, by enrolling it as a digital asset on the blockchain and having a secret digital key. Providing an asset with smart properties makes it possible to perform operations with the asset without requiring a high level of trust between the participants of the agreement.

The generalized scheme of operation of the blockchain technology can be represented as a set of interrelated stages (pic.1).

Pic. 1. The generalized scheme of operation of the blockchain technology
Source: Compiled by the authors.

Currently, blockchain technology is a database for faster exchange of information with a high degree of protection, which is why financial institutions are interested in using it.

According to Statista research, the blockchain market will be estimated at 2312 million USD by 2021, while in 2018 it was only 548 million USD (fig. 2).

Pic. 2. Dynamics of the global blockchain technology market, 2016–2021, million USD

Compiled by the authors based on Statista Digital Market Outlook (10.02.2021).

In 2014, 9 large financial institutions, including Barclays, BBVA, Commonwealth Bank of Australia, Credit Suisse, Goldman Sachs, J.P. Morgan & Co., Royal Bank of Scotland, State Street Corporation and UBS have united to create the finance – technology research consortium R3 CEV LLC. By the end of 2016, more than 50 world's largest banks and financial organizations were included in the organization. The main goal was creating and researching a startup that works on blockchain technology and open only to invited participants who support the network. This was an attempt to build a platform for standardizing the use of technology. Even though the attempt failed, and at the stage of registration of intellectual property for internal developments, key players announced their withdrawal from the consortium, however, this underscores bankers' view about trade financing as the area that has the greatest potential for using blockchain technology. In the report about bitcoin and blockchain, International Monetary Fund designates the capability of using blockchain technology to improve money transfers, land and credit registers, transactions with securities and other assets (IMF Staff Discussion Note. 2016).

In 2016, the Bank of England agreed on a roadmap for the modernization of the UK's financial infrastructure, taking into account the possibility of using distributed registry technologies, and in 2017 began its technological development. Bank of England, the second – largest US bank, is in the process of making 20 new patent applications for services and products related to blockchain technology. In particular, one of the applications is considering a notification system for suspicious cryptocurrency activity.

One of the elements of blockchain–banking is smart – contracts, that allows customers to exchange money, stocks, and other valuables (Sembiyeva, 2019). A smart–contract was formed in the early 1990s as a computer Protocol that encodes the terms of a traditional contract into a computer program and executes them automatically. Due to the blockchain, smart contracts do not need mediators. They can contain complex conditions, as in derivative financial instruments, which often depend on external factors, such as the price of financial instruments or their instability. The potential benefit of using these contracts is increased speed, efficiency, and confidence that the contract will be executed by agreement. However, the widespread use of such contracts can also increase risks of financial stability, automatically spreading adverse events through the financial system. Smart contracts based on blockchain are still at an early stage of development; they are only used in the Ethereum and Codebus projects (IMF Staff Discussion Note, 2016). As

of early November 2018, the Ethereum smart contract platform had a market capitalization of USD 22.3 billion.

In global practice, smart–contracts are also used in the financial sector and banking sphere.

The review and analysis of literature sources allow us to highlight the key advantages of using blockchain technology in the financial–banking sector:

1) Simplify verification of financial transactions (the main advantage is that the transaction passes only after it is included in the block and is added to the chain, which causes the state of the blockchain to be updated);

2) The ability to verify the provenance and transparency of transactions through the use of peer-to-peer networks;

3) A high level of transaction security (the security of the system is maintained through the storage of updated blockchain data on all computers of the network node). Due to this feature, the blockchain technology will significantly increase the transparency of transactions;

4) Use of the consensus mechanism (the main problem of “trust” of users is solved by using a set of rules that are agreed by nodes in the network, starting the system software);

5) Smart–contracts (using programs or codes uploaded to the registry that can be programmed to create instructions for accomplishing various financial processes, which will optimize financial processes);

6) Simplified creation of more complete data sets regarding financial transactions;

7) Blockchain technology can perform one of the key functions of banks faster and more accurately, specifically, customer identification and transaction registration;

8) In the field of payment services, the blockchain provides an opportunity to reduce the payment terms and identify the relationship between different transactions of economic entities. This is achieved by keeping records of transactions made in a single register, as opposed to existing separate records in individual banks, which will reduce or make it impossible to shadow cash flows.

Besides, blockchain technology allows you to distribute databases for safekeeping between chain participants, create a public, accessible, trouble–free storage of such data, and save information about customer credit histories, accounts, and contracts. This technology can be used to build the entire bank management system: from internal procedures to direct work with clients. This will have a significant impact on maintaining security, reducing risks and reducing costs for banks, as it eliminates the possibility of errors, abuse, curtails the payment cycle, eliminates duplication of processes and increases the speed of transactions.

The use of blockchain is also interesting primarily because there is no need for mediators in the payment systems that carry out transactions and, as a result, the speed of processing operations increases and the cost for the final user decreases. For example, for banks, blockchain can become a real alternative to the SWIFT system, which is currently not very flexible and quite expensive.

The advantages of using blockchain technology by central banks for supervisory activities include improving the efficiency of screening cross-industry and cross-market financial risks, creating additional opportunities for rapid response to them. Blockchain technology can ensure transparency of all transactions. If the central bank implements the national cryptocurrency, it will be able to regulate inflation, reduce operating costs, and allow universal state control over each economic entity of the national cryptocurrency. Each transaction can be tracked, recorded, analyzed, and saved, meaning it will be located in the central bank's access zone.

At the same time, it should be noted that the effect of using blockchain technology is possible only on the scale of the entire finance-banking sector, and not an individual bank.

Conclusion. It should also be taken into account that, first, one of the problems that banks and financial institutions have already faced in using blockchain is that the technology works successfully and safely only with its partners.

Secondly, blockchain technology has never been fully used and has not been able to realize its potential.

Third, to fully integrate blockchain into the financial-banking sector, it is necessary to create a legal and regulatory environment, as well as introduce standards. According to the authors, the introduction of blockchain technology in the finance-banking sector may be hindered by several factors, such as:

1. The cost-profit ratio. Blockchain technology can speed up the passage of financial transactions, but "fast" does not always mean "profitable". The technology is not profitable for small transactions.

2. Cost justification. If in the banking sector the proposed technology should be a utility that is shared by banks, then it is logical that banks should finance the cost of developing together. It is quite difficult to determine the number of costs for each Bank, given the very large difference in the size of banks.

3. Coordination of participants' interests. In any sphere, system participants may have different, sometimes opposite, interests. Similarly, in the banking sector, the priorities of participants may differ. This is critical for the blockchain, which is shared by all network participants. Also, without a

sufficient number of participants, the technology is not effective, which means that there is a problem of coordinating priorities between a large number of participants.

4. Scalability. The blockchain needs to be a scalable technology. To ensure this, all modern developments are setting rules, some of which either restrict the rights of participants or centralize part or all of the chain. Without these restrictions, as in modern mining, the cost of electricity and computer cooling systems can exceed the savings from implementing the technology.

5. Management. On the one hand, the blockchain needs to be managed to decide who will have access to the blockchain and will support the system. On the other hand, the very existence of management contradicts the idea of blockchain.

6. Property risk. Users of financial services cannot remain anonymous. And regardless of the software protocols, regulators will still follow the “know your customer” rule.

7. Security. Banks must be fully confident that every chain they embed in the blockchain will demonstrate at least the same resistance to hacking as a modern payment system.

8. Simplicity. The blockchain must be built fairly simple and clear so that each new participant in the network can use it without problems.

Considering aforesaid factors, there are doubts that today’s participants in the financial system will simultaneously and immediately leave the modern infrastructure that has been tested for years in favor of a new transparent blockchain. It is reasonable to assume that the new technology will be part of an existing system with workarounds.

Information about authors:

Maisigova Leila – candidate of economic sciences, Ingush State University, Magas, Russian Federation; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2148-4924>;

Niyazbekova Shakizada – Ph.D., associate Professor, Moscow Witte University, Financial University under the Government of the Russian Federation, Russia, shakizada.niyazbekova@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3433-9841>;

Akimova Bibigul – L.N. Gumilyov Eurasian national university, Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan. E-mail: bibigool_64@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4101-2342>;

Moldashbayeva Luiza – L.N. Gumilyov Eurasian national university, Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan. E-mail: askar_96_96@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0901-2118>;

Zhumatayeva Bakhytzhamal – PhD, and about Dean, Esil University. Nur-Sultan, Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0002-2565-1614>.

REFERENCES

- Crypto Currency Market Capitalizations. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://coinmarketcap.com>.
- Development of technology of the distributed registers. Bank of Russia, December 2017. – [Electronic resource]. – Access mode: http://www.cbr.ru/Content/Document/File/36007/reestr_survey.pdf.
- Demyanova O.V., Zaidullina Ch.N., The role of free economic zones in the innovation development // II OAB journal. – 2018. – Vol.9, Is. – p.164–169.
- Gulzhanat. Economic Risk Mitigation Mechanism in the Development of Small and Medium Enterprises.2020.
<https://ibima.org/accepted-paper/economic-risk-mitigation-mechanism-in-the-development-of-small-and-medium-enterprises/>
- Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations. IMF Staff Discussion Note. 2016. January. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.
- Vlasov A.I. System analysis of technology of exchange and data storage of blockchain / A.I. Vlasov, A.A. Karpunin, I.I. Novikov // Modern technologies. System analysis. Modeling, № 3(55). 2017. – Pp.75–83.
- Voronov M.P. Blockchain – the basic concepts and a role in digital economy / M.P. Voronov, V.P. Chasovsky // Magazine “Basic researches”. 2017. № 9–1. – Pp. 30–35.
- Ilyanoi L.N. As the blockchain will change our world / L.N. Ilyanoi, A.O. Fayzrakhmanov, A.E. Sivkova // Registration and analytical providing – information basis of economic security of economic entities: Interuniversity collection of scientific works and results of joint research projects: in 2 parts. – M., 2017. – Pp. 163–168.
- Sukhanov E.E., K.S. Shtang, Aleshko R.A. Tekhnologiya blockchain: calls, restrictions, improvement options // Synergy of sciences. 2017. № 14. – Pp. 540–546.
- Satoshi Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. – 2008. – 9 c.
- Statista Digital Market Outlook – Trend Report. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.statista.com/statistics/647231/worldwide-blockchain-technology-market-size>.
- Swan M. Blockchain: Blueprint for a New Economy, 2015. – 152 p.
- Safargaliev E., Aetdinova R., Karimova A. Indicators of financial security of small and medium enterprises // Revista San Gregorio, 2019, NO.34, Special ISSUE November, pp.81–88, ISSN: 1390–7247; EISSN: 2528–7907.
- Tapscott D. & A. Blockchain revolution. How the technology behind bitcoin is changing money, business, and the world. 2016. 368 p.
- Trends and consequences of introduction of automation and digitalization of enterprises, industry, and economy.
Revista inclusiones ISSN 0719–4706 Volumen 7 – Número especial – abril/junio 2020.
- The Fintech 2.0 Paper: rebooting financial services. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.finextra.com/finextra-downloads/newsdocs/the%20fintech%202%200%20paper.pdf>.
- Trends and consequences of introduction of automation and digitalization of enterprises, industry, and economy. Olga Sergeevna Sivash, Diana Dmitrievna Burkaltseva, Irina Vladimirovna Kurianova, Dmitry Valerievich Nekhaychuk, Alexey Alekseevich Stepanov, Andrey Sergeevich Tyulin, Shakizada Niyazbekova.
<http://www.archivosrevistainclusiones.com/gallery/2%20vol%207%20num%20vallesespecialleabriljunio2020revinclusi.pdf>.

Olga Sergeevna Sivash, Diana Dmitrievna Burkaltseva, Irina Vladimirovna Kurianova, Dmitry Valerievich Nekhaychuk, Alexey Alekseevich Stepanov, Andrey Sergeevich Tyulin, Shakizada Niyazbekova.

<http://www.archivosrevistainclusiones.com/gallery/2%20vol%207%20num%20vallesespecialleabriljunio2020revinclusi.pdf>.

Zbigniew Korzeb, Lyazzat Sembiyeva, Aida Zhagyparova. The influence of cooperative bank outlets upon local development in the podlaskie voivodeship in Poland // Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Almaty. – 2019. – № 6. p. 316–326.

Shakizada Niazbekova, Rasulya Aetdinova, Saltanat Yerzhanova, Buldyryk Suleimenova, Irina Maslova. Tools of the.

<http://www.dpi-proceedings.com/index.php/dtssehs/article/view/33886>.

Shakizada Niyazbekova, Asem Nurzhanovna Nurzhanova, Bibigul Issayeva, Sobol Tatyana S. and Kaldenova.

Shakizada Niyazbekova, Bazarkul Bekbenbetova, Mussirov Galym Borisova, Elena Tamara Dzhholdosheva and Aetdinova Rasulya. The Role of the World Economy: Savings and Investment Analysis in Financial Markets. 2020.

<https://ibima.org/accepted-paper/the-role-of-the-world-economy-savings-and-investment-analysis-in-financial-markets/>

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 389-399
<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.292>

JEL Classification: D6; Q1; Q13; Q14

Mariia Tepliuk

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine.
E-mail: maria_6.11@kneu.edu.ua

ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE IN THE DEST WORLD

Abstract. The article considers the modern prerequisites for innovative development of the enterprise in the conditions of DEST-world. The authors analyzed the transformations of the economy, namely: SPOD-world (Steady, Predictable, Ordinary, Definite), VUCA-world (Volatility, Uncertainty, Complexity i Ambiguity), DEST-world (Disorder (chaos) – full of unexpected changes; Egocentric – focused on personal interests and goals; Suppression – refusal to disclose or publish; Turbulent). The system of goals of innovative development of the enterprise is identified, and also the mechanism of innovative development of the enterprise is considered. Criteria for assessing the level of innovative development of the enterprise (economic efficiency, commercial efficiency, financial and economic efficiency, marketing efficiency, social efficiency, efficiency of humanization of labor, efficiency of occupational safety and health, environmental efficiency, production and technological efficiency, scientific and technical efficiency), which are adaptive to any business entity. The elements inherent in assessing the level of innovation development are singled out, namely: organization of innovation activity; development and implementation of innovations; financing and stimulation of innovative activity; technological transfer; intellectual property. Methodical tools for assessing the potential of innovative development are proposed. The article states that to measure the potential benefits of innovative changes in enterprises, it is necessary to apply coefficients that reflect the level of cost recovery from the introduction of process or product innovations.

Key words: Innovation, innovative development, post-pandemic conditions, DEST-world, VUCA-world, SPOD-world, Key Performance Indicators, intellectual property.

Мария Теплюк

Вадым Гетман атындағы Киев ұлттық экономикалық университеті,
Украина.

E-mail: maria_6.11@kneu.edu.ua

ДҮНИЕЖҮЗІЛІК КӘСПОРЫНДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

Аннотация. Мақалада DEST-әлем жағдайында кәсіпорынның инновациялық дамуының заманауи алғышарттары қарастырылған. Авторлар экономиканың трансформацияларын талдады, атап айтқанда: SPOD-әлем (тұрақты, болжамды, қарапайым, анықталған), VUCA-әлем (құбылмалылық, белгісіздік, күрделілік және екіұштылық), DEST-әлем (тәртіпсіздік (хаос) - күтпеген өзгерістерге толы; Эгоцентристік - жеке мүдделер мен мақсаттарға бағытталған; Тежеу - жариялаудан немесе жариялаудан бас тарту; Турбулентті). Кәсіпорынның инновациялық дамуының мақсаттар жүйесі анықталған, сонымен қатар кәсіпорынды инновациялық дамыту механизмі қарастырылған. Кәсіпорынның инновациялық даму деңгейін бағалау критерийлері (экономикалық тиімділік, коммерциялық тиімділік, қаржылық-экономикалық тиімділік, маркетингтік тиімділік, әлеуметтік тиімділік, еңбекті ізгілендіру тиімділігі, еңбек қауіпсіздігі мен еңбекті қорғау, экологиялық тиімділік, өндірістік және технологиялық тиімділік, кез-келген шаруашылық жүргізуші субъектіге бейімделетін ғылыми-техникалық тиімділік). Инновациялық даму деңгейін бағалауға тән элементтер бөлінеді, атап айтқанда: инновациялық қызметті ұйымдастыру; инновацияларды әзірлеу және енгізу; инновациялық қызметті қаржыландыру және ынталандыру; технологиялық трансферт; зияткерлік меншік. Инновациялық даму әлеуетін бағалаудың әдістемелік құралдары ұсынылған. Мақалада кәсіпорындардағы инновациялық өзгерістердің потенциалды пайдасын өлшеу үшін процесті немесе өнімге инновацияны енгізу кезінде шығындарды өтеу деңгейін көрсететін коэффициенттерді қолдану қажет делінген.

Түйін сөздер: Инновация, инновациялық даму, пандемиядан кейінгі жағдайлар, DEST-әлем, VUCA-әлем, SPOD-әлем, негізгі көрсеткіштер, зияткерлік меншік.

Мария Теплюк

Киевский национальный экономический университет имени Вадима
Гетьмана, Украина.

E-mail: maria_6.11@kneu.edu.ua

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В DEST-МИРЕ

Аннотация. В статье рассматриваются современные предпосылки инновационного развития предприятия в условиях DEST-мира. Авторы проанализировали трансформации экономики, а именно: SPOD-мир (Steady, Predictable, Ordinary, Definite), VUCA-world (Volatility, Uncertainty, Complexity i Ambiguity), DEST-world (Disorder (хаос) - полный неожиданных изменений; Эгоцентрический - сосредоточен на личных интересах и целях; Подавление - отказ раскрывать или публиковать; Бурный). Выявлена система целей инновационного развития предприятия, а также рассмотрен механизм инновационного развития предприятия. Критерии оценки уровня инновационного развития предприятия (экономическая эффективность, коммерческая эффективность, финансово-экономическая эффективность, маркетинговая эффективность, социальная эффективность, эффективность гуманизации труда, эффективность охраны труда, экологическая эффективность, производственно-технологическая эффективность, научно-техническая эффективность), адаптированные к любому хозяйствующему субъекту. Выделены элементы, присущие оценке уровня инновационного развития, а именно: организация инновационной деятельности; разработка и внедрение инноваций; финансирование и стимулирование инновационной деятельности; технологический трансфер; интеллектуальная собственность. Предложены методические инструменты оценки потенциала инновационного развития. В статье говорится, что для измерения потенциальной выгоды от инновационных изменений на предприятиях необходимо применять коэффициенты, отражающие уровень окупаемости от внедрения процессных или продуктовых инноваций.

Ключевые слова: Инновации, инновационное развитие, пост пандемические условия, мир DEST, мир VUCA, мир SPOD, ключевые показатели эффективности, интеллектуальная собственность.

Introduction. It is clear that the coronavirus has led to serious economic shocks, including a severe blow to the innovation sector, which has recently

experienced a rapid increase in the number of inventions. In 2019, global spending on research and development grew at a breakneck pace and significantly outpaced the growth rate of world gross domestic product. Venture capital and the level of use of intellectual property mechanisms have reached historically record levels, however, industry experts have doubts that this trend will continue in the recovery period after the pandemic. That is, the right question arises as to how the economic consequences of the crisis will affect startups, as well as venture funds and other traditional sources of innovation funding. Many governments are taking emergency measures to mitigate the effects of quarantine and counter the impending recession. It is reasonable to consider when planning international financial support to prioritize innovations, expand their support, especially in the small businesses, startups and pharmaceutical sector. Relatively rapid progress in the study of innovative development as a tool for overcoming problems is considered during the Scientific Revolution - the recognition of scientific discoveries and new opportunities for their use has led to progress in solving major consumer problems related to health, protection and more.

In the changing environment of the DEST world - manifested through conflict, confusion and over which there is no control - which, unlike the VUCA world, focuses on goals - the task of proactive activities of enterprises of all industries, including medicine, is becoming increasingly important. which cannot be interpreted as a normal continuation of the past due to the fact that this future may take fundamentally different forms and structures compared to what was known in the past. The problem of functioning of medical enterprises and startups is especially relevant, because at the global level, throughout the history of human life, the search for innovations to prevent the decline in health and ensure its protection is of particular importance. First of all, in 2020 there is the participation of the population in dozens of active and frozen wars and hundreds of armed conflicts, the emergence and spread of new diseases among citizens of different countries, high levels of trauma, both psychological and physical - which pose risks to people, nations and territories. That is why investment, intersectoral, and information support of the medical sector by the state, non-governmental organizations, national and foreign investors in the development, implementation and commercialization of medical innovations is an opportunity to improve living standards.

Materials and methods. The analysis of methods for evaluating the effectiveness of innovation allows us to conclude that despite the broad classification of criteria and indicators for evaluating efficiency, the methods can be divided into two fundamental groups:

- static methods - comparison of indicators of efficiency, effectiveness

without taking into account the influence of time on the value of payments. One of the most popular methods found in the scientific literature are revenue, cost and market, which are based on the comparison of the basic metrics of each group to their similar parameters;

– dynamic methods - based on a dynamic approach, which takes into account the time factor, and eliminates the main disadvantage of the static method. Among such methods are: the method of annuities, net discounted value, net worth of capital and others.

Results and discussion. In a changing business environment, an important condition for maintaining market position and scaling in the future for companies in various industries is to fully meet the needs of external consumers - buyers, and internal - management at various levels, performers, senior management, owners, shareholders and more. To achieve this goal, companies need to make innovative adjustments, especially, as noted by S. Jobs and M. Dell: «...it is important to question the resilience of the foundation of a successful organization, carrying out innovative adjustments at the stages of the life cycle, as well as even if the company is at the peak of popularity» (Boichenko, 2019).

In the main testing of a significant period, the world economy functioned like a Swiss watch, during the period of prosperity can be traced to the end of the last century, or as it was often called, SPOD-world: Steady, Predictable, Ordinary, Definite. But unfortunately, the modern reality is that we have to live in a world of unstable, uncertain, complex and ambiguous. This new world called VUCA: Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity. The term VUCA was coined by the US military in the mid-1990s. With its help, they tried to explain the new conditions of warfare in an unpredictable world without rules. Then, in the early 2000s, the term was picked up by businessmen and strategic consultants when they were looking for an explanation of why it is no longer possible to plan, forecast and maintain the former stability in the corporate world. The world of VUCA is a world in which the task of forecasting the environment has become difficult to implement (Nurzhanova, 2020).

A striking example of the world of VUCA is the situation of two movie giants: Blockbuster, which operated through its own network of stores (5,194 stores across the United States) that sell video products. At that time (2001), about 70% of U.S. residents were within 10 minutes of a nearby Blockbuster store. Another company, Netflix, on the other hand, offered an online movie rental service without any stores. Between 2004 and 2010, Blockbuster sales fell from \$ 6 billion to zero and the company went bankrupt, Netflix gaining momentum. Almost 20 years after the existence of the world VUCA comes

a new era - the era of DEST: Disorder (chaos) - full of unexpected changes; Egocentric - focused on personal interests and goals; Suppression - refusal to disclose or publish; Turbulent. DEST is also the root of the English word destination, which comes from the Latin word *destinate*, which means «to assert». The original meaning of this word (in the XV century) was «the intention of someone or something for a specific purpose». Later, in the XIX century, the word came to mean a place or purpose in itself. Let us consider in more detail the key postulates of the DEST era, namely:

- Disorder (chaos) – full of unexpected change, confusion, disagreement and sometimes cruelty; full of chaos and confusion, restless and unstable.
- Egocentric – considers everything from the point of view of own «I» as the center of all existing, focused only on the personal interests.
- Suppression – termination or cessation of activities, refusal to disclose or publish (knowledge, truth, evidence, book, names, etc.).
- Turbulent – someone or something that manifests itself through conflict, confusion, and over which there is no control.

As the current economic situation is characterized by strong turbulence, it is necessary to focus on finding a problem field of internal and external environments and effective alternatives to meet the needs of consumers, resulting in increased profitability. activities of the organization (Sembieva, 2019).

According to the developed system of goals of innovative development, we can draw a conclusion about the existing causal relationship that arises between the cooperative point and strategic goals of the enterprise. Thus, the main purpose of innovative development is to meet the needs of external and internal consumers of innovative products based on qualitative changes that lead to a favorable dynamic change in the metrics of the organization, which can be reflected in the system Key Performance Indicators (KPI). Accordingly, to quantify the level of innovative development of the enterprise on the basis of the existing mechanism of innovative activities by enterprises, evaluation indicators are used. The mechanism of innovative development of the organization is shown in fig. 1

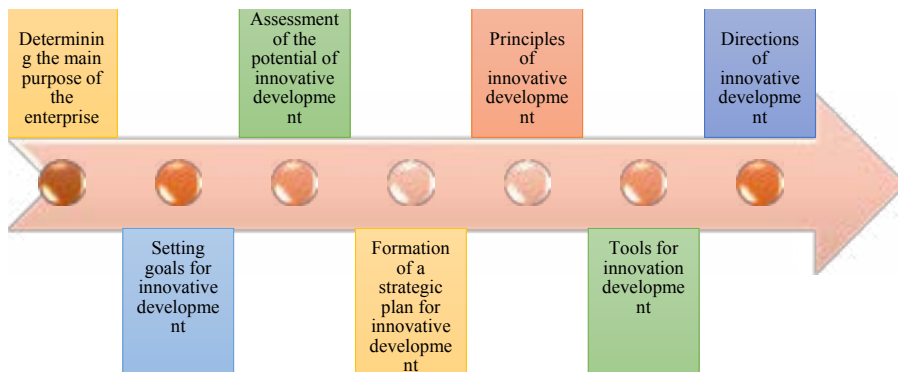

Figure 1 - The mechanism of innovative development of the enterprise

According to the reflected complex innovative mechanism of development of the enterprise, it should include the following elements which can serve as components at its estimation (Tepluk, 2021):

- organization of innovative activity;
- development and implementation of innovations;
- financing and stimulating innovation;
- technological transfer;
- intellectual property.

The considered mechanism assumes coherence of a certain sequence of algorithmic actions and is characterized by interconnectedness and coherence.

In the works of modern domestic scientists, the evaluation of innovation can be traced at the level of innovative development and efficiency of innovation activity. Evaluation of the latter, as a rule, is carried out in accordance with the proposed criteria, a generalized system of which is shown in Table 1. We will focus our attention on some criteria and the corresponding indicators, which in our opinion, have a direct result on the implementation of innovations, depending on the goals, in particular: economic efficiency - reflects increased sales, improved capacity utilization, increased productivity, reduction of staff turnover, etc.; commercial efficiency - increasing profits from the licensing and patent policy of the enterprise; marketing efficiency - increasing the effectiveness of advertising, increasing market share, etc.; production and technological efficiency - increasing the rates of product renewal, automation and computerization of innovative production and others (Tepluk, 2021).

Important in the process of managing the strategic development of the enterprise are indicators of the level of innovation potential and its change over time. Both when assessing the level of innovation development and innovation potential, a large number of evaluation indicators are distinguished, but they all belong to the groups: comparative, income and expenditure.

Table 1 - criteria for assessing of the level enterprise innovative development ensuring in the dest-world

№	Criteria	Characteristic	Value	Weighting factor
1	Economic efficiency	Increase in sales, improve the efficiency of production capacity, increase productivity and reduce staff turnover, increase resource efficiency;		
2	Commercial efficiency	Profit from licensing and patent activities, implementation of inventions, implementation of new ideas;		
3	Financial and economic efficiency	Increasing the share of efficiency of borrowed capital use in intensive innovation activities, increasing the profitability of innovation activities;		
4	Marketing efficiency	Increasing the market share, the effectiveness of pre-sales training and changes in sales, improving the effectiveness of marketing policy;		
5	Social efficiency	Increasing the level of wages, the level of satisfaction of physiological, social and spiritual needs of employees;		
6	The effectiveness of labor humanization	Improving the level of skills of employees, training costs, self-development of employees;		
7	The effectiveness of the safety and health system	Increasing the rate of compliance of jobs with sanitary and hygienic standards, increasing the level of self-development;		
8	Environmental efficiency	Increasing the rate of greening of production, reducing the harmful effects of production processes involved in the implementation of an innovative project;		
9	Production and technological efficiency	Increasing the rates of renewal of products and fixed assets, increasing the rate of return on assets and reducing the material consumption of innovative products;		
10	Scientific and technical efficiency	Increasing the rate of knowledge, increasing the share of employees with a degree who are involved in the project;		
11	Overall rating			

To measure the potential benefits of innovative changes in enterprises, we propose to use coefficients that reflect the level of cost recovery from the introduction of process or product innovations, which is presented in formula form (1.1).

$$\text{RoPDE} = \frac{(\text{GP}_i - \text{PDE})}{\text{PDE}}, \quad (1.1)$$

where GP_i - gross profit after innovation;
 PDE - product development expense.

And also, the indicator of expenses return deviation before and after innovative changes according to the formula (1.2).

$$D = \frac{(\text{GP} - \text{C})}{\text{C}} - \text{RoPDE}, \quad (1.2)$$

where GP – gross profit before the innovation’s introduction;
 C – expenses for innovative change;
 RoPDE – cost-effectiveness ratio of innovation.

Then, in accordance with the results of calculation formulas (1.1) and (1.2) it is possible to made the following conclusions about the innovative potential of the company:

- under conditions $\text{RoPDE} > 1$, and $D < 0$ – high level of innovation potential;
- under conditions $\text{RoPDE} < 0$, and $D > 0$ – zero level of innovation potential;
- under conditions $0 < \text{RoPDE} < 1$, and $D < 0$ – average level of innovation potential;
- under conditions $0 < \text{RoPDE} < 1$, but $D > 0$ – low level of innovation potential.

One of the most common methods of comparative approach is the graph-analytical method of diagnostics of potential “Square of potential”, which allows to establish a system of quantitative and qualitative relationships between individual elements of potential, their level of development and competitiveness of the enterprise as a whole. Areas of comprehensive comparative rating assessment are: production, financial, human resources and innovation potential - based on the scoring indicators method within each element of the enterprise potential (Shapran, 2021)

Analyzing different approaches to assessing the level of innovative development, some researchers consider it through the reframing theory in the work - the vision of metrics through different perspectives and context system. As a rule, the ratio of the assessed state of the external environment and the internal one is carried out to determine the scenarios of further development. Thus, the effectiveness of innovation in the enterprise is determined if the coefficient is defined within the metric of innovation development level is

greater than zero, which has a significant impact and an integrated indicator of innovation level development depending on the scope of the enterprise. To apply the integrated indicator in different areas, we have proposed weighting factors that contribute to the individualization of the weight of each of the indicators and the field of its operation.

Thus, the proposed formulaic form of assessing the innovative level development covers a system of functional-process interaction indicators of the organization's metrics, and the presence of weighting factors helps to adapt the calculation for different areas of activity and provides normalization of data to form a comparative approach between existing and potential competitors. In addition, the proposed formula facilitates the implementation of marketing research.

Summary and Conclusion. Thus, innovative business restructuring involves reviewing and creating a clear idea of consumer segments, the value proposition that is actual to consumers, the value chain and the mechanism of profit - this combination of measures is interpreted by the authors as:

- initialization: analysis of business ecosystems - business model - a complex system of relationships that is closely dependent on the variable ecosystem. The players for the business are customers, competitors and partners who provide the product to the company in the form of feedback.
- generating ideas - helps to break the dominant industry logic by adapting the business model template to the specific context of the company - the balance between innovation from the outside and inside opportunities and creativity;
- integration - internal consistency - adaptation of all dimensions to several variables; external coherence - an updated system of interaction of the innovative business model with the external environment;
- application - according to McKinsey research, about 70% of all changes start to fail - the company needs to manage change barriers.

Thus, according to our proposed approach to the study of support and implementation of innovative development of enterprises, each of the levels of spheres of influence plays an important role in the activities of economic entities and influences their innovation restructuring, which is the key to survival in DEST-world.

Information about the author:

Mariia Tepliuk – PhD in Economics, Associate Professor, Department of Business Economics and Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine, maria_6.11@kneu.edu.ua, ORCID: 0000-0001-6823-336X.

REFERENCES

Boichenko K.S., Tepluk M.A., Rekova N.Y., Stashkevych I.I. & Morkunas M. (2019). Management of fluctuation of financial and economic integrated development of innovative enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 3(30), 62-69 DOI: 10.18371/fcaptp.v3i30.179506 (in Eng.).

Nurzhanova A.N., Shamisheva N.K., Issayeva B.K. (2020). Risks in the development of small and medium-sized businesses. *News of the national academy of sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of social and human sciences*. Vol. 1, N 329. pp 167-173. ISSN 2224-5294. <https://doi.org/10.32014/2020.2224-5294.19> (in Eng.).

Sembieva L.M., Zhagyparova A.O., Serikova M., Korzeb Z. (2019). Theoretical and practical issues of state audit implementation in the Republic. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. Almaty. N 5. P. 132-142 (in Eng.).

Shapran O., Tepluk M. (2021) Assessment of the level of innovative development of the enterprise in the context of integration of science and business. № 46. pp.105-121. DOI 10.33111/sedu.2020.46.105.121 (in Ukr).

Tepluk M., Shapran O. (2021) Activation of Innovative Development in the Conditions of the DEST World // *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*. T. 59. – №. 1. (in Eng.).

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 400-410

<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.294>

МРПТИ 06.39.31

УДК 338.12.017

**Z. Myrzabek^{1*}, D. Amerzhanova², D. Akhmetova¹, A. Zeinullina³,
L. Parimbekova³, V. Yesmagzam¹**

¹Toraighyrov University, Pavlodar;

²Academy of Labour and Social Relations;

³«Shakarim state University of Semey».

E-mail: *zhanmyrza.qaz@gmail.com*

WAYS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Abstract. The article is devoted to the consideration of modern trends and problems of development of innovative processes in the agricultural sector of the Republic of Kazakhstan. Particular attention is focused on the main basic directions of innovative activity of agricultural formations and its resulting aspects, a comparative assessment of the development of agriculture in the Republic of Kazakhstan in relation to world trends is made.

From the point of view of the theoretical and methodological aspect, attention is focused on modern types of the labor market in the agricultural industry, the features of the formation and use of innovative processes in agriculture. In the analysis of the country's agricultural sector and trends in its functioning, modern organizational factors in the formation and development of innovative processes in the agricultural sector and economic performance were identified.

On the basis of the analysis carried out, the main problems of providing the village with high-quality innovative processes, as well as the problems of increasing the efficiency of their use, are formulated. Taking into account the identified problems, the fundamental principles and strategic priorities for improving the efficiency of the use of innovative processes in the system of functioning of modern agricultural formations are outlined.

The priorities and content of economic policy to increase the productivity

of labor resources are also formulated. Taking into account the focus on global trends in the experience of ensuring the effectiveness of innovative processes in agriculture, ways have been developed to intensify the use of innovative processes in the agricultural sector of the economy, in relation to the Republic of Kazakhstan.

Comprehensive strategic proposals have been formulated for the development of the innovative project “Rural Tourism” as an indirect tool for activating labor processes in agriculture.

Based on the results of the study and the developed scientific proposals, the predicted indicators of the economic efficiency of the use of innovative processes in agriculture are formulated.

Key words: The innovation process, innovation, agriculture, agro-industry, innovations in plant and animal breeding, global trends, problem-target model.

**Ж. Мырзабек^{1*}, Д.А. Амержанова², Д.Д. Ахметова¹,
А.Ж. Зейнуллина³, Л.З. Паримбекова³, В. Есмагзам¹**

¹Торайгыров университеті, Павлодар қаласы, Қазақстан;

²Қазақ еңбек және әлеуметтік қатынастар академиясы, Қазақстан;

³«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті»,

Семей, Қазақстан.

E-mail: zhanmyrza.qaz@gmail.com

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ САЛАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Мақала Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіп кешеніндегі инновациялық процестерді дамытудың заманауи тенденциялары мен мәселелерін қарастыруға арналған. Агроқұрылымдардың инновациялық қызметінің негізгі негізгі бағыттарына және оның нәтижелі аспектілеріне ерекше назар аударылып, Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығының дамуына әлемдік тенденцияларға қатысты салыстырмалы баға берілген.

Теориялық және әдістемелік аспекті тұрғысынан ауыл шаруашылығы саласындағы еңбек нарығының қазіргі түрлеріне, ауыл шаруашылығындағы инновациялық процестерді қалыптастыру және пайдалану ерекшеліктеріне назар аударылады. Елдің аграрлық секторын және оның қызмет ету тенденцияларын талдау барысында агроөнеркәсіп кешеніндегі инновациялық процестерді қалыптастыру мен

дамытудың заманауи ұйымдастырушылық факторлары және экономикалық көрсеткіштер анықталды. Жүргізілген талдау негізінде ауылды сапалы инновациялық процестермен қамтамасыз етудің негізгі мәселелері, сондай-ақ оларды пайдалану тиімділігін арттыру мәселелері тұжырымдалған.

Анықталған проблемаларды ескере отырып, қазіргі заманғы агроқұрылымдардың жұмыс істеу жүйесінде инновациялық процестерді пайдалану тиімділігін арттырудың іргелі қағидаттары мен стратегиялық басымдықтары көрсетілген. Еңбек ресурстарының өнімділігін арттыру бойынша экономикалық саясаттың басым бағыттары мен мазмұны да тұжырымдалған.

Ауыл шаруашылығындағы инновациялық процестердің тиімділігін қамтамасыз ету тәжірибесінің әлемдік тенденцияларына назар аударуды ескере отырып, Қазақстан Республикасына қатысты экономиканың аграрлық секторында инновациялық процестерді қолдануды белсендіру жолдары әзірленді. Ауыл шаруашылығындағы еңбек процестерін белсендірудің жанама құралы ретінде «Ауыл туризмі» инновациялық жобасын дамыту бойынша кешенді стратегиялық ұсыныстар тұжырымдалған.

Зерттеу нәтижелері мен әзірленген ғылыми ұсыныстар негізінде ауыл шаруашылығында инновациялық процестерді пайдаланудың экономикалық тиімділігінің болжамды көрсеткіштері тұжырымдалған.

Түйін сөздер: Инновациялық процесс, инновациялар, ауыл шаруашылығы, агроөнеркәсіп кешені, өсімдік және мал шаруашылығындағы инновациялар, әлемдік трендтер, проблемалық-мақсатты модель.

**Ж. Мырзабек^{1*}, Д.А. Амержанова², Д.Д. Ахметова¹,
А.Ж. Зейнуллина³, Л.З. Паримбекова³, В. Есмағзам¹**

¹Торайғыров университет, Павлодар, Қазақстан;

²Казахская академия труда и социальных отношений;

³«Университет имени Шакарима города Семей», Семей, Қазақстан.

E-mail: zhanmyrza.qaz@gmail.com

ПУТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению современных тенденций и проблем развития инновационных процессов в сельскохозяйственной отрасли Республики Казахстан. Особое внимание

акцентировано на основные базисные направления инновационной деятельности агроформирований и ее результирующие аспекты, выполнена сравнительная оценка развития сельского хозяйства в Республике Казахстан по отношению к мировым трендам.

С точки зрения теоретическо-методологического аспекта, акцентировано внимание на современные виды рынка труда в сельскохозяйственной отрасли, особенности формирования и использования инновационных процессов в сельском хозяйстве. При анализе сельскохозяйственной отрасли страны и тенденций ее функционирования, выявлены современные организационные факторы формирования и развития инновационных процессов аграрного сектора и экономические результаты деятельности.

С учетом выявленных проблем, обозначены фундаментальные принципы и стратегические приоритеты повышения эффективности использования инновационных процессов в системе функционирования современных агроформирований.

Также сформулированы приоритеты и содержание экономической политики по повышению производительности труда трудовых ресурсов. С учетом акцентирования внимания на мировые тренды опыта обеспечения эффективности инновационных процессов в сельском хозяйстве, разработаны пути интенсификации использования инновационных процессов в аграрном секторе экономики, применительно к Республике Казахстан.

Сформулированы комплексные стратегические предложения по развитию инновационного проекта «Сельский туризм» как косвенного инструмента активизации трудовых процессов в сельском хозяйстве.

По результатам проведенного исследования и разработанных научных предложений, сформулированы прогнозируемые показатели экономической эффективности использования инновационных процессов в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: Инновационный процесс, инновации, сельское хозяйство, агропромышленный комплекс, инновации в растениеводстве и животноводстве, мировые тренды, проблемно-целевая модель.

Introduction. In the current period, the results of innovative activity in agriculture are often patented for selection achievements.

In this regard, Kazakhstan follows the global trends of economy and industrial-innovative development. The great potential of the republic in the production of food products is the basic basis for the need to develop and master innovations in the agricultural sector of the economy. Ensuring food

security is one of the most important and decisive factors in the sustainable development of any country's economy. The development of innovations in agriculture is aimed at ensuring food security on the one hand, and the development of export potential on the other.

Preservation of Kazakhstan's position in the top five world exporters of grain crops will be facilitated by the introduction of innovative developments in agricultural production, adapting them to local conditions based on the application of world experience in agricultural development.

Materials and methods. After Kazakhstan's accession to the World Trade Organization, competition between small and medium-sized agricultural producers will increase. In this regard, the effectiveness of support for farmers through subsidy programs is low. It is unlikely to believe in the solution of existing problems and the implementation of adopted government programs without putting the domestic industry on an industrial basis.

Establishment of rural cooperatives could solve many problems before Kazakhstan's comprehensive integration into the world trade system. Only after the merger will farmers be able to maintain crop rotation, mass purchase of advanced technologies, equipment, fertilizers or seeds, receive subsidies, form lots for public procurement, organize processing and, most importantly, sell products efficiently.

An important problem for the development of innovation in rural areas is the lack of qualified young staff.

An important condition for the formation of an effective system of agricultural industry is the availability of qualified labor resources - employees with knowledge and skills in technical, agronomic, economic fields. As the human factor is the key to ensuring and improving the agricultural sector, the lack of highly qualified specialists hinders the whole process of the current state agricultural policy. In Kazakhstan, this is largely due to the decline in the prestige of agricultural labor and low wages due to the closure of production, not related to the automation and modernization of production (as in developed countries).

Results. Currently, the priorities of Kazakhstan's agrarian policy in the field of innovation are:

- development and implementation of modern tools for the transfer of knowledge and technology to the real sector of the economy;
- Production of new seed varieties in the field of crop production;
- breeding of new breeds of animals;
- Improving the quality and efficiency of veterinary care (production of modern drugs, test systems for the detection of dangerous diseases in animals);
- field irrigation system and soil cultivation;

- reduction of cost in crop production;
- genomic selection [1].

As of 2021, according to Table 1, 122 patents were obtained for selection innovations, including 42 patents for the production of new animal breeds and 80 patents for the production of new plant varieties. It should be noted that compared to 2017, there is a rapid growth in the number of received innovations [2].

Table 1 - The dynamics of the issuance of security documents for innovative inventions number of units.

Name of regions (regions)	Жылдар				
	2017	2018	2019	2020	2021
Patents for selection achievements were issued, including:	21	79	50	67	122
- New breeds of animals	8	10	19	-	42
- new varieties of plants (Kazakhstani applicants)	13	69	31	67	80
- new varieties of plants (foreign applicants)	1	5	-	-	-

The highest share of the received innovations, according to Figure 1, falls on the agricultural sector - crop production.

As part of Kazakhstan's accession to the World Trade Organization (WTO), measures to support the agricultural sector have been significantly intensified and intensified.

One of the priorities for the development of the economy of the Republic of Kazakhstan under the State Program of Forced Industrial-Innovative Development of Kazakhstan is the accelerated development of the agro-industrial complex based on support for the implementation of promising projects in agriculture, processing of agricultural raw materials and agricultural machinery.

To implement this program, the mechanism of "Industrialization Map of Kazakhstan" has been developed.

Today, the list of projects of the Industrialization Map includes all projects that are important for the economy of Kazakhstan, have a high degree of refinement and meet certain criteria. More than a third of all implemented projects of the Industrialization Map belong to the agro-industrial complex. At the same time, the rapid development of the agricultural sector and the growth of export potential is impossible without innovation in the agricultural sector [3].

In order to innovate the development of agriculture, from 2021 the specialized program "Agribusiness - 2021" is being implemented, which includes a full range of financial and non-financial mechanisms to support the agricultural

sector of the Republic of Kazakhstan. The program is comprehensively aimed at increasing the competitiveness of the agro-industrial complex of the country and the development of agriculture in general.

There are four main directions of this program:

- financial rehabilitation of the subjects of the agro-industrial complex;
- increase the economic availability of goods, works and services for all agricultural structures;
- development of systems of state support of the subjects of the agro-industrial complex;
- increasing the efficiency of the system of state regulation of the agricultural sector of the economy [4].

As part of this program, the amount of subsidies in 2017 amounted to 177.3 billion tenge, which is twice as much as in 2021 - 87.2 billion tenge. tenge [5].

The following indicators have been improved as part of the program:

- The volume of food production in 2015 increased by 2.9% to 1042.4 billion. tenge increased;
- Thanks to the first introduced “investment subsidy” support mechanism, in 2015 the volume of investments in fixed assets in agriculture increased by 14.4% and amounted to 166.4 billion tenge;
- The volume of investments in fixed assets in food production increased by 16.5% and amounted to 40.8 billion tenge.

It should be noted that despite the decline in total exports of agricultural products in 2015 by 6.2% (2.6 billion US dollars), for the first time since last year, meat and meat products are actively exported, their exports in 2015 amounted to 12.3 thousand. tons, including exports of «red meat» - 7.5 thousand tons, beef - 6.3 thousand tons. At the same time, there is a decrease in imports of agricultural products by 6% (4.2 billion tenge). [5].

As part of the implementation of the state program “Agribusiness 2021” it is planned to achieve the following results:

- 4.5-fold increase in the amount of state support for agriculture due to subsidies for the agro-industrial complex;
- for a total amount of 300 billion. prolongation of debt obligations of agro-industrial complex entities for at least 8 years due to refinancing and restructuring of loans in tenge;
- increase the volume of non-governmental funds attracted to the agro-industrial complex by 2 trillion tenge by increasing the availability of loans and leasing. Tenge for 2017-2021;
- increase the share of public services transferred to electronic format to 62% in 2017.

The total expenditures for the implementation of the program in 2020-2021 in the national and local budgets will exceed 3 billion tenge. [5].

Innovative processes in the development of agriculture of the Republic of Kazakhstan, as in other industries, are associated with a set of systemic problems. In our opinion, these problems can be clarified on the basis of a system of indicators that determine the quality of innovation.

The following indicators can be included in this system of indicators:

- The level of innovative activity of agricultural structures in agriculture;
- costs for research and development, as well as technological costs for the production of innovative products of agricultural structures;
- the level of innovation of agricultural products, which directly takes into account the degree of added value of newly created new products;
- the structure of agricultural structures and the level of integration processes in agriculture;
- training for agricultural structures;
- development of agricultural infrastructure.

The calculation of the innovative level of agricultural production is presented in Table 2.

Table 2 - Assessment of the level of innovative activity of agricultural structures in the agricultural system of the Republic of Kazakhstan

Name of the indicator	The essence
Number of requested agricultural structures (number of respondents), units	1769
Number of innovative agricultural structures and Inventions, units	151
Estimated indicator of innovative activity of agricultural structures,%	8,5
Actual expert indicator of innovative activity of agricultural structures,%	3,5

Table 3 - Assessment of the innovative level of agricultural products in the agricultural system of the Republic of Kazakhstan

Name of the indicator	The essence
Expenditures for innovations, mln. tenge	9612,6
Costs for product innovation	2183,0
(research and development, R & D), mln. tenge	7429,5
Costs for technological innovation (costs for the production of innovative products), mln. tenge	0,29

Problems of innovative development of the agricultural sector are directly related to the structure of agricultural structures by ownership. The structure of agricultural structures is dominated by households, whose share is 89%.

The share of farms in the structure of agricultural structures does not exceed 10%. The share of large agricultural structures is very low, it does not exceed 1% [6].

It should also be noted that according to Figure 1, the main volume of agricultural production belongs to small agricultural structures - farms and households, which indicates the extensive functioning of the agricultural sector, poor mechanization and the predominance of manual labor in this sector of the economy.

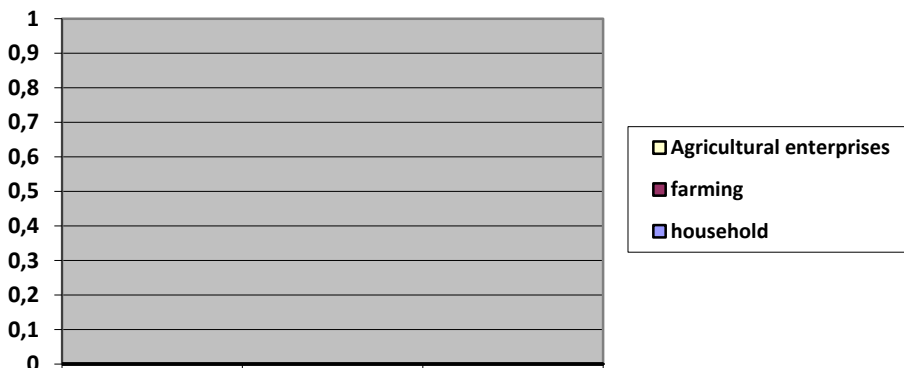

Figure 1 - The main volume of agricultural production

The very small number of large agricultural structures (joint stock companies, partnerships) does not allow businesses to invest in innovation, new technologies, investment resources for the reconstruction and modernization of the fleet of agricultural machinery.

In order to widely support young professionals in rural areas, the country's leadership has been implementing the project "With a diploma to the village" since 2017. Despite significant social support from the state, official statistics show a negative picture of youth employment in agriculture, as shown in Figure 5.

According to these indicators, there is a clear decrease in the number of young people employed in agriculture, forestry and fisheries. It can be assumed that the labor force will gradually shift to another field of activity or will be in a state of unemployment. The reluctance of young professionals to work in agriculture creates another problem - "aging staff." For example, in a number of farms, 80% of the staff are employees who have been working for 50 years [6].

Discussion. Another problem in the development of innovations in agriculture is the lack of development of innovation infrastructure. Thus, research shows that services do not exceed one percent in the structure of agricultural production.

The initial data for assessing the level of compliance of the Republic of Kazakhstan with the world trends in agriculture are presented in Table 4.

Table 4 - Comparative assessment of agricultural development in the Republic of Kazakhstan in relation to global trends

Conformity assessment position	Modern development trends	Conformity of agriculture to world trends
1	Agriculture	(-)
2	Reducing the share of agricultural production	(-)
3	Simultaneous growth in GDP	(-)
4	its effectiveness	(+)
5	Development of intersectoral cooperation	(-)
6	and integration processes	(-)
	Increase production	6 позициядан 1 бал

At present, rural areas do not have such organizational elements as agrotechnoparks, agribusiness incubators, engineering centers, highly professional machine-tractor stations [6].

As part of the study of modern problems of development of innovative processes in agriculture of the Republic of Kazakhstan, it is possible to assess the level of compliance of agriculture with the world economy.

Technical re-equipment and intensification of production have led to an increase in the share of large specialized farms. At the same time, agriculture has an industrial character, as it is included in a single agro-industrial complex with the processing, storage, transportation and sale of products, as well as the production of fertilizers and machinery (so-called agribusiness).

Agriculture in developing countries is heterogeneous and includes:

- traditional sector - consumer agriculture in the field of crop production with small farms that provide themselves with food;
- modern sector - commodity agriculture with well-organized plantations and farms, using the best land and hired labor, modern equipment, the main product of which is directed to foreign markets, using fertilizers [7].

Conclusion. In general, it can be concluded that the development of agriculture and innovation processes in this area in Kazakhstan will be at a very satisfactory level, which requires a reconsideration of modern approaches to the implementation of agricultural policy at the state level. New agrarian policy

It should be focused on creating the basic foundations for the industrialization of agriculture, increasing its production capacity on the basis of the principles of integration processes.

In the strategic perspective, the country's agriculture should represent the harmonious functioning of large agricultural structures with the support of expanded innovative agro-infrastructure.

Information about authors:

Myrzabek Zhanat – PhD, Associating Professor of the Department of Finance and Accounting, Toraighyrov University, Lomova St., 64, Pavlodar, Kazakhstan. E-mail: zhanmyrza.qaz@gmail.com. tel.: +7(705)4465959 <https://orcid.org/0000-0003-2148-7252>;

Dinara Amerzhanova – PhD, Associate Professor of the Department «Economics and Business», Academy of Labour and Social Relations, E-mail: Dinara.Amerzhanova@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4357-0287;

Aigul Zeinullina – candidate of economic sciences, Acting Assoc. Professor of the department «Finance and accounting», NLC «Shakarim state University of Semey», E-mail: aigul-zeinullina@mail.ru, <https://ORCID.org/0000-0002-4787-4966>;

Parimbekova Lyazzat Zaitkhanovna – candidate of economic sciences, Acting Assoc. Professor of the Department «Economics and finance», NLC «Shakarim state University of Semey», E-mail: lyazzat-p@mail.ru orcid.: 0000-0001-6962-4418;

Akhmetova Dinara – Master of Economics and Business Toraighyrov University E-mail: din.pvl@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9726-873X>;

Yesmagzam Valentina – Senior Lecturer, Toraighyrov University, st. Lomov 64, Pavlodar, Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0002-7851-5771>, E-mail: esmagzam76@mail.ru.

REFERENCES

Умиръяев М.Т. Development of innovative technologies in the agro-industrial complex of the Republic of Kazakhstan. Publishing House “Herald of Industry”. Access mode: <http://365-tv.ru/index.php/analitika/kazakhstan/275-razvitie-innovatsionnykh-tekhnologiy-v-apk-kazakhstana> (application date 26.03.2018).

Science and Innovation Activity of Kazakhstan 2018-2021 // Statistical Collection in Kazakh and Russian languages. - Astana, 2017. - 41 p.

State program of industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2017 - 2021. Access mode: <http://www.baiterek.gov.kz/ru/programs/gpiir-2/> (date of appeal 26.03.2018).

Program “Agribusiness - 2021”. Access mode: <http://mgov.kz/programma-agrobiznes-2021/> (date of application 26.03.2018).

Abstracts of speeches of the Minister of Agriculture of the Republic of Kazakhstan at the briefing of the SCC under the President of the Republic of Kazakhstan. Access mode: <http://mgov.kz/tezisy-vystupleniya-ministra-selskogo-hozyajstva-rk-na-brifinge-stsk-pri-prezidente-rk/> (date of appeal 26.03.2018).

Rural, forestry and fishing economy of Kazakhstan 2017 - 2021 / Statistical collection in Kazakh and Russian languages / Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan. Astana, 2015. - 234 p.

Economic activity of the population of Kazakhstan / Statistical collection in Kazakh and Russian languages. Agency of the Republic of Kazakhstan on Statistics. Astana. 2015., 188 p.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 2, Number 396 (2022), 411-425

<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.295>

MPHTI 06.81.12

UDK 332.1:339.564

**N.M. Sherimova^{1*}, B.N. Isabekov², G.K. Demeuova³,
M.A. Tleubergenova³, G.C. Beisembayeva¹, G.D. Bayandina¹**

¹Toraigyrov University, Pavlodar, Kazakhstan;

²Eurasian National University;

³K. Zhubanov Aktobe Regional University.

E-mail: asanek2010@mail.ru

**MECHANISM FOR MANAGING INNOVATIVE ACTIVITY OF
BUSINESS STRUCTURES IN THE INDUSTRIAL SECTOR
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

Annotation. One of the main components of the socio-economic policy of the Republic of Kazakhstan is the innovation policy, which is aimed at solving the problems of creating competitive industries, stimulating the development of modern technologies and the export of domestic innovative products. Increasing the competitiveness of manufacturing enterprises is closely related to the activation of innovative processes, namely, the introduction of high technologies into production, including resource-saving ones, and the expansion of the production of innovative products with the best consumer properties and able to successfully compete with foreign analogues.

The economies of countries with developed industry form such a system of relations between science, industry and society, in which innovations become the basis for the development of industry and society, and those stimulate, in turn, the development of innovations and determine their directions in scientific activity. The article discusses the theoretical and methodological developments and conclusions of domestic and foreign researchers on the problems of formation and development of innovative entrepreneurship in the field of production.

The main trends, patterns and mechanisms of development of innovative entrepreneurship identified in the course of the study can be used in the

formation of sustainable development of the economic system in the face of increased global competition, in the development of regional programs for socio-economic development.

Key words: innovation, management, industry, entrepreneurship, mechanism, competition, technology.

**Н.М. Шеримова^{1*}, Б.Н. Исабеков², Г.К. Демеуова³,
М.А. Тлеубергенова³, Г.К. Бейсембаева¹, Г.Д. Баяндина¹**

¹Торайгыров университеті, Павлодар, Қазақстан;

²Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,

Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

³Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан.

E-mail: asanek2010@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ӨНЕРКӘСІП СЕКТОРЫНДАҒЫ КӘСІПКЕРЛІК ҚҰРЫЛЫМДАРЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН БАСҚАРУ МЕХАНИЗМІ

Аннотация. Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық саясатының басты құрамдас бөліктерінің бірі инновациялық саясат болып табылады, ол бәсекеге қабілетті өндірістерді құру, қазіргі заманғы технологияларды игеруді ынталандыру және отандық инновациялық өнімдерді экспорттау міндеттерін шешуге бағытталған. Өндірістік кәсіпорындардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру инновациялық процестерді жандандырумен, атап айтқанда өндіріске жоғары технологияларды енгізумен, оның ішінде ресурстарды үнемдеумен және ең жақсы тұтынушылық қасиеттері бар және шетелдік аналогтармен сәтті бәсекеге түсе алатын инновациялық өнімдер өндірісін кеңейтумен тығыз байланысты.

Дамыған индустриясы бар елдердің экономикасы ғылым, өнеркәсіп және қоғам арасындағы қатынастар жүйесін қалыптастырады, онда инновациялар өнеркәсіп пен қоғамның дамуына негіз болады, ал олар өз кезегінде инновациялардың дамуын ынталандырады және олардың ғылыми қызметтегі бағыттарын анықтайды. Мақалада өндіріс саласындағы инновациялық кәсіпкерлікті қалыптастыру мен дамыту мәселелері бойынша отандық және шетелдік зерттеушілердің теориялық және әдістемелік әзірлемелері мен тұжырымдары қарастырылған.

Зерттеу барысында анықталған инновациялық кәсіпкерлікті дамытудың негізгі тенденциялары, заңдылықтары мен тетіктері жаһандық

бәсекелестіктің күшеюі жағдайында экономикалық жүйенің тұрақты дамуын қалыптастыруда, әлеуметтік-экономикалық дамудың өңірлік бағдарламаларын әзірлеуде пайдаланылуы мүмкін. даму.

Түйін сөздер: инновация, басқару, өнеркәсіп, кәсіпкерлік, механизм, бәсекелестік, технологиялар

**Н.М. Шеримова^{1*}, Б.Н. Исабеков², Г.К. Демеуова³,
М.А. Глеубергенова³, Г.К. Бейсембаева¹, Г.Д. Баяндина¹**

¹ Университет Торайгырова, Павлодар, Казахстан;

² Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева,
Нур-Султан, Казахстан;

³ Актюбинский региональный университет им. К. Жубанова,
Актюбинск, Казахстан.

E-mail: asanek2010@mail.ru

МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТЬЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР В ПРОМЫШЛЕННОМ СЕКТОРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Аннотация. Одной из главных составных частей социально-экономической политики Республики Казахстан является инновационная политика, которая направлена на решение задач создания конкурентоспособных производств, стимулирования освоения современных технологий и экспорта отечественной инновационной продукции. Повышение конкурентоспособности производственных предприятий тесно связано с активизацией инновационных процессов, а именно с внедрением высоких технологий в производство, в том числе ресурсосберегающих, и расширением выпуска инновационной продукции, обладающей лучшими потребительскими свойствами и способной успешно соперничать с зарубежными аналогами.

Экономика стран с развитой промышленностью формирует такую систему взаимоотношений между наукой, промышленностью и обществом, при которой инновации становятся основой развития промышленности и общества, а те стимулируют, в свою очередь, развитие инноваций и определяют их направления в научной деятельности.

В статье рассматриваются теоретико-методологические разработки и выводы отечественных и зарубежных исследователей по проблемам формирования и развития инновационного предпринимательства в сфере производства.

Выявленные в процессе исследования основные тенденции, закономерности и механизмы развития инновационного предпринимательства могут быть использованы при формировании устойчивого развития хозяйственной системы в условиях усиления глобальной конкуренции, при разработке региональных программ социально-экономического развития.

Ключевые слова: инновации, управление, промышленность, предпринимательство, механизм, конкуренция, технологии

Introduction. Demand has a direct impact on the activity of an enterprise's innovation processes, since the ultimate goal of innovation relations is to create innovations that become goods in a particular market. Demand is a source of improving innovations that are aimed at certain properties of a technology or product. The amount of demand for product innovations depends on the relevance of the needs for this type of goods, the financial capabilities of individual groups of consumers, the demand of buyers for novelty and quality of goods. While the demand for technological innovations depends on the possibility of their production implementation, availability of financial resources, recognition of the advantages of new technologies. It can be said that weak demand is a key factor constraining the promotion of innovation in the country.

Unfortunately, today in Kazakhstan there are no special regulatory measures of the state to develop the demand for innovations, including through technical regulation, the system of public procurement, giving a special status to an innovative company. In 2012, a new Law of the Republic of Kazakhstan «On State support for Industrial and innovative activities» was adopted, opening up new opportunities and reflecting an increased understanding of the need to stimulate demand for innovation. Nevertheless, the effectiveness of government intervention often remains limited due to insufficient development of the market for innovative services and market infrastructure.

In addition to the demand for innovative activity of enterprises, supply influences the prices of resources. We are talking here about the offer of financial resources for the implementation of innovative activities, the offer of highly qualified specialists who are able to find applications and introduce new developments into production. The rather low level of offers of domestic innovative products and services is explained by the current state of the business sector. It is clear that the insufficient level of entrepreneurship development will hinder the increase of innovation activity in the country.

Competition from other companies acts as a significant factor in stimulating

innovation activity. To assess the degree of impact of competition on innovation activity, it is important to take into account the degree of intensity of competition. Moderate competition accelerates the process of introducing innovations, but with increased competition, financial resources are depleted, and the innovation process slows down or stops.

In modern conditions, a factor capable of intensifying competition is dynamic competition in the domestic market due to its openness. In order to win in the competitive struggle, enterprises should strive for technical leadership, find new and transform old markets, strive to guess changes in consumer preferences as accurately as possible and implement them as fully as possible in their respective products. But there is practically no competitive market in Kazakhstan capable of generating innovations.

This suggests that competition issues are particularly relevant for modern Kazakhstan. State-owned companies united in the National Welfare Fund of Kazakhstan «Samruk-Kazyna» or other large firms occupy a dominant position in the economy. While the sector of small and medium-sized enterprises is characterized by an almost atomistic market structure and more complex business conditions, which, in turn, constrains their growth. There are practically no medium-sized businesses in the republic. It seems that the presence of proper competition would cause more interest in innovation in the industry, which is currently dominated by several large enterprises. But with the current structure of the small and medium-sized business sector, the beneficial impact of competition is unlikely.

Literature review. Today, innovation is an integral and one of the most important components of the modern economy, a “stepping stone” to improving the quality of life and a stable environmentally safe future. The panorama of relevant research by domestic and foreign scientists is quite wide. In particular, Yu is engaged in the study of various aspects of innovation and innovative development. Bazhal, V. Geets, M. Gerasimchuk, S. Illashenko, B. Kvasnyuk, I. Lukinov, O. Buzgalin, S. Glazyev, N. Ivanova, V. Mayevsky, V. Makarov, K. Freeman, G. Hemel, Y. Yakovets, etc.

The works of a number of foreign scientists: P. Drucker, G. Mensch, D. Wiggins, B. Twiss, I. Schumpeter, etc., as well as researchers from neighboring countries: I.V. Boyko, V.A. Vasin, S.Yu. Glazyev, L.K. Gurieva, A.Y. Egorova, V.V. Ivanov, P.N. Zavlina, B.F. Zaitseva, E.V. Yevtushenko, N. Ivanova, S.D. Ilyenkova, A.K. Kazantseva, N.D. Kondratieva, N.I. Lapina, L.E. Mindeli, V.V. Novokhatsky, A.M. Prigozhina, I. Perlaki, V.M. Serova, V.K. Senchagova, B. Santo, A.I. Tatarkina, P.A. Fatkhutdinova, V. Fridlyanova, I.S. Khozhaeva, Yu.V. Yakovets, etc.

Among domestic scientists, the works of A. Kaynarbekova, A. Omarova,

T. Koshkarova, B. Saubetova, K. Ainabek, A. Marshalova, A. Taubaev and many others can be noted. The works of A. Granberg, V. Ignatov, V. Leksin, A. Gavrilova, M. Borovskaya, G. Brazhetskaya, S. Tyaglov, T. Ignatova, A. Voronin, innovations in strategic management of municipal development - V.A. Gnevko, V.N. Lazhentseva, V.I. are devoted to the analysis of theoretical aspects of the functioning of the industrial sphere of municipalities in the economic system of the region. Pavlenko, B.C. Selina, V.A. Zuckerman.

Methodology. The research methods used in writing the article were: analytical, comparative, historical, descriptive and systematization.

Results and Discussion. Over the past few years, the state's attention to the problem of stimulating innovation has increased significantly. Modernization of existing production facilities and creation of innovations in the country is interpreted as the main goal, with the achievement of which the Kazakh economy will be able to move from the class of "raw" economy to the knowledge economy. However, it should be understood that innovations cannot be developed in a short period of time. This is confirmed by the experience of foreign countries, for example, such as the USA, European countries and the most developed countries of Asia. These countries have been moving towards world leadership in the field of innovative and technological development for decades and have a fairly long and consistent history. The experience of economically developed countries indicates that Kazakhstan is still only at the beginning of the path towards the formation of a new knowledge-based economy. However, the necessary foundation for this has already been laid.

State support of innovation activity in the Republic of Kazakhstan is based on the following principles:

- observance of national interests in the implementation of innovative activities, which is the use of innovations through their introduction into various spheres of production and management of society;
- priority of innovation activities to increase the competitiveness of the national economy;
- equality of subjects of innovative activity in obtaining state support;
- economic efficiency and effectiveness of state support of subjects of innovative activity;
- complexity and consistency, ensuring constant interaction of subjects of scientific and scientific-technical activity and business entities;
- providing innovative activities with highly qualified personnel.

State support for innovation activities is carried out in the following main areas:

- stimulating innovation activity by creating organizational and economic

conditions, including those ensuring the attraction of investments for the implementation of the state innovation policy;

- 1) identification of innovation development priorities;
- 2) formation and development of innovation infrastructure, which is a system of interacting specialized subjects of innovation activity;
- 3) state participation in the creation and implementation of innovations;
- 4) promotion of domestic innovations to foreign markets;
- 5) international cooperation in the field of innovation, including technology transfer.

In accordance with the legislation of Kazakhstan , the forms of state support for innovation activities include:

- participation in the creation of specialized subjects of innovation activity;
- creation, coordination of activities and further development of existing state development institutions;
- implementation of innovative projects at the expense of budgetary funds;
- provision of innovative grants on the terms defined by the budget legislation of the Republic of Kazakhstan;
- organization of personnel support for innovation activities, including through training in the basics of innovation management;
- creation of the necessary organizational, legal and economic conditions that ensure the attraction of investments for the implementation of state policy in the field of innovation.

In accordance with Figure 1, three types of basic elements are identified in the innovation infrastructure of the republic: specialized subjects of innovation activity (technological business incubators, technology parks, innovation funds). Technological business incubators and technology parks are accredited in accordance with the established procedure. The implementation of this procedure is entrusted to the authorized state body, designed to provide guidance and coordination in the field of innovation.

The financial infrastructure of NIS includes national development institutions, which, in particular, include:

1. JSC “National Welfare Fund “Samruk-Kazyna”. NWF “Samruk-Kazyna” was created on the basis of the merger of JSC “Kazakhstan Holding for the management of state Assets “Samruk” and JSC “Fund for Sustainable Development “Kazyna”. Since 2012, due to changes in legislation, the Fund has been called JSC “Samruk-Kazyna”.

JSC has been declared a national management holding, the main purpose of which is to manage the ownership stakes of national development institutions, national companies and other legal entities owned by it.

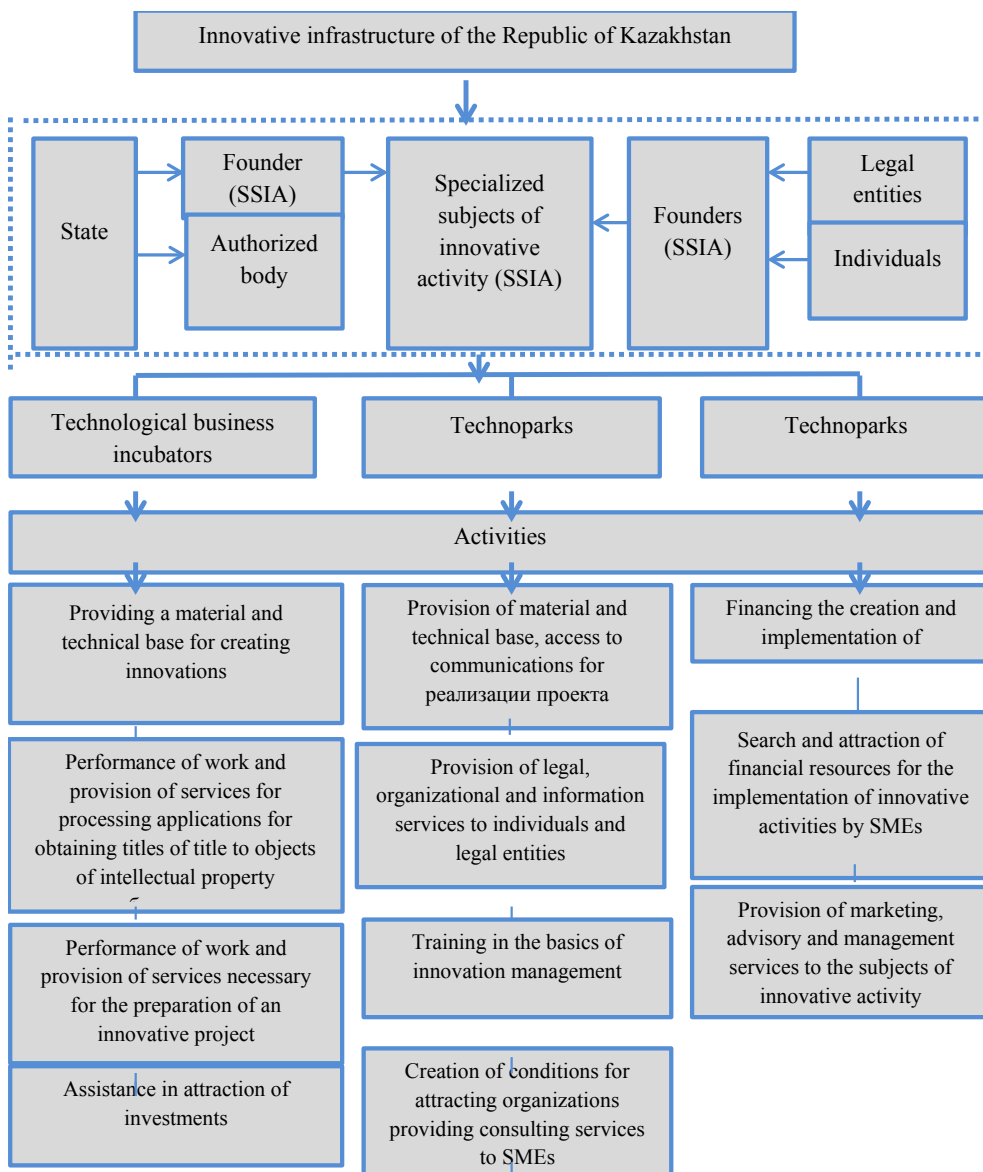

Figure 1 - Innovation infrastructure of the Republic of Kazakhstan

2. Kazyna Capital Management JSC (Kazyna Capital Management JSC) is an investor in private equity funds and was established in 2007. After the establishment of the Company, the state issue of the company’s shares was carried out, and the Kazyna Sustainable Development Fund JSC became its sole shareholder. At the end of 2008, after the completion of the reorganization procedures, JSC “National Welfare Fund “Samruk-Kazyna” was declared the sole shareholder of the Company.

3. JSC “State Corporation for Insurance of Export Credits and Investments” was established in 2003 with an authorized capital of 7.7 billion tenge. After the reorganization procedures were carried out, KazExportGarant Export Credit Insurance Company JSC was established on the basis of the company. KazExportGarant provides insurance (reinsurance) of exports of non-primary goods and services, insurance (reinsurance) of investments abroad, as well as consulting services on insurance of foreign economic activity.

4. DAMU Entrepreneurship Development Fund JSC, established in 1997. The main purpose of the Foundation is to stimulate the formation and economic growth of small businesses in the Republic of Kazakhstan, to increase the efficiency of the use of state funds allocated to support small businesses. Since its formation, the Fund’s shareholder has been Kazyna Sustainable Development Fund JSC, and since the end of 2008, Samruk-Kazyna NWF JSC has become the sole shareholder of the Fund.

Currently, the DAMU Foundation operates in accordance with the new strategy developed for 2009-2020 and focused primarily on promoting the qualitative development of small and medium-sized businesses, as well as microfinance organizations of the Republic of Kazakhstan as an integrator and operator of financial and consulting services.

Among the programs implemented by the Foundation, the following can be noted:

- a program for financing micro-credit entities. The duration of the program is 2008-2012, the volume of financing is 5.1 billion tenge in 2008, 6 billion tenge in 2009, 7 billion tenge in 2010, 8 billion tenge in 2011, 9.5 billion tenge in 2012;

- a program of conditional placement of funds in second-tier banks (STB) for subsequent lending to small and medium-sized businesses. The Fund provides second-tier banks (STBs) with financial resources under certain targeted and restrictive conditions;

- the program of direct financing of small and medium-sized businesses, which is implemented in accordance with the Decision of the State Commission on the Modernization of the Economy of the Republic of Kazakhstan. By the decision of the State Commission, the Fund was granted a loan in the amount of 3 billion tenge;

- a program to assist disabled entrepreneurs, aimed at providing support to entrepreneurs with disabilities. The program allows you to create conditions that encourage disabled entrepreneurs to conduct entrepreneurial activities, and also assists in improving the level of professional competence of entrepreneurs through distance business training organized by the Foundation;

- a program to support private business entities engaged in the manufacturing

industry. Within the framework of the STB program, the funds of the Fund in the amount of 20 billion tenge are deposited for crediting projects of private entrepreneurs engaged in the manufacturing industry. Moreover, second-tier banks participate in financing with their own resources in the ratio of 70:30, i.e. 70% are the funds of the Fund, and 30% are the funds of the bank;

- a program for financing leasing transactions of small and medium-sized businesses engaged in the manufacturing industry through STB and leasing companies. The following leasing companies participate in the program: JSC “SK Leasing”, JSC “Leazing group”, JSC “Temirleasing”, LLP “Eurasian Leasing”;

- program of anti-crisis measures to assist borrowers, increase the level of repayment of loans and improve the quality of the loan portfolio of the DAMU Fund;

- The direct lending program by the DAMU Foundation for Microcredit Organizations (MCOs) is aimed at promoting the qualitative development of microfinance in rural areas;

- the program of conditional placement of funds in the STB for subsequent micro-crediting of women’s entrepreneurship. The purpose of the program is to stimulate the economic activity of women entrepreneurs through preferential lending to projects. The program involves JSC “Bank CenterCredit”; JSC “Tsesnabank”, JSC “Eurasian Bank”, JSC “Delta Bank”, JSC “Temirbank”. The total amount of the program funds is 1748 million tenge;

- the program of regional financing of small and medium-sized businesses is implemented in order to develop business in the regions by financing projects of business entities in priority sectors for the region or individual territorial units. Lending is carried out through JSC “Bank CenterCredit” and subsidiary bank of JSC “Sberbank of Russia”;

- The Entrepreneurship Support Center program is aimed at providing non-financial support, the purpose of which is to create support centers for small and medium-sized businesses and individual entrepreneurs. The centers provide services in the field of marketing, management, consulting, development of investment and business projects, etc.

5. JSC “Investment Fund of Kazakhstan” was established in 2003 with one hundred percent participation of the state in its authorized capital. The Company’s stake is in the trust management of the Ministry of Industry and New Technologies of the Republic of Kazakhstan. To date, the sole shareholder of the Fund is JSC “NWF “Samruk-Kazyna”. The main industry areas of the Fund’s investment are: production of building materials; metallurgy; mechanical engineering; forest woodworking industry; processing of agricultural products; chemistry, petrochemistry, pharmaceuticals.

6. JSC “Development Bank of Kazakhstan” was established in 2001 as one of the conductors of the state investment policy. Its sole shareholder is JSC “NWF “Samruk-Kazyna”. The bank’s mission is to assist the state in developing a competitive non-resource sector of the economy of Kazakhstan.

According to table 1, most of the loans were issued by the Damu Foundation for entrepreneurial activities in the food industry and least of all in the textile industry.

Table 1 - Structure of loans granted to JSC “Entrepreneurship Development Fund “DAMU” by industry

Industry	actually issued		Average loan amount, million tenge	Jobs created, units
	amount, million tenge	share, %		
food industry	38143,7	38,0	219,2	1879
Textile industry	1009,2	1,0	48,1	96
Woodworking industry and furniture production	5277,0	5,3	135,3	144
Chemical industry	12640,1	12,6	332,6	301
heavy industry	17963,3	17,9	304,5	773
Production of non-metal industry	23697,4	23,6	257,6	1272
Other types of manufacturing industry	1750,7	1,7	116,7	53
Total	100481,4	100,0	229,4	4618
Note - compiled on the basis of data from JSC "Entrepreneurship Development Fund" DAMU "				

The credit instruments of JSC «Development Bank of Kazakhstan» are:

- loans for investment projects (from 5 to 20 years, minimum amount of 1 million US dollars);
- loans for export transactions (from 1 year to 3 years, minimum amount of 1 million US dollars);
- project financing, provision of guarantees, agency service of state projects;
- new instruments, starting from 2009, - equity participation, mezzanine financing, interbank lending, working capital financing.

Of course, the implementation of projects financed by the bank to create new competitive industries increases the industrial potential of the regions and the export potential of the Republic of Kazakhstan, contributes to strengthening the country’s infrastructure, the creation of cluster industries, and the development of the stock market.

7. Kazakhstan Investment Promotion Center LLP implements many projects in the field of marketing, consulting. The partnership cooperates with the largest Kazakhstani and foreign companies. Its sole shareholder is JSC «NWF «Samruk-Kazyna». Using the principle of «from ideas to

implementation», the Company undertakes all stages of creating a corporate image product.

8. JSC «Corporation for the Development and Promotion of Exports» as one of the national development institutions is designed to promote the diversification of the economy of the Republic of Kazakhstan by creating the most favorable conditions for the development, promotion of Kazakhstan's non-resource exports and attracting foreign direct investment in priority sectors of the economy.

The main activities of the corporation are:

- assistance in the development of export capacity of organizations, i.e. assessment of export potential, training of Kazakhstani entrepreneurs, formation of a database of exporters, provision of information on trade finance methods, customs procedures, etc.;

- promotion of exports of Kazakh products, namely, support of relations with other countries, holding exhibitions;

- assistance in attracting foreign investments;

- development of institutional capacity, i.e. preparation of recommendations for improving trade procedures, development of competence in the field of trade;

- conducting analytical research.

Thus, in recent years, the state has managed to create the institutional framework of the Kazakh NIS.

It should be noted that the Republic of Kazakhstan recognizes the need to stimulate production with increased knowledge intensity. To achieve these goals, institutions were created that stimulate the creation of knowledge, its dissemination in the business community and further use in practice. Thus, in 2003, the NIF was established, aimed at the development of high-tech innovative small and medium-sized enterprises. The JSC «Center for Engineering and Technology Transfer», which became part of it, was supposed to contribute to the introduction of domestic innovations. For this purpose, in particular, it was planned to create design bureaus to support small and medium-sized enterprises, especially those engaged in the manufacturing sector; science and technology parks to support the activities of scientific and technological small and medium-sized enterprises.

In order to solve problems in the field of space technologies, nanotechnologies and biotechnologies, technologies in the field of renewable and nuclear energy, the Science Foundation was established in 2006. The Fund provides loans to scientists who plan to create an enterprise or implement the results of their research activities within 3-5 years.

Conclusion. In modern conditions, a characteristic feature of the market

economy is the increasing acuteness of the competitive confrontation of economic entities. At the same time, innovation activity becomes one of the main factors of success in the struggle for market positions. World practice clearly shows that success is achieved not by those who are limited to increasing the volume of production, but by those who enter the market with new or, at least, modified products. Undoubtedly, the opportunities for success in innovation activities for large, medium or small enterprises are different. The search for ways of effective participation of entrepreneurship in the industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan makes it necessary to constantly and systematically study successful foreign experience.

Of course, much of what is used in economically developed countries has already been introduced into Kazakh practice. In particular, a number of institutions and mechanisms for stimulating the development of entrepreneurship are projections of foreign experience. But, despite this, many elements of effective foreign practice still remain out of sight.

It should be noted that the stimulation of innovative activity on the part of the state and proven methods of supporting innovative developments give high results. So, in Japan, France, Germany, the USA, Canada, the UK, all scientific and technical problems are solved only with the active participation of government agencies. Innovative business is supported through the development of small entrepreneurship as such, as well as through the development of enterprises that conduct active innovation activities.

Research and development work, as well as the development of new production technologies are stimulated by the following measures:

- reduction of tax rates;
- obtaining preferential loans;
- involvement of insurance companies;
- direct financial investments in venture entrepreneurship.

Enterprises engaged in innovative activities receive benefits due to the work of special departments and ministries, scientific and technological funds, commercial banks, technology parks, insurance funds, etc. In addition, what is especially important, industrial and intellectual property, as well as innovative activities are regulated and protected by legislation.

The state supports enterprises engaged in innovative activities by various direct and indirect methods. The methods of administrative and targeted regulation are used as direct methods. The administrative-departmental method is carried out with the help of grants and financial assistance to innovative businesses.

Information about authors:

Sherimova N.M. – Master of Economic Sciences PhD Student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan, asanek2010@mail.ru, ORCID ID 0000-0003-4482-8531;

Isabekov B.N. – Doctor of Economic Sciences, L.N. Gumilyov Eurasian National University Doctor of Economic Sciences, Professor. baurjani@mail.ru, ORCID ID 0000-0002-9745-3756;

Demeuova G.K. – Candidate of Economic Sciences, senior lecturer of the department of public administration, finance and marketing, K. Zhubanov Aktobe Regional University *Demeuova_g78@mail.ru*, <https://orcid.org/0000-0003-3684-4590>;

Beisembayeva G. – Senior Lecturer Department of Finance and Accounting, Toraighyrov University, Lomova St., 64, Pavlodar, Kazakhstan. E-mail: *Gulmira_din@mail.ru*, <https://orcid.org/0000-0002-2258-4364>;

Tleubergenova M.A. – Master of Economics, Senior Lecturer department of economics and management, K. Zhubanov Aktobe Regional University *mtleubergenova@mail.ru* <https://orcid.org/0000-0001-9360-0520>;

Bayandina G.D. – Doctor PhD, Associate Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, 64 Lomov St. Kazakhstan <https://orcid.org/0000-0001-9436-0522> E-mail: *bayandinagd@mail.ru*, Тел: 8 702 872 86 20.

REFERENCES

Aliev E.G. Development of innovative organizational and economic forms in entrepreneurship // Bulletin of the National Academy of Tourism - St. Petersburg, 2012. - No. 1. – pp. 47-53.

Alexandrova S.Yu., Halova G.O. State support of innovative business: foreign experience // Bulletin of the Institute of Economics of the Russian Academy of Sciences. - Moscow, 2010. - No. 4. – pp. 34-39.

Alzhanova N.S. Problems of risk management system development at Kazakhstani enterprises // Bulletin of KazNU – Almaty, 2012. - No. 4. – pp. 56-64.

Aleynikova I.S. Models of the organization of regional industrial clusters: an overview of international experience: analyte. report - Yekaterinburg: Center region. econ. Ural State University, 2008. - 231 p.

Andrianova A.Yu. Clusters as a tool for the development of non-profit organizations – URL // journal.vlsu.ru.

Andrianov D. The essence and structure of the innovative potential of the organization // www.tisbi.ru/science/vestnik/2006/issue4/Econom2.html.

Analysis of the oil industry of the Republic of Kazakhstan. Analytical Service of the RFCA Rating Agency – Almaty, 2010.

Andreeva O. Business technology. Marketing: textbook – M.: Delo, 2010. – 56 p.

Analysis of the effectiveness of the activities of central and local executive bodies. JSC “National Innovation Fund”. Center for Analytical Support of Innovative Processes – Astana, 2011. – 71 p.

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

К.С. Абдикалык, К.Н. Абилдаева ОБУЧЕНИЕ РОМАНА Ш. БРОНТЕ О ЖЕНСКИХ СУДЬБАХ.....	6
М. Адилханұлы, З.С. Такуова, К.Н. Булатбаева НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ И СОЧЕТАЕМОСТИ СЛОВ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ.....	17
А.Б. Амирбекова, Г. Талгаткызы, Л. Уракова, К. Габитхан, М. Абдрахман СПОСОБЫ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ МЕТОДОМ КЕЙС-СТАДИ.....	30
Баянбек Амантай ОБУЧЕНИЕ ОСНОВНЫМ КОНЦЕПЦИЯМ ОБЪЕКТНО- ОРИЕНТИРОВАННОГО ПРОГРАММИРОВАНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СРЕДЫ РАЗРАБОТКИ GREENFOOT.....	44
Г.В. Валеева, Г.А. Степанова, И.П. Краснощеченко, М.Р. Арпентьева, Спиженкова М.А., И.А. Подольская, М.Е. Киричкова ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧЕСКИЙ ДИАЛОГ И ДИАЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ЛИЧНОСТИ.....	65
Р.И. Кадирбаева, Е.Б. Оспанов ОТКРЫТЫЕ ЗАДАЧИ - СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРАВДОПОДОБНОГО РАССУЖДЕНИЯ.....	91
А.А. Куралбаева, С.Б. Жахия, Г.Е. Абылова СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ УЧЕБНИКОВ НА РОДНОМ ЯЗЫКЕ КАЗАХСТАНА И ТУРЦИИ.....	104
Л. Маликқызы, Х.Н. Жанбеков, А.Е. Сагимбаева, Л.А. Нұғманова ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ.....	120

Г.С. Махарова
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОГО
ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ
ПО КЕЙС МЕТОДУ.....129

**М.М. Мырзалиева, Ж.Т. Тилекова, Х.К. Кидирбаева,
Г.А. Джамашова, А.М. Желдибаева**
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНЫХ ДИСЦИПЛИН: ГЕОЭКОЛОГИЧЕСКИЕ
ПОДХОДЫ В ОБРАЗОВАНИИ.....148

**Н.А. Рахимжанова, Б.Н. Нусипжанова, Ш.С. Сұлтанбеков,
С.Ж. Арзымбетова, А. Құрманбаева**
ФОРМИРОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ
СТУДЕНТОВ-ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ В УСЛОВИЯХ
ВУЗА.....160

**Г.А. Ризаходжаева, М.М. Акешова, М.Б. Шайхыстамова,
С. Джаббарова**
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АРТ - ТЕРАПИИ
В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ СПЕЦИАЛИСТОВ
СФЕРЫ ТУРИЗМА.....169

Г.Н. Смагулова
РЕЧЕВАЯ ЭТИКА ШКОЛЬНИКОВ: КОММУНИКАТИВНЫЕ
ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ.....185

А.М. Текесбаева, Ұ.А. Текебай
ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ
В УЧРЕЖДЕНИЯХ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....197

ЭКОНОМИКА

**А.Е. Агумбаева, А.Н. Ксембаева, Р.Б. Сартова, М.Ш. Кушенова,
А.К. Керимбек**
ТЕОРЕТИКА - КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ
В ИССЛЕДОВАНИИ ПРОБЛЕМ МОЛОДЕЖИ РК.....215

Р.К. Алимханова, Е.А. Абенова, З.Е. Намазбаева, Д.Е. Нурмуханбетова, Д.Ж. Ерсұлтанова МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦИОННЫХ СИСТЕМ.....	226
Д.С. Асан, Д.М. Хамитова, Э.М. Алиева КОРПОРАТИВНАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА ДО И ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ.....	246
А.А. Буртебаева, Г.К. Бекбусинова, Г. Тажбенова, С.А. Азылканова, Е.Ф. Киреева ПРОБЛЕМЫ ГАРМОНИЗАЦИИ НАЛОГОВОГО И ТАМОЖЕННОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В СТРАНАХ ЕАЭС.....	262
А.Е. Егинбаева, А.Т. Карипова МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПРОДУКЦИИ.....	273
Б.А. Жакупова, М.А. Токтарова, А.Ж. Ибрашева, Ш.Т. Нургалиева, К.Б. Сатымбекова ТАКТИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА НА ПРЕДПРИЯТИИ.....	287
З.О. Иманбаева, Х.Х. Кусаинов, И.Ш. Ажайпова, Г.М. Алдашова, А.А. Ниязбаева ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ И БЮДЖЕТИРОВАНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИИ.....	300
А.Ж. Исмаилова, Л.Б. Аликулова, Н.Н. Нурмухаметов, А.Н. Ракаева, Е.В. Заугарова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОЦЕНКИ БЮДЖЕТНЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	313

А.М. Касимгазина, Д.З. Айгужинова, Р.Б. Сартова, К.Е. Хасенова, Г.К. Кенжетаева, Д.З. Ахунова ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НА СТРАТЕГИЧЕСКУЮ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР.....	327
А.Т. Кокенова, М.У. Бейсенова, А.Р. Шалбаева, Г.А. Мауленбердиева, Р.Н. Молдалиева ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА ЧЕРЕЗ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ.....	343
А.С. Кулембаева, Ж.К. Басшиева, А.А. Нургалиева, Г.С. Мукина, Г.Д. Баяндина, Б. Куанткан РЫНОК ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В РК.....	356
Л.А. Майсигова, Ш.У. Ниязбекова, Б.Ж. Акимова, Л.П. Молдашбаева, Б.А. Жуматаева ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИИ БЛОКЧЕЙН НА ФИНАНСОВО – БАНКОВСКУЮ СФЕРУ.....	376
Мария Теплюк ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В DEST-МИРЕ.....	389
Ж. Мырзабек, Д.А. Амержанова, А.Ж. Зейнуллина, Л.З. Паримбекова, Д.Д. Ахметова, В. Есмагзам ПУТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА.....	400
Н.М. Шеримова, Б.Н. Исабеков, Г.К. Демеуова, М.А. Глеубергенова, Г.К. Бейсембаева, Г.Д. Баяндина МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТЬЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР В ПРОМЫШЛЕННОМ СЕКТОРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	411

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

- К.С. Әбдіқалық, Қ.Н. Абилдаева**
Ш. БРОНТЕНІҢ ӘЙЕЛ ТАҒДЫРЫ ТУРАЛЫ РОМАНЫН ОҚЫТУ.....6
- М. Әділханұлы, З.С. Тақуова, К.Н. Булатбаева**
СТУДЕНТТЕРДІҢ СӨЙЛЕУ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ГРАММАТИКАЛЫҚ ДАҒДЫЛАР МЕН
СӨЗ ТІРКЕСТЕРІНІҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ.....17
- А.Б. Әмірбекова, Г. Талғатқызы, Л. Уракова, Қ. Ғабитхан,
М. Абдрахман**
ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАРДЫ КЕЙС-СТАДИ ӘДІСІМЕН ТИІМДІ
ПАЙДАЛАНУ ТӘСІЛДЕРІ.....30
- Баянбек Амантай**
GREENFOOT ИНТЕГРАЦИЯЛАНҒАН ДАМУ ОРТАСЫН ҚОЛДАНА
ОТЫРЫП, ОБЪЕКТИГЕ БАҒЫТТАЛҒАН БАҒДАРЛАМАЛАУДЫҢ
НЕГІЗГІ ТҰЖЫРЫМДАМАЛАРЫН ОҚЫТУ.....44
- Г.В. Валеева, Г.А. Степанова, И.П. Краснощеченко, М.Р. Арпентьева,
М.А. Спиженкова, И.А. Подольская, М.Е. Киричкова**
МҮГЕДЕКТЕРДІҢ ПЛИХИКОТЕРАПЕВТИКАЛЫҚ ДИАЛОГЫ
ЖӘНЕ ДИАЛОГИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛГІ.....65
- Р.И. Кадирбаева, Е.Б. Оспанов**
АШЫҚ ЕСЕПТЕР - ШЫНДЫҚҚА ЖАНАСЫМДЫ ОЙЛАУ
ҚҰЗЫРЕТТІЛГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ.....91
- А.А. Куралбаева, С.Б. Жахия, Г.Е. Абылова**
ҚАЗАҚСТАН МЕН ТҮРКИЯНЫҢ АНА ТІЛІ ОҚУЛЫҚТАРЫН
САЛЫСТЫРМАЛЫ ЗЕРТТЕУ.....104
- Л. Маликқызы, Х.Н. Жанбеков, А.Е. Сагимбаева, Л.А. Нұғманова**
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ
БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ
ҚҰЗЫРЕТТІЛГІ.....120

Г.С. Махарова
“КЕЙС” ӘДІСІ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП
МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН
ДАМУЫНДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....129

**М.М. Мырзалиева, Ж.Т. Тилекова., Х.К. Кидирбаева,
Г.А. Джамашова, А.М. Желдибаева**
ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІН
ЖЕТІЛДІРУ: БІЛІМ БЕРУДЕГІ ГЕОЭКОЛОГИЯЛЫҚ
ТӘСІЛДЕР.....148

**Н.А. Рахимжанова, Б.Н. Нүсіпжанова, Ш.С. Султанбеков,
С.Ж. Арзымбетова, А. Курманбаева**
ЖОО ЖАҒДАЙЫНДА ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ СТУДЕНТТЕРДІҢ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....160

**Г.А. Ризаходжаева, М.М. Акешова, М.Б. Шайхыстамова,
С. Джаббарова**
ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ МАМАНДАРҒА ШЕТ ТІЛДЕРІН
ОҚЫТУДА АРТ - ТЕРАПИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН
БАҒАЛАУ.....169

Г.Н. Смағұлова
МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ӘДЕБІ:
ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....185

А.М. Текесбаева, Ұ.А. Текебай
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ ӘЛЕУМЕТТІК
ПЕДАГОГ ЖҰМЫСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ.....197

ЭКОНОМИКА

**А.Е. Агумбаева, А.Н. Ксембаева, Р.Б. Сартова, М.Ш. Кушенова,
А.К. Керимбек**
ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫ МӘСЕЛЕЛЕРІН ЗЕРТТЕУДЕГІ
ТЕОРИЯЛЫҚ-ТҰЖЫРЫМДЫҚ ТӘСІЛДЕР.....215

Р.К. Алимханова, Е.А. Абенова, З.Е. Намазбаева, Д.Е. Нурмуханбетова, Д.Ж. Ерсұлтанова АУМАҚТЫҚ ТАБИҒИ-РЕКРЕАЦИЯЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ДАМУҒА ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	226
Д.С. Асан, М.С. Мурзамадиева, Э.М. Алиева ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІҢ ПАНДЕМИЯҒА ДЕЙІНГІ ЖӘНЕ ОДАН КЕЙІНГІ КОРПОРАТИВТІК ӘЛЕУМЕТТІК ЖАУАПКЕРШІЛІГІ.....	246
А.А. Буртебаева, Г.К. Бекбусинова, Г. Тажбенова, С.А. Азылканова, Е.Ф. Киреева ЕАЭО ЕЛДЕРІНДЕГІ САЛЫҚТЫҚ ЖӘНЕ КЕДЕНДІК ӘКІМШІЛІКТЕНДІРУДІ ҮЙЛЕСТІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	262
А.Е. Егинбаева, А.Т. Карипова ӨНЕРКӘСІП ӨНІМІНІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН БАҒАЛАУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	273
Б.А. Жакупова, М.А. Токтарова, А.Ж. Ибрашева, Ш.Т.Нурғалиева, К.Б. Сатымбекова КӘСПОРЫНДА ТӘУЕКЕЛ-МЕНЕДЖМЕНТТІҢ ТАКТИКАСЫ ЖӘНЕ СТРАТЕГИЯЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ.....	287
З.О. Иманбаева, Х.Х. Кусаинов, И.Ш. Ажайпова, Г.М. Алдашова, А.А. Ниязбаева КӘСПОРЫНДАРДА ҚАРЖЫЛЫҚ ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ БЮДЖЕТТЕНДІРУ ЖҮЙЕСІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	300
А.Ж. Исмаилова, Л.Б. Әлікүлова, Н.Н. Нурмухаметов, А.Н. Рақаева, Е.В. Заугарова ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА БЮДЖЕТТІК ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАРДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ.....	313
А.М. Касимгазинова, Д.З. Айғужинова, Р.Б. Сартова, К.Е. Хасенова, Г.К. Кенжетаева, Д.З. Ахунова ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУДЫҢ КӘСПКЕРЛІК ҚҰРЫЛЫМДАРДЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНА ӘСЕРІ.....	327

А.Т. Көкенова, М.У. Бейсенова, А.Р. Шалбаева, Г.А. Мауленбердиева, Р.Н. Молдалиева БАСҚАРУ ПРОЦЕСТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ АРҚЫЛЫ АСТЫҚ ӨНДІРУДІҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ.....	343
А.С. Кулембаева, Ж.Қ. Басшиева, А.А. Нургалиева, Г.С. Мукина, Г.Д. Баяндина, Б. Куантқан ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК НАРЫҒЫНА ТАЛДАУ.....	356
Л.А. Майсигова, Ш.У. Ниязбекова, Б.Ж. Акимова, Л.П. Молдашбаева, Б.А. Жуматаева БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ҚАРЖЫ ЖӘНЕ БАНК СЕКТОРЫНА ӘСЕРІ.....	376
Мария Теплюк ДҮНИЕЖҮЗІЛІК КӘСІПОРЫНДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ.....	389
Ж.Мырзабек, Д.А. Амержанова, А.Ж. Зейнуллина, Л.З. Паримбекова, Д.Д. Ахметова, В. Есмағзам АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ САЛАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ЖОЛДАРЫ.....	400
Н.М. Шеримова, Б.Н. Исабеков, Г.К. Демеуова, М.А. Глеубергенова, Г.К. Бейсембаева, Г.Д. Баяндина ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ӨНЕРКӘСІП СЕКТОРЫНДАҒЫ КӘСІПКЕРЛІК ҚҰРЫЛЫМДАРЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН БАСҚАРУ МЕХАНИЗМІ.....	411

CONTENTS

PEDAGOGY

K.S. Abdiqalyq, K.N. Abildayeva

TEACHING A NOVEL ABOUT THE FATE OF A WOMAN
BY CH. BRONTE.....6

M. Adilkhanuly, Z.S. Takuova, K.N. Bulatbayeva

SOME ASPECTS OF GRAMMATICAL SKILLS AND WORD
COMPATIBILITY IN THE FORMATION OF STUDENTS ' SPEECH
COMPETENCE.....17

**A.B. Amirbekova, G. Talgatkyzy, L. Urakova, K. Gabitkhan,
M. Abdrahman**

WAYS OF EFFECTIVE USE OF LANGUAGE INTERNET
RESOURCES BY THE CASE STUDY METHOD.....30

Bayanbek Amantay

TEACHING MAIN CONCEPTS OF OBJECT-ORIENTED
PROGRAMMING USING GREENFOOT INTEGRATED
DEVELOPMENT ENVIRONMENT.....44

**G.V. Valeeva, G.A. Stepanova, I.P. Krasnoshchechenko,
M.R. Arpentieva, I.A. Podolskaya, M.A. Spizhenkova, M.E. Kirichkova**

PSYCHOTHERAPEUTIC RELATIONS IN INCLUSIVE
PSYCHOLOGICAL COUNSELING.....65

R.I. Kadirbaeva, E.B. Ospanov

OPEN TASKS - A MEANS OF FORMING COMPETENCE
OF PLAUSIBLE REASONING.....91

A.A. Kuralbayeva, S.B. Zhakhiya, G.E. Abylova

COMPARATIVE STUDY OF TEXTBOOKS IN THE NATIVE
LANGUAGE OF KAZAKHSTAN AND TURKEY.....104

L. Malikkyzy, H.N. Zhanbekov, A.E. Sagimbaiyeva, L.A. Nugmanova

ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS
OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES.....120

G.S. Makharova FEATURES OF DEVELOPING LINGUODIDACTIC POTENTIAL OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS BY THE CASE METHOD.....	129
M. Myrzaliyeva, Zh. Tilekova, Kh. Kidirbayeva, G.A. Dzhamashova., A.M. Zheldibaeva IMPROVING THE METHODOLOGY OF TEACHING NATURAL SCIENCES: GEOECOLOGICAL APPROACHES IN EDUCATION.....	148
N. Rakhimzhanova, B.N. Nussipzhanova, Sh.S. Sultanbekov, S.Zh. Arzymbetova, A. Kurmanbaeva FORMATION OF PSYCHOLOGICAL CULTURE OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL PSYCHOLOGISTS IN THE CONDITIONS OF THE UNIVERSITY.....	160
G.A. Rizakhojayeva, M.M. Akeshova, M.B. Shaikhystamova, S. Jabbarova EVALUATION EFFECTIVENESS OF USING ART THERAPY IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO TOURISM SPECIALISTS.....	169
G.N. Smagulova SPEECH ETHICS OF SCHOOLCHILDREN: COMMUNICATIVE FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS.....	185
A.M. Tekesbayeva, U.A. Tekebay FEATURES OF THE WORK OF SOCIAL EDUCATORS IN ADDITIONAL EDUCATION INSTITUTIONS.....	197

ECONOMICS

A.E. Agumbaeva, A.N. Ksembayeva, R.B. Sartova, M.Sh. Kushenova, A.K. Kerimbek THEORETICS - CONCEPTUAL APPROACHES IN RESEARCH OF PROBLEMS OF YOUTH OF RK.....	215
---	-----

R.K. Alimkhanova, E.A. Abenova, Z.E. Namazbaeva, D.E. Nurmukhanbetova, D.J. Yersultanov METHODOLOGY FOR ASSESSING THE ECOLOGICAL AND ECONOMIC EFFICIENCY OF INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL NATURAL AND RECREATIONAL SYSTEMS.....	226
D.S. Asan, M.S. Murzamadiyeva, E.M. Alieva CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES BEFORE AND AFTER THE PANDEMIC.....	246
A.A. Burtebayeva, G.K. Bekbusinova, G. Tazhbenova, S.A. Azylkanova, A. Kireyeva ISSUES OF HARMONIZATION OF TAX AND CUSTOMS ADMINISTRATION IN THE EEU COUNTRIES.....	262
A.E. Yeginbayeva, A.T. Karipova METHODOLOGY FOR ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL PRODUCT.....	273
B. Zhakupova, M. Toktarova, A. Ibrasheva, Sh. Nurgalieva, K. Satymbekova RISK MANAGEMENT TACTICS AND STRATEGIC DIRECTIONS IN THE ENTERPRISE.....	287
Zh. Imanbayeva, H. Kusainov, I. Azhaipova, G. Aldashova, A. Niyazbayeva WAYS OF IMPLEMENTATION OF THE FINANCIAL PLANNING AND BUDGETING SYSTEM IN THE ENTERPRISE.....	300
A.Zh. Ismailova, L.B. Alikulova, N.N. Nurmukhametov, A.N. Rakayeva, E.V. Zaugarova IMPROVEMENT OF THE SYSTEM OF EVALUATION OF BUDGET INVESTMENT PROJECTS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	313

A. Kassimgazina, D. Aiguzhina, R. Sartova, K. Khassenova, G. Kenzhetayeva, D. Akhunova THE IMPACT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT ON THE STRATEGIC STABILITY OF BUSINESS STRUCTURES.....	327
A.E. Kokenova, M.U. Beisenova, A.P. Shalbayeva, G.A. Maulenberdieva, R.N. Moldaliev IMPROVING THE EFFICIENCY OF GRAIN PRODUCTION BY IMPROVING MANAGEMENT PROCESSES.....	343
A. Kulembayeva, Z. Basshieva, A. Nurgaliyeva, G. Mukina, G. Bayandina, B. Kuantkan ANALYSIS OF THE INTELLECTUAL PROPERTY MARKET IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	356
L.A. Maisigova, Sh.U. Niyazbekova, B.Zh. Akimova, L.P. Moldashbayeva, B.A. Zhumatayeva IMPACT OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY ON THE FINANCIAL–BANKING SPHERE.....	376
Mariia Tepliuk ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE IN THE DEST WORLD.....	389
Zh. Myrzabek, D. Amerzhanova, A. Zeinullina, L. Parimbekova, D. Akhmetova, V. Yesmagzam WAYS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX.....	400
N.M. Sherimova, B.N. Isabekov, G.K. Demeuova, M.A. Tleubergenova, G.C. Beisembayeva, G.D. Bayandina MECHANISM FOR MANAGING INNOVATIVE ACTIVITY OF BUSINESS STRUCTURES IN THE INDUSTRIAL SECTOR OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	411

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Редакторы: *А. Ботанқызы, Р.Жәліқызы, М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 30.04.2022.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

27,5 п.л. Тираж 300. Заказ 2.